

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra systematické teologie

Bc. et Bc. Radek Búbela

Trest smrti v tradici římskokatolické církve

Diplomová práce

Vedoucí práce: ThLic. Jan Polák, Ph.D.

Obor: Teologické nauky

OLOMOUC 2024

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a použil při tom jen prameny a literaturu uvedenou v závěru práce.

V Olomouci dne 1. dubna 2024

.....

Rád bych poděkoval ThLic. Janu Polákovi, Ph.D., který se ujal vedení mé diplomové práce. Dále chci poděkovat Mgr. Lukáši Motyčkovi, Ph.D. za korekturu textu. Děkuji své rodině a známým, kteří mě v době studia podporovali. Nakonec patří největší dík Bohu, který mi dal milost tuto práci napsat.

Obsah

Úvod	5
1. Fenomén trestu smrti na území dnešní ČR a ve světě	8
1.1 Trest smrti od rakouské monarchie po současnost.....	8
1.2 Trest smrti v Evropě.....	16
1.3 Trest smrti ve světě.....	18
1.4 Trest smrti v aktuálním mezinárodním kontextu.....	20
2. Historický vývoj trestu smrti v katolické církvi	22
2.1 Starověký Blízký Východ a jeho vliv na biblické autory.....	22
2.2 Starý zákon.....	23
2.3 Nový zákon.....	26
2.4 Církevní otcové do roku 313.....	31
2.5 Církevní otcové po roce 313.....	35
2.6 Středověk.....	39
2.7 Od novověku po Jana Pavla II.....	45
2.8 Od Jana Pavla II. po papeže Františka.....	51
3. Trest smrti v aktuální etické debatě	55
3.1 Dopis biskupům k revizi čl. 2267 <i>Katechismu katolické církve</i>	55
3.2 Reakce teologů na změnu učení o trestu smrti.....	56
Závěr	63
Bibliografie	66
Anotace	77
Annotation	78

Úvod

Trest smrti, který je mnohdy označován jako absolutní či nejvyšší trest, znamená usmrcení odsouzeného za nejzávažnější činy. Trest smrti je označován za absolutní právě proto, že je nevratný a znamená přímý zásah do života člověka. Představuje nejen usmrcení, ale také vyloučení dotyčného člověka ze společnosti. Společenství jím dává najevo, že s delikventem více nepočítá, takřka ho tím vymazává z podvědomí lidí. Dále se uvalením trestu smrti poukazuje na závažnost trestního činu, kterého se dotyčný dopustil. U zvláště závažných trestních činů je takový trest pochopitelný, otázkou však zůstává, nakolik je takový trest humánní. Nevratnost nejvyššího trestu, popřípadě justiční omyly, jsou navíc důvodem, proč je trest smrti tolik kontroverzní. Proto by primárně neměl být považován za všelék k vyřešení závažných problémů společnosti.

Tento druh trestu provází lidstvo už od jeho počátků. Potvrzení toho, že je od nepaměti vykonáván nacházíme nejen na stránkách Bible, ale i v jiné starověké literatuře, na antických nástěnných malbách, stélách apod. Problematikou trestu smrti se zabývalo mnoho vlád a osobností. Na toto téma existuje velké množství studií a literatury, protože zasahuje z mnoha hledisek do nejrůznějších oborů. Trestem smrti se tak zabývá nejen teologie, ale i právo, etika, filozofie, sociologie, psychologie a další obory. Pro jeho šíři není jednoduché toto téma uchopit a jednoduše popsat. Existuje k němu obrovské množství literatury.

Na americkém kontinentu bývá trest smrti chápán jako odplata za trestný čin, zatímco v evropském myšlení je považován spíše za výchovný akt. Zastánci trestu smrti prohlašují, že jen trest smrti je jedinou správnou odpovědí na závažné trestné činy ve společnosti. Navíc tvrdí, že tento typ trestu odrazuje potenciální pachatele před spácháním podobného činu a ochraňuje tak společnost. Ti, kdo trest smrti schvalují, argumentují i tím, že doživotní tresty jsou pro stát příliš finančně zatěžující. Odpůrci nejvyššího trestu upozorňují naopak na nebezpečí justičních omylů či justičních vražd, k nimž v minulosti několikrát skutečně došlo. Současné výzkumy ukazují, že některé státy

trest smrti ruší, v jiných státech, kde tento typ trestu existuje, naopak rozsudky trestů smrti značně narůstají.¹

Debaty o trestu smrti, ať už v řadách církevních představených nebo jiných odborníků, se opět rozhořely v roce 2018. Stalo se tak u příležitosti změny paragrafu o trestu smrti v *Katechismu katolické církve*. Pro tuto změnu se rozhodl papež František a učinil tím kontroverzní krok. Změna vyvolala mnoho pozornosti nejen v církvi, ale i mimo ni. Úpravou katechismové formule se církev postavila proti rozsudkům trestu smrti. To znamená další krok v učení katolické církve. Ačkoliv byl Jan Pavel II. i Benedikt XVI. proti trestu smrti, ponechali v platnosti tradiční církevní nauku, podle níž je trest smrti za extrémních okolností akceptovatelný.

Poté, co jsem vyslechl nejrůznější diskuze a přečetl odborné články k danému tématu, rozhodl jsem se, že o trestu smrti v tradici římsko-katolické církve pojednám ve své diplomové práci. Mnozí teologové krok papeže Františka vítají, jiní ho naopak považují za nešťastný. Různost názorů na tuto problematiku mě znejišťovala, proto jsem se chtěl tímto tématem zabývat hlouběji.

Trest smrti zaznamenal během dlouhé historie lidstva složitý vývoj. Cílem této práce je vykreslit přehled, jak se na trest smrti křesťané během historie dívali, zda jej schvalovali, či nikoli. Dále chci představit jednotlivá stanoviska a teologická odůvodnění pro a proti napříč jednotlivými epochami. V neposlední řadě mám v úmyslu se v této diplomové práci zabývat rozhodnutím papeže Františka, jeho stanovisky a tím, co jeho rozhodnutí do církve vneslo.

Předkládaná práce se skládá ze tří kapitol. V první kapitole stručně představím fenomén trestu smrti na území dnešních Čech a Moravy od doby rakouské monarchie po současnost. Dále se zaměřím na trest smrti v evropském a mezinárodním kontextu.

Druhá kapitola poskytne čtenáři historický pohled na vývoj a pojetí trestu smrti v církvi od nejstarších dob po současnost. Začnu biblickým pohledem na trest smrti a budu sledovat, jaký postoj k němu zaujímal katolická církev od svého vzniku až po

¹ Srov. AMNESTY INTERNATIONAL, *Death Sentences and Executions 2022*, (16. 5. 2023) [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.my/2023/05/16/death-sentences-and-executions-2022/> [cit. 26. 2. 2024].

současnost. Pro citace z Písma sv. použiji ekumenický překlad z roku 1985. Zkratky budou použity rovněž z tohoto překladu.

Změna učení katolické církve za papeže Františka vyvolala bouřlivé debaty. Nejrůznějším teologickým pohledům na to, zda bylo vhodné, aby papež udělal revizi učení o trestu smrti nebo ne, se budu podrobněji věnovat ve třetí kapitole. Využiji k tomu články zahraničních teologů, kteří se touto problematikou širěji zabývají. V závěru své práce zmíním i svůj pohled.

1. Fenomén trestu smrti na území dnešní ČR a ve světě

1.1 Trest smrti od rakouské monarchie po současnost

Absolutistický režim vlády je možno v Českých zemích datovat od roku 1620. Celé období od roku 1620 do roku 1848 je z hlediska vývoje práva na území rakouské monarchie, jejíž součástí byly i České země, důležité. Bylo to období konce stavovského státu a násilné katolizace. Katolicismus se začal upevňovat od nástupu vlády Ferdinanda II. (1578–1637).² Rok 1627 přinesl do trestního řízení zásadní změny, především se jednalo o *Obnovené zřízení zemské*. To umožnilo v trestním vyšetřování přechod z pouze ústního řízení do písemné a obžalovací formy obvinění. Trestní řízení bylo následně v roce 1707 reformováno hrdelním řádem Josefa I. (1678–1711), tzv. *Constitutio criminalis Josephina*, které bylo o rok později přeloženo i do češtiny. Tento zákoník ještě nebyl zcela ucelený, v mnohém pouze potvrzoval předchozí tresty v soudních procesech. Je však možné jej pokládat za první osvícenský zákoník v 18. století na území habsburské monarchie.

Dalším zákoníkem byl tzv. *Constitutio criminalis Theresiana* vydaný v roce 1768. Tento zákoník byl však na svou dobu už při svém vzniku značně zastaralý, neboť uznával mučení jako normální způsob vyšetřování. Oba zmíněné zákoníky měly především funkci odstrašit potencionálního pachatele trestného činu.³ Tresty za přestoupení zákona byly velmi kruté, měly vzhledem k odsouzenému charakter msty. Podle *Constitutio criminalis Theresiana* hrozil trest smrti například za krádež, žhářství, za znásilnění nebo i za jiné delikty proti mravnosti. Trest smrti hrozil i tomu, kdo se provinil proti panovníkovi, dále tomu, kdo se rouhal Bohu nebo odpadl od křesťanství. Za odpadnutí od křesťanství bylo pokládáno i čarodějnictví.⁴

V roce 1776 bylo Josefem II. (1741–1790) zrušeno mučení na mučidlech. Trest bitím byl určen pouze těm, kdo při soudu lhali nebo soud zesměšňovali. Josef II. navíc vyžadoval, aby byly soudy složeny pouze z odborníků.⁵ Další změna nastala v roce 1787,

² Srov. MALÝ Karel a kol., *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, Praha: Leges, 2010, s. 148–149.

³ Srov. tamtéž, s. 188–191.

⁴ Srov. MAREČKOVÁ Marie, *České právní a ústavní dějiny: Stručný přehled a dokumenty*, Olomouc: Univerzita Palackého, 2006, s. 58–59; MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 192–193.

⁵ Srov. ŠINDELÁŘ Vladimír, *Cesta na popraviště*, Písek: Praam, 2001, s. 14.

když Josef II. pod vlivem italského filozofa Cesare Beccarii (1738–1794) vydal *Všeobecný zákoník o zločinech a trestech*. Tento zákoník sice nepopíral užívání tortury, usiloval ale o jakýsi soulad mezi trestem a nebezpečností trestného činu pro společnost. Trest smrti měl být použit pouze ve výjimečných případech. Panovník požadoval, aby byl o rozsudcích trestu smrti informován. Až na jeden případ však rozsudky smrti vždy omilostnil.⁶ Podle Ladislava Chmela byl trest smrti Josefem II. *de facto* úplně zrušen, jeho vykonání bylo povoleno pouze v době stanného práva.⁷ Zrušený trest smrti měl být nahrazen těžkým vězením a nucenými pracemi.⁸

Po smrti Josefa II. byl v roce 1803 trest smrti znovu používán. Bylo to však pouze pro případ velezrady nebo pokusu o ni. Vídeňská vláda v čele s Františkem II. (1768–1835) takto pravděpodobně reagovala na francouzskou revoluci.⁹ Přestože byl trest smrti znovu zaveden, neznamenal to již návrat ke středověké praxi kruté justice.¹⁰

Rok 1848 byl důležitým mezníkem pro pád feudálního absolutismu v rakouské monarchii. K dosažení moderního státu však bylo třeba ještě mnoho času, od oproštění se od feudalismu, přes národně-demokratické revoluce, až k rozpadu Rakousko-uherské monarchie.¹¹ Pro toto období bylo významné zrušení vlivu absolutistického státu na soudnictví. Císař v roce 1849 schválil oddělení soudní moci od obecné správy. Soudnictví bylo nově podřízeno ministerstvu spravedlnosti. Soudní líčení mělo být veřejné. Dále pak měla být při soudu zajištěna porota.¹² Základem rakouského, později i československého trestního práva byl trestní zákon ze dne 27. 5. 1852 č. 117 ř. z.¹³ Tento zákon rozlišoval zločiny a přestupky, ale nově i přečiny. O trestu smrti se zmiňuje v § 13, podle něhož se vážné provinění proti zákonu trestá oběšením. Tento nový zákon dále poskytoval zvýšenou ochranu státu a jeho orgánů, zvláště ochranu proti vzpouře. Při stanném právu mohlo být podle § 74 použito trestu smrti. Dále mohl být trest smrti uložen při útoku na císaře § 58–59. Takový zločin byl klasifikován jako velezrada.¹⁴ Trest smrti mohl být

⁶ Srov. FICO Robert, *Trest smrti*, Bratislava: Kódexpress, 1998, s. 43–44.

⁷ Srov. CHMEL Ladislav, *Nejslavnější popravy*, Praha: Petrklíč, 2004, s. 99.

⁸ Srov. LIŠKA Otakar a kol., *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918–1939*, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006, s. 15.

⁹ Srov. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 194.

¹⁰ Srov. ŠINDELÁŘ, *Cesta na popraviště*, s. 14.

¹¹ Srov. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 201.

¹² Srov. tamtéž, s. 258–259.

¹³ Srov. BECK ONLINE, *Zákon č. 117/1852 Sb., Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích*, v znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927 [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzf6mjrg4wta> [cit. 28. 11. 2023].

¹⁴ Srov. tamtéž, s. 276–278.

uvalen i v případě „veřejného násilí zlomyslným uškozením na cizím majetku, zlomyslným činěním nebo opominutím za okolností zvláště nebezpečných, za zločiny dokonané vraždy, loupežné vraždy a žhářství.“¹⁵

V roce 1885 byly pro trest smrti klasifikovány i další delikty jako úmyslné použití výbušných látek s následkem smrti. Trest smrti byl vykonáván oběšením, v době stanného práva šlo o trest smrti především zastřelením. Tresty smrti byly veřejně vykonávány v Praze na dvoře Vrchního zemského soudu na Karlově náměstí nebo i na jiných krajských soudech. Poslední veřejné popravy se konaly v Praze v roce 1866 a v Plzni v roce 1871.¹⁶ Trestní zákon č. 117/1852 byl s malými změnami platný téměř sto let, až v roce 1950 byl nahrazen novým zákonem.¹⁷

V roce 1920 začala v Československu platit nová ústava, která ve čtvrté hlavě deklarovala nezávislost soudů a vše potřebné k nezávislému fungování soudní moci.¹⁸ V oblasti trestního práva byl ve dvacátých a třicátých letech stále v platnosti rakouský zákon č. 117/1852 Sb., který byl přizpůsoben zřízení republiky.¹⁹ Trest smrti byl v období první republiky uplatňován zákonem č. 91/1934 Sb.,²⁰ který umožňoval soudům buď uložit pachateli trest smrti nebo místo něho uložit doživotí či odnětí svobody ve výši trvání 15–30 let.²¹ Na Slovensku a v Podkarpatské Rusi platil v té době zákon č. 21/1878, podle něhož se vražda trestala oběšením.²²

Trest smrti byl tématem rozsáhlé kritiky. V roce 1923 projevil svůj nesouhlas s trestem smrti kolem 350 představitelů veřejného života.²³ Patřil mezi ně i prezident T. G. Masaryk, který ve velkém množství uděloval odsouzeným milost. V rozhovorech s Karlem Čapkem Masaryk říká:

¹⁵ FRANCEK Jindřich, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha: Rybka Publishers, 1999, s. 67.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 66–67.

¹⁷ Srov. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 15.

¹⁸ Srov. POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY, *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html [cit. 21. 11. 2023].

¹⁹ Srov. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 73.

²⁰ ASPI, *Zákon č. 91/1934 Sb., Zákon o ukládání trestu smrti a doživotních trestech*, [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/5938/1/2/zakon-c-91-1934-sb-o-ukladani-trestu-smrti-a-o-doivotnich-trestech/zakon-c-91-1934-sb-o-ukladani-trestu-smrti-a-o-doivotnich-trestech> [cit. 21. 11. 2023].

²¹ Srov. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 75; LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 15–16.

²² Srov. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 16.

²³ Srov. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 75.

Právo trestat smrtí je právo hrozné, a soudíc podle jeho dějin a vývoje, bude v budoucnosti zrušeno. Neptejte se, jak mně bylo, když jsem návrhy na vykonání trestu smrti podpisoval. Trest smrti mi není hlavně odplatou ani zastrašením, není zajištěním proti nebezpečnému zločinci; má-li smysl a oprávnění, tedy pouze jako expiace [*sic*]. Nic nevyváží a nevykoupí tak strašnou věc, jako je surová a zrádná vražda na člověku, než smrt; takový vrah se provinil na celém člověčenstvu. Ale i to platí jen pro dnešní stav kulturní – budoucí věky budou mít víc možností prevence, nápravy a převychování – i jasnější poznání kriminální odpovědnosti.²⁴

Běžně se uvádí, že bylo za první republiky k trestu smrti odsouzeno 433 lidí, ovšem opravdu popraveno bylo pouze 20 odsouzených. Je tedy možné říci, že v případě trestu smrti byla z 95 % udělena prezidentem republiky milost (pokud o ni odsouzený požádal).

V noci ze 14. na 15. března 1939 obsadila území Československa německá armáda, 16. března Hitler zřídil ze zbytku Čech a Moravy tzv. Protektorát Čechy a Morava. *Výnos Vůdce a říšského kancléře* vyšel ve sbírce zákonů č. 75/1939²⁵, aniž by byly akceptovány předešlé zákony a nařízení ohledně Československé republiky.²⁶

V prvních letech protektorátu existovala jakási dvojkolejnost říšské a protektorátní veřejné správy, přičemž ta protektorátní byla podřízena říšské. V roce 1942 však byla protektorátní správa Reinhardem Heydrichem zrušena. Říšský protektor měl tak v rukou veškerou moc, zastupoval přímo zájmy vůdce. Na území protektorátu byly zřízeny menší zvláštní soudy (*Sondergerichte*), které měly pravomoc posílat odsouzené k smrti na popravistiště bez vyšetřování a bez odvolání. Soudy stanné (*Standgerichte*) měly za úkol připravovat masové popravy. Nejvyšší soud, Říšský soud, sídlil v Lipsku.²⁷ „Řešil delikty velezrady, zemězrady, útoků proti vůdci, ohrožování branných sil, hospodářské sabotáže, špionáže apod.“²⁸

Tresty byly velmi přísné a nepřiměřené. Nacisté nejprve popravovali Čechy odsouzené na smrt v Drážďanech, Berlíně, Mnichově a ve Vídni. V důsledku stále většího

²⁴ ČAPEK Karel, *Hovory s T. G. M.*, Praha: Fragment, 2009, s. 197.

²⁵ Srov. ASPI, *Zákon č. 75/1939 Sb.*, Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7722/1/2/vynos-c-75-1939-sb-o-protektoratu-cechy-a-morava> [cit. 21. 11. 2023].

²⁶ Srov. MALÝ, *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*, s. 446.

²⁷ Srov. FRANČEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 75–80.

²⁸ Tamtéž, s. 80.

počtu odsouzených a pro finanční náročnost přepravy odsouzených do Německa, začala být k tomuto účelu využívána věznice na Pankráci. Popravy se prováděly stětím hlavy. K výkonu poprav byl v roce 1942 do Prahy jako popravčí povolán Alois Weiss z Mnichova. K Weissovi se dále připojil Robert Týfa, Jan Křížek, Alfred Engel a později Antonín Nerad a Otto Schweiger. Popravovat odsouzené na smrt se začalo 5. dubna 1943. Hned prvního dne bylo popraveno pět odsouzených. V dalších dnech poprav přibývalo. Do konce války bylo gilotinou nebo oběšením popraveno 1079 odsouzených. Poslední poprava českých vlastenců byla vykonána 26. dubna 1945.²⁹

V červnu 1945 podepsal prezident republiky Edvard Beneš retribuční dekret č. 16/1945 Sb.³⁰, který sloužil k potrestání těch, kdo se jakýmkoli způsobem v době války provinili proti lidskosti nebo kolaborovali s nacistickým režimem.³¹ Dne 24. ledna 1946 vyšel zákon 22/1946 Sb.³² dovolující odložit trest smrti pro veřejný zájem nebo v případě velkého počtu odsouzených. Trest smrti se prováděl bez přítomnosti veřejnosti. Takto pracovaly tzv. lidové soudy až do roku 1948. Podle Jindřicha Francka bylo v období 1945–1948 vzneseno 132 549 trestních oznámení, 21 342 lidí bylo odsouzeno, z toho 713 k trestu smrti.³³

Poté, co se v Československu po politickém převratu v únoru 1948 ujali vlády komunisté, nastalo další období, které je charakteristické zásadním a hrubým porušováním lidských práv.

Stejně jako trestní právo hmotné bylo i trestní právo procesní po převzetí moci komunistickou stranou v únoru 1948 zneužito k plnění jiných cílů, zejména k likvidaci osob označených za reakční a protistátní živly v zinscenovaných procesech. K největším nezákonnostem v trestním řízení došlo v letech 1948–1953. Právní úprava a zejména praxe se přizpůsobovala teorii o neustále se zostřujícím třídním boji a sovětské politice vycházející z permanentního spiknutí imperialismu proti socialistickým státům. Třídní nepřítel se v duchu přesvědčení, že jeho neodhalení je pouze důsledkem malé bdělosti, přímo vyhledával. Důsledky politických procesů, které hrubě poznamenaly celou společnost, byly postupně překonávány až od druhé poloviny 50. let 20. století.

²⁹ Srov. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 17–18.

³⁰ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Dekret č. 16/1945 Sb.*, Dekret prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-16> [cit. 24. 11. 2023].

³¹ Srov. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 83.

³² Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon, jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-22> [cit. 23. 11. 2023].

³³ Srov. FRANCEK, *Zločin a trest v českých dějinách*, s. 83–85.

Demokratizační proces v 60. letech 20. století, vrcholící Pražským jarem, stejně jako následné období normalizace rovněž poznamenaly podobu trestního práva a jeho aplikaci v praxi.³⁴

V roce 1948 schválila již komunistická vláda zákon č. 231/1948³⁵ na ochranu lidově demokratické republiky. Tento zákon představoval právní ochranu proti politickým deliktům nebo fyzickému napadení členů vlády a uvaloval za tyto činy trest smrti. Podle statistik bylo v období mezi roky 1948–1950 odsouzeno z politických důvodů k trestu smrti 99 osob, v porovnání s tím dostalo ve stejném období trest smrti za vraždu pouze 16 osob.³⁶

V roce 1950 byl vydán nový trestní zákon č. 86/1950 Sb.³⁷ Trest smrti v tomto zákoně byl považován za hlavní a nejvyšší formu trestu (§ 18), byl prováděn oběšením nebo zastřelením.³⁸ Zda bude obviněný poslán na smrt nebo mu bude udělen jiný trest záleželo formálně na soudci.³⁹ Tento zákon byl projevem zostřujícího se třídního boje a měl zastrašit politické protivníky. Oběťmi se stalo velké množství nevinných lidí. Podle statistik bylo mezi lety 1951–1955 popraveno dle odhadů 158 lidí, celkově od roku 1948 do roku 1955 mohlo být za politické zločiny popraveno až 257 osob. Trest oběšením byl většinou vykonáván tajně a brzy ráno. Tento postup byl dodržován až do roku 1990.⁴⁰

V roce 1956 byl přijat zákon č. 63/1956⁴¹, který umožňoval uložit délku trestu až na 25 let odnětí svobody. Tento zákon byl příčinou poklesu rozsudků smrti.⁴² Podle Martina Monestiera byla poslední poprava za politické delikty u nás provedena v roce 1960 (Jan Bočan). Popravovalo se převážně v pankrácké věznici. Do roku 1955 se prováděly popravy v Praze, Brně a Uherském Hradišti, po roce 1955 byly popravy

³⁴ GRIVNA Tomáš, GRIVNOVÁ Petra, „Trestní právo procesní“, in *Komunistické právo v Československu*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 582.

³⁵ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 231/1948 Sb.*, Zákon na ochranu lidově demokratické republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-231> [cit. 23. 11. 2023].

³⁶ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 45–46.

³⁷ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 86/1950 Sb.*, Trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86> [cit. 24. 11. 2023].

³⁸ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 46–47.

³⁹ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 141.

⁴⁰ Srov. PICO, *Trest smrti*, s. 47–48.

⁴¹ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 63/1956 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-63> [cit. 24. 11. 2023].

⁴² Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 141.

prováděny už jen v Praze a Bratislavě.⁴³ Následující zákon č. 140/1961⁴⁴ stanovil maximální délku odnětí svobody na dobu 15 let a počítal rovněž s trestem smrti. Mezi lety 1962–1973 byly v průměru popraveny 4 osoby za rok.⁴⁵

V roce 1977 byl novelizován zákon z roku 1973 (č. 45/1977)⁴⁶, tento zákon umožnil vyměřit délku trestu odnětí svobody od 15 do 25 let, což bylo opět příčinou poklesu rozsudků trestu smrti. Dle statistik byli v období 1974–1989 popraveni ročně 2–3 odsouzení.⁴⁷ Poslední poprava byla vykonána v Praze 2. února 1989, popravený byl pětinasobný vrah⁴⁸ (Vladimír Lulek).⁴⁹ V Bratislavě byl poslední trest smrti udělen za vraždu 8. června 1989⁵⁰ (Štefan Svitek).⁵¹

Statistiky ministerstva spravedlnosti uvádějí, že od roku 1945 do roku 1989 byl v tehdejším Československu **vykonán trest smrti nad 1176 [osobami]**.

Nad 738 odsouzenými z nich byl vykonán trest smrti uložený podle retribučních dekretů po skončení 2. světové války, kdy v letech 1945 až 1949 došlo k potrestání nacistických zločinců, kolaborantů a zrádců (tj. 62,7%), nad 230 osobami v letech 1947 až 1960 pro velezradu, a to i v souběhu s vyzvědačstvím a vraždou (19,5%), nad dalšími 194 osobami od roku 1945 až do roku 1989 pro vraždu (16,5%), a nad zbývajících 12 osobami pro ostatní trestné činy.⁵²

Změnou politické situace v roce 1989 se v Československu zároveň začal radikálně měnit i pohled na trest smrti. Jak již bylo zmíněno, byl tento trest od roku 1962 do roku 1989 udělován pouze za vraždy. Zvláště v 80. letech mnoho odborníků vyzývalo

⁴³ Srov. MONESTIER, *Historie trestu smrti*, s. 373.

⁴⁴ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 140/1961 Sb.*, Trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140> [cit. 24. 11. 2023].

⁴⁵ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 142.

⁴⁶ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 45/1973 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-45> [cit. 24. 11. 2023].

⁴⁷ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 142.

⁴⁸ Srov. MONESTIER, *Historie trestu smrti*, s. 373.

⁴⁹ Srov. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 26.

⁵⁰ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 142.

⁵¹ Srov. LIŠKA, *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, s. 26.

⁵² VANTUCH Jan, *Trestní právo*, Brno: Rašínova vysoká škola, 2006, s. 94.

k jeho přehodnocení nebo k jeho zrušení. Novelizovaný zákon č. 159/1989 Sb.⁵³ se zatím o trestu smrti nijak nově nezmiňoval.⁵⁴

V roce 1990 však byl již novým Federálním shromážděním vydán trestní zákon č. 175/1990 Sb.⁵⁵, kde se v II. článku píše, že trest smrti uložený soudy před jeho platností se mění na doživotní trest. Zrušení trestu smrti bylo pak pevně zakotveno do ústavního pořádku.⁵⁶ Velké zásluhy na zrušení trestu smrti měl Václav Havel a politici kolem něho. Cítili především potřebu se co nejdříve připojit ke státům a organizacím, které vnímaly trest smrti negativně.⁵⁷ I když se na počátku devadesátých let kvůli novému nárustu kriminality zvedly hlasy žádající znovuzavedení nejvyššího trestu, nestalo se tak.⁵⁸

V roce 1991 Federální shromáždění ČSFR přijalo a 1. února do ústavy zařadilo *Listinu základních práv a svobod*⁵⁹, která v 6. článku a 3. odstavci trest smrti nepřipouští.⁶⁰

Česká republika v roce 1992 rovněž podepsala *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod* č. 209/1992 Sb.⁶¹, v níž se v 6. protokolu 1. článku trest smrti zakazuje.⁶²

Listina základních práv a svobod byla v roce 1993 recipována do právního řádu České republiky zákonem č. 2/1993.⁶³ Dále je zrušení trestu smrti zakotveno v *Evropské úmluvě o lidských právech*⁶⁴, kde se na začátku 6. protokolu píše o tom, že trest smrti se ruší. Tato úmluva je pro Českou republiku závazná. Na místo trestu smrti tak na základě

⁵³ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 159/1989 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zákon o přečinech a trestní řád [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-159> [cit. 23. 11. 2023].

⁵⁴ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 71–72.

⁵⁵ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 175/1990 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-175> [cit. 25. 11. 2023].

⁵⁶ Srov. NAVRÁTILOVÁ Jana, *Výjimečný trest*, Praha: Leges, 2010, s. 50–59.

⁵⁷ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 72.

⁵⁸ Srov. SALÁK Jan, „Trestní právo hmotné“, in *České právní dějiny po roce 1989*, Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 134.

⁵⁹ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Ústavní zákon č. 23/1991 Sb.*, Ústavní zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-23#p6> [cit. 23. 11. 2023].

⁶⁰ Srov. NAVRÁTILOVÁ, *Výjimečný trest*, s. 50–59.

⁶¹ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Sdělení č. 209/1992 Sb.*, Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209> [cit. 23. 11. 2023].

⁶² Srov. VANTUCH, *Trestní právo*, s. 96.

⁶³ Srov. ZÁKONY PRO LIDI, *Usnesení č. 2/1993 Sb.*, Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení *Listiny základních práv a svobod* jako součásti ústavního pořádku České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2> [cit. 23. 11. 2023].

⁶⁴ Srov. RADA EVROPY –EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA *Evropská úmluva o ochraně lidských práv*, [online]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces [cit. 23. 11. 2023].

novely zákona č. 175/1990 nastoupil trest odnětí svobody na doživotí jako nejvyšší forma trestu u nás.⁶⁵

Otázka znovuoobnovení trestu smrti v České republice je vyloučena, neboť jeho zrušení je deklarováno jak *Listinou základních práv a svobod*, tak i ústavou a mezinárodními smlouvami. Jsou tací, kteří jsou pro obnovení nejvyššího trestu. O několika návrzích volajících po znovuoobnovení nejvyššího trestu jednala i vláda, ale návrh na jeho obnovení s právním odkazem vždy odmítla. Trest smrti by bylo teoreticky možné znovu zavést v případě, že by Česká republika vypověděla *Úmluvu o ochraně lidských práv a základních svobod*, což je za současné situace nemyslitelné.⁶⁶

1.2 Trest smrti v Evropě

Časové období, kdy jednotlivé státy Evropy zrušily trest smrti, se liší. Liší se datace, kdy jednotlivý stát udělil poslední rozsudek smrti od datace oficiálního zrušení trestu smrti v tomto státě. Například do roku 1940 byly poslední tresty smrti vyneseny v Portugalsku a Švédsku. Oba tyto státy však oficiálně zrušily trest smrti mnohem později: Portugalsko v roce 1976, Švédsko v roce 1972. Prvním státem Evropy, který zrušil trest smrti bylo Rakousko (1968), dále to byl v roce 1969 stát Vatikán. Mezi léty 1970–1980, kromě Švédska a Portugalska, dále Finsko, Dánsko a Lucembursko. V letech 1980–1990 Francie, Nizozemsko, Německo, Rumunsko. V Československu byl trest smrti zrušen 1. července 1990. Další státy, které oficiálně zrušily nejvyšší trest v letech 1990–2000 byly Chorvatsko, Maďarsko, Irsko, Itálie, Španělsko, Belgie, Polsko, Bulharsko, Litva, Estonsko a Spojené království. V letech 2000–2010 dále Malta, Kypr a Řecko. Posledním evropským státem bylo v roce 2012 Lotyšsko. Jedinou zemí Evropy, kde trest smrti stále existuje, je Bělorusko (je vykonáván zastřelením). Rusko se řídí

⁶⁵ Srov. NAVRÁTILOVÁ, *Výjimečný trest*, s. 50–59.

⁶⁶ Srov. VANTUCH, *Trestní právo*, s. 96.

moratoriem o trestu smrti, poslední poprava zde byla provedena údajně v roce 1999.⁶⁷ V současné době se však v Rusku znovu diskutuje o možnosti znovuzavedení nejvyššího trestu.

Evropská unie zásadním způsobem podporuje lidská práva a usiluje o to, aby byl ve světě zrušen trest smrti. Členské státy Evropské unie se společně zavázaly k dodržování lidských práv. V roce 2012 vydaly členské země Evropské unie v 1. hlavě 2. článku smlouvy v konsolidovaném znění toto prohlášení:

Unie je založena na hodnotách úcty k lidské důstojnosti, svobody, demokracie, rovnosti, právního státu a dodržování lidských práv, včetně práv příslušníků menšin. Tyto hodnoty jsou společné členským státům ve společnosti vyznačující se pluralismem, nepřipustností diskriminace, tolerancí, spravedlností, solidaritou a rovností žen a mužů.⁶⁸

Stejné hodnoty jsou obsaženy i v *Listině základních práv Evropské unie*. Jedná se v první řadě o důstojnost, rovnost, solidaritu a svobodu. V 1. hlavě 2. článku je zmínka o trestu smrti, který Evropská unie naprosto odmítá, naopak poukazuje na to, že všichni mají právo na život.⁶⁹

V roce 2015 vydal Evropský parlament usnesení, v němž se ohrazuje proti ukládání trestu smrti v souvislosti s náboženskou vírou, sexuální orientací, pro cizoložství nebo v rámci potlačení opozice.⁷⁰

⁶⁷ Srov. EVROPSKÝ PARLAMENT, *Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla* [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla> [cit. 29. 11. 2023].

⁶⁸ EUR-LEX, *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)*, čl. 2. [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF [cit. 27. 11. 2023].

⁶⁹ Srov. EUR-LEX, *Listina základních práv Evropské unie 2012/C 326/02* [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=CS#d1e751-393-1> [cit. 27. 11. 2023].

⁷⁰ Srov. EVROPSKÝ PARLAMENT, *Návrh Usnesení o trestu smrti B8-0998/2015* [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2015-0998_CS.html#_part1_def1 [cit. 27. 11. 2023].

1.3 Trest smrti ve světě

V roce 2010 došlo v USA podle statistik k 14.000 vraždám, z pachatelů bylo odsouzeno k trestu smrti 114 osob, většina rozsudků však byla po odvolání zrušena, takže nakonec bylo v USA v roce 2010 popraveno 46 odsouzených. Trest smrti je v USA nejvíce aplikován v Kalifornii a Pensylvánii nebo v jižních státech USA. Ve skutečnosti je většinou po odvolání odsouzeného trest smrti změněn na odnětí svobody na doživotí. Podle Davida Garlanda byl roce 2010 trest smrti ve srovnání s jinými lety ukládán v menší míře. K tomuto roku byl nejvyšší trest zrušen v 95 státech světa, 35 zemí sice trest smrti mělo v právní legislativě, ale prakticky ho nepoužívalo, naopak 58 zemí trest smrti vykonávalo aktivně.⁷¹

K roku 2019 ze své právní legislativy vyňalo, tedy zrušilo trest smrti, 142 států. V 56 zemích světa je však trest smrti aktuálně stále realizován. V témže roce bylo ve světě odsouzeno k trestu smrti celkem podle oficiálních (neúplných) údajů 657 osob z 20 zemí. Tento údaj není konečný, protože do něj nebyly zahrnuty popravy odsouzených v Číně a Severní Koreji. Nejvíce poprav bylo provedeno (kromě Číny) v Egyptě, Íránu, Iráku a Saúdské Arábii.⁷²

Podle lidskoprávního hnutí *Amnesty International* se v roce 2020 počet odsouzených na smrt oproti roku 2019 snížil. Nejvíce verdiktů trestu smrti stále zaznívá v Číně, kde ovšem není možné zjistit přesný počet odsouzených. Má se však za to, že Čína popraví ročně tisíce odsouzených. V roce 2020 bylo vykonáno (vedle Číny) nejvíce poprav v Íránu (246+), Iráku (45+) a Saúdské Arábii (27+). Trojnásobně více poprav než v roce 2019 provedl Egypt (kolem 107), trest smrti byl v roce 2020 obnoven v Indii, Kataru, Ománu a na Tchaj-wanu.⁷³

⁷¹ Srov. GARLAND David, Why does the United States have capital punishment?, in *Americké centrum* [online]. Dostupné z:

https://www.americkecentrum.cz/sites/default/files/Self%20Prints_You%20Asked_Why%20Does%20the%20United%20States%20Have%20Capital%20Punishment_Flyer_300.pdf [cit. 1. 12. 2023].

⁷² Srov. EVROPSKÝ PARLAMENT, *Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla* [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla> [cit. 30. 11. 2023].

⁷³ Srov. CALLAMARD Agnès, Trest smrti v roce 2020: Egypt popravy ztrojnásobil, Čína opět v čele, in *Amnesty International*, 2021 [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5086/trest-smrti-v-roce-2020-egypt-popravy-ztrojnásobil-cina-opet-v-cele> [cit. 30. 11. 2023].

V roce 2020 se zvýšil počet trestů smrti i v USA. V asijských zemích bylo k trestu smrti odsouzeno mnoho lidí kvůli obchodu s drogami, za korupci, vraždu nebo úmyslné zabití. Kromě Číny šlo o Laos, Malajsii, Indonésii, Singapur, Srí Lanku, Thajsko, Vietnam, Maledivy a Pákistán. Celkově bylo v roce 2020 popraveno asi 483 lidí. Celkový počet odsouzených a popravených v roce 2020 nelze s určitostí stanovit, neboť Čína, Severní Korea, Sýrie a Vietnam počty popravených tají. Naopak země jako Čad, nebo stát Colorado v USA trest smrti v roce 2020 zrušily. Kazachstán o zrušení trestu smrti přemýšlí.⁷⁴

K roku 2021 vyňalo dle *Amnesty International* trest smrti ze svého právního systému již 144 zemí.⁷⁵ Bylo ovšem vykonáno 579 trestů smrti. Nejvíce poprav bylo opět v Číně, následovaly Irák (314+), Egypt (83+), Saúdská Arábie (65+) a Sýrie (24+).⁷⁶

Každý stát používá vlastní způsob exekuce. Smrtící injekci využívá Thajsko, Čína a USA, ukamenování Írán, elektrické křeslo USA, zastřelení Jemen, Vietnam, Libye, Malajsie a Sýrie, stětí hlavy Saúdská Arábie, oběšení Japonsko, Botswana, Irák, Írán a Severní Korea.⁷⁷

Podle údajů *Amnesty International* se za posledních 30 let počet států vykonávajících trest smrti rapidně snížil, přesto má však více než 55 států tento způsob trestu ve své legislativě nadále. *Amnesty International* usiluje o postupné zrušení trestu smrti ve všech státech světa. Argumentuje především tím, že tento způsob trestu je nevratný, například pouze v USA bylo od roku 1973 propuštěno 160 vězňů, kteří byli původně posláni na smrt, ale záhy se prokázala jejich nevina. Mnozí se domnívají (a potvrzují to i mnohé studie), že trest smrti nepůsobí jako prevence dalších zločinů. Ve většině států, kde platí trest smrti, je vysoká korupce, proto zde hrozí nebezpečí nespravedlivé justice nebo vykonstruovaných procesů. V těchto státech se navíc prokazatelně porušují lidská práva v souvislosti s vyznáním, rasou či sexuální orientací. Trest smrti se v těchto zemích také často zneužívá k potírání politické opozice.⁷⁸

⁷⁴ Srov. tamtéž.

⁷⁵ Srov. tamtéž.

⁷⁶ Srov. AMNESTY INTERNATIONAL *Trest smrti* [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/trestsmrti> [cit. 30. 11. 2023].

⁷⁷ Srov. tamtéž.

⁷⁸ Srov. tamtéž.

1.4 Trest smrti v aktuálním mezinárodním kontextu

Více než o trestu smrti se dnes diskutuje o lidských právech, která však s trestem smrti souvisí. Mluví se především o lidské důstojnosti a právu na život. Tato práva má každý člověk. Nikomu není možné tato práva odpírat. Nejznámější vládní i nevládní organizace zabývající se lidskými právy zmiňují, že trest smrti je v dnešní době nepřijatelný, a zároveň apelují na to, aby byla nejvyšší forma trestu celosvětově zrušena.

O lidských právech se začalo více mluvit na konci druhé světové války. V roce 1945 vznikla *Organizace spojených národů*, která má za úkol udržovat světový mír a bezpečnost, rozvíjet vztahy mezi jednotlivými státy, napomáhat vzájemné spolupráci apod.⁷⁹ Všichni členové OSN jsou povinni se řídit tzv. *Chartou OSN*. Československo se stalo členem OSN v roce 1947. V prosinci roku 1948 přijalo OSN *Všeobecnou deklaraci lidských práv*.⁸⁰ V prvních článcích této deklarace je zmínka o lidských právech. Především 3. a 5. článek mluví o tom, že každý člověk má právo na život, svobodu a bezpečí. Nikdo nesmí druhého mučit nebo s ním nelidsky zacházet.⁸¹ Tato deklarace ještě zatím explicitně o trestu smrti nemluví. Postupně se jím však začne zabývat explicitně.⁸²

V roce 1966 vydalo OSN *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech*,⁸³ Československo k němu oficiálně přistoupilo v roce 1976. Tento pakt se v čl. 6 zmiňuje o trestech smrti. Podle tohoto článku všechny státy, které dosud nezrušily trest smrti, mají odpovědně ukládat obviněným rozsudky podle svého trestního práva. Tyto státy OSN zároveň nabádá, aby měl odsouzený k trestu smrti právo na zmírnění trestu nebo odvolání.⁸⁴ Později si však vzalo *Valné shromáždění OSN* za cíl usilovat o plošné zrušení

⁷⁹ Srov. DAVID Vladislav, „Principy a cíle Charty OSN“, in *Organizace spojených národů, Evropská společnost, Rada Evropy*, Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 17.

⁸⁰ Srov. MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY, *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf [cit. 28. 11. 2023].

⁸¹ Srov. FICO Robert, LOVIŠEK Milan, *L'udské práva výber dokumentov OSN*, Bratislava: Archa, 1995, s. 13.

⁸² Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 56.

⁸³ Sov. ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/pakt.pdf> [cit. 28. 11. 2023].

⁸⁴ Srov. FICO, LOVIŠEK, *L'udské práva výber dokumentov OSN*, s. 34.

trestů smrti.⁸⁵ Za nejdůležitější rezoluce, které podporovaly zrušení trestu smrti lze považovat rezoluci č. 50⁸⁶ z 25. května 1984.⁸⁷

Dnes má OSN 193 členských států, nevytváří žádnou světovou vládu, nýbrž má být nápomocna při řešení mezinárodních konfliktů a prosazování lidských práv. OSN se pokouší být nápomocna při dojednávání míru mezi nepřátelými státy, má být dále aktivní při odzbrojování států a snižování počtu jaderných zbraní.

Evropa se zabývala lidskými právy nejen na poli OSN, ale vytvořila si rovněž vlastní organizaci. V roce 1949 vznikla na základě Londýnské smlouvy tzv. *Rada Evropy*. Nejprve zahrnovala 10 států, dnes *Radu Evropy* tvoří 47 členských států. V roce 1950 vstoupila v platnost *Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod*. Tato smlouva se zatím jmenovitě o trestu smrti nezmiňovala, nýbrž pojednávala pouze o lidských právech, z nichž vyplývá i právo každého jedince na život.⁸⁸

V roce 1950 trest smrti zrušila řada evropských států. V roce 1973 a 1980 vznikly rezoluce vyzývající zbylé evropské státy ke zrušení trestu smrti v době míru.⁸⁹ Jednání *Rady Evropy* o trestním řádu, a tedy i trestu smrti v evropských státech vyvrcholilo v roce 1983, kdy byl vydán dodatek – tzv. 6. dodatkový protokol o lidských právech, který začal platit v roce 1985. V tomto dodatku se trest smrti v evropských zemích, které byly členy *Rady Evropy*, zrušil.⁹⁰

V devadesátých letech minulého století usilovala řada postkomunistických států o vstup do *Rady Evropy*. Tyto státy měly ovšem ve svém právním systému zároveň trest smrti, některé ho dokonce stále vykonávaly. *Rada Evropy* se proto v roce 1994 rozhodla schválit novou rezoluci č. 1044, která podmiňovala vstup do *Rady Evropy* zrušením trestu smrti pro všechny kandidátské státy. Dále bylo v témže roce vydáno doporučení č. 1246 o zrušení trestu smrti nejen v době míru, nýbrž i v době války.⁹¹

⁸⁵ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 60.

⁸⁶ Srov. UNITED NATIONS, *Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty*, res. no. 50/1984 (25. 5 1984) [online]. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Safeguards_Guaranteeing_Protection_of_the_Rights_of_those_Facing_the_Death_Penalty.pdf [cit. 27. 11. 2023].

⁸⁷ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 38.

⁸⁸ Srov. RADA EVROPY, *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [online]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces [cit. 27. 11. 2023].

⁸⁹ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti*, s. 61.

⁹⁰ Srov. FICO, *Trest smrti*, s. 30.

⁹¹ Srov. tamtéž, s. 33.

2. Historický vývoj trestu smrti v katolické církvi

2.1 Starověký Blízký Východ a jeho vliv na biblické autory

Nejstarší doklad o trestu smrti lze najít v jeskyni Addaura na Sicílii. Tato jeskyně je součástí pohoří Monte Pellegrino, jež leží severovýchodně od Palerma. Nachází se v ní několik vyrytých lidských postav stojících kolem svázaného člověka, který na následky svázání zemřel. V době, kdy ještě neexistovaly velké národy, nebyly k dispozici ani písemné prameny o formách trestů. Morální hodnoty se předávaly ústně. Tresty za porušení pravidel se určovaly spontánně.⁹²

Hebrejský zákoník byl inspirován Chammurapiho zákoníkem. Židé byli ve svém zákonodárství ovlivněni zřejmě i jinými semitskými národy, Babylóňany, Asyřany, kanaánskou populací a egyptskou civilizací. Biblické tresty mají jasný základ v Chammurapiho zákoníku. Židovské zákonodárství však nebylo ovlivněno jen okolními národy a jejich myšlením, nýbrž bylo – jak Židé věří – zjeveno Bohem.⁹³

Otázkou trestání (opravdových či domnělých) provinilců se zabývaly již nejstarší civilizace. Každá společnost se obávala, že přijde o své blaho či prosperitu. Vydáváním předpisů a zákazů se společnost chránila před oslabením či dokonce úpadkem.⁹⁴ Egyptské, židovské, asyrské a babylonské zákoníky stanovovaly nepřiměřeně tvrdé tresty, naopak Chammurapiho zákoník užíval princip *oko za oko, zub za zub*, čímž byl ovlivněn následně i Starý zákon.⁹⁵ Už Platón tvrdil, že účelem trestu je ochránit společnost. Pokud bylo zřejmé, že se pachatel nenapraví, měl být trest smrti tím nejlepším řešením.⁹⁶

V antickém byl trest smrti světě považován za naprosto běžnou věc, proto není překvapující, že se o něm píše i v Písmu sv.⁹⁷ Bible však na problematiku trestu smrti neposkytuje jednoznačnou odpověď. Massimo Grilli upozorňuje na to, že Bůh odhaluje lidem své úmysly postupně, v souladu s tím, jak je člověk schopen je chápat. Starý zákon je třeba nahlížet ve světle Nového zákona, především z perspektivy životního příběhu

⁹² Srov. LYONS Lewis, *Historie Trestu*, Praha: Svojtka & Co., 2004, s. 7–8.

⁹³ Srov. tamtéž, s. 30.

⁹⁴ Srov. LACA Slavomír, *Etika v životnej perspektive človeka*, Brno: Bonny Press, 2013, s. 140.

⁹⁵ Srov. tamtéž, s. 151; BONDOLFI Alberto, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, Torino: San Paolo, 1990, s. 914–915.

⁹⁶ Srov. PISANÒ Attilio, „Pena di morte“, in *Enciclopedia di Bioetica e Scienza giuridica*, Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2016, s. 241.

⁹⁷ Srov. DI IANNI Mario, „Pena di morte“, in *Nuova enciclopedia di bioetica e sessuologia*, Torino: Editrice Elledici, 2018, s. 1709.

Ježíše z Nazareta. Starý ani Nový zákon neposkytují ucelený návod, jak rozumět trestu smrti.⁹⁸ Christian Brugger uvádí, že mnozí teologové považovali až do dvacátého století to, co je v Písmu napsáno o trestu smrti, za jasný souhlas s ním.⁹⁹

2.2 Starý zákon

Písmo se ochranou lidského života zabývá už v knize Genesis: „Kdo prolíje krev člověka, toho krev bude člověkem prolita, neboť člověka Bůh učinil, aby byl obrazem Božím“ (Gn 9,6). Hospodin Izraeli pravit: „Nezabiješ“ (Ex 20,13; Dt 5,17).¹⁰⁰ V knize Genesis je napsáno: „Bůh viděl, že všechno, co učinil, je velmi dobré“ (Gn 1,31). Hovoří se zde o *sakralitě* lidského života, protože Bůh stvořil člověka jako svůj obraz a dal mu důstojnost. Celé stvoření, nejen člověk, však po prvním hříchu pozbylo rovnováhy (srov. Ř 8,20–24). Lidé, ani stvoření už nežijí v dokonalé harmonii jako před prvotním hříchem. Podle Grilliho se zjevila Boží spravedlnost, která dává každému podle jeho činů. Boží spravedlnost je však jiná než lidská, je spojená s milosrdenstvím a výzvou k obrácení (srov. Ez 18,32; Mdr 1,13–14). Kaina, který zavraždil svého bratra, Bůh nezabil, naopak jej chránil, aby se Kain mohl obrátit (srov. Gn 4,15). Bůh svěřil soud nad lidmi člověku, i když to byl pořád Bůh, kdo byl ve Starém zákoně garantem spravedlnosti.¹⁰¹ Tresty ve Starém zákoně měly především nápravný význam. Dodržování Zákona mělo pro Izraelity zvláštní důležitost. Porušit Zákon znamenalo porušit smlouvu s Bohem. Porušení smlouvy s Bohem by podle dobových představ znamenalo dopad na celý národ, proto se Zákon tak přísně dodržoval.¹⁰² Podle Lacy byl Izrael přesvědčen že striktním dodržováním Zákona si zajistí svatost a prosperitu. Zákon byl tudíž garantem posvěcení

⁹⁸ Srov. GRILLI Massimo, „La pena di morte alla luce del pensiero biblico sulla giustizia“, *Gregorianum*, roč. 88, č.1, 2007, s. 67–68.

⁹⁹ Srov. BRUGGER Christian, *Capital punishment*, Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2014, s. 60.

¹⁰⁰ Pro citace z Písma sv. bude použit ekumenický překlad z roku 1985. Zkratky budou použity rovněž z tohoto překladu.

¹⁰¹ Srov. Bič Miloš, *Výklady ke Starému zákonu*, Praha: Kalich, 1991, s. 62.

¹⁰² Srov. GRILLI, „La pena di morte alla luce del pensiero biblico sulla giustizia“, *Gregorianum*, s. 69–73; DI IANNI Mario, „Pena di morte“, in *Nuova enciclopedia di bioetica e sessuologia*, s. 1709–1710.

a rozvoje Izraele. Přestože byl ve Starém zákoně trest smrti Bohem podle Izraele nařízen a praktikován, bylo jeho vykonávání – jak dodává Laco – značně komplikované.¹⁰³

V době patriarchů byla otázka spravedlnosti v Izraeli svěřena otci rodiny nebo kmene (tzv. *pater familias*). Ten vykonával soudní pravomoc nad jemu podřízenými jedinci (srov. Gn 16; Gn 38,24n). V praxi se aplikovala tzv. *krevní msta*: příbuzní zavražděného měli povinnost pomstít prolitou krev příbuzného. Často docházelo k tomu, že tresty byly nepřiměřené, v rámci msty docházelo k vyvraždění celé rodiny (srov. Gn 4,23–24).¹⁰⁴ Vražda totiž nebyla považována pouze za soukromou věc. Odveta za vraždu byla povinností, protože poskvřovala nejen příbuzné, ale i celou obec. Lidé věřili, že prolitá krev, která nebyla pomstěna, způsobuje prokletí a nemoci v obci. Pomsta za vraždu byla jakýmsi očistným rituálem.¹⁰⁵ Pokud někdo zabil někoho neúmyslně, existoval institut tzv. *chráněných měst*¹⁰⁶, v nichž pachatel našel útočiště (srov. Nu 35, Dt 19).¹⁰⁷ Krevní mstitel (go'el haddām) byl v Izraeli znám již před dobou Mojžíše. Každý mstitel měl za úkol pomstít spáchaný zločin či ublížení nevinnému (srov. Gn 9,5). Členové rodiny vnímali velmi úzce své příbuzenské vztahy, byli přesvědčeni, že je pojí jedna krev. Ublížení jednomu člověku z příbuzenstva představovalo ublížení celé rodině a volalo po pomstě. Každá rodina měla většinou svého krevního mstitele. Pokud rodina krevního mstitele neměla, mohla si ho najmout. Msta byla prováděna za vraždu nebo za ublížení na zdraví (srov. Lv 25,25; 25, 47-49; Rt 4,1n). Mojžíšův zákon dovoľoval pomstít se pouze na vrahovi nikoli na jiném členu rodiny (srov. Dt 24,16; 2 Kr 14,6; 2 Pa 25,4). Krevní msta přetrvala patrně až do vlády krále Davida (srov. 2 S 14,7) a Jóšafata (srov. 2 Pa 19,10).¹⁰⁸

¹⁰³ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektive človeka*, s. 176.

¹⁰⁴ Srov. BONDOLFI Alberto, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, Milano: San Paolo Edizioni, 2019, s. 755; BONDOLFI, „Pena di morte“, *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 915; LACA, *Etika v životnej perspektive človeka*, s. 176.

¹⁰⁵ Srov. VERNANT Jean-Pierre, *Počátky řeckého myšlení*, Praha: Oikúmené, 1993, s. 51–52.

¹⁰⁶ Institut chráněných měst byl známý v Izraeli. Do takového města se mohl utéct člověk, který neúmyslně zabil člověka. V takovém městě pachatel čekal na soud, aniž by jej krevní mstitel vyhledal a zabil. Pachatel se zdržoval ve městě až do smrti velekněze, poté mu byla udělena milost a mohl se vrátit zpět do svého města. Některá z těchto měst založil Mojžíš (např. Bozor, Rámot Galád a Golan), další byla založena Jozuem (Hebron, Kádeš a Sichem). Podrobněji se touto tematikou zabývá: NOVOTNÝ Adolf, „Město útočiště“, in *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1956, s. 420.

¹⁰⁷ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 755; BONDOLFI, „Pena di morte“, *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 915; LACA, *Etika v životnej perspektive človeka*, s. 176.

¹⁰⁸ Srov. DOUGLAS John Edward, „Krevní mstitel“, in *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů, 1996, s. 535.

Později přešly soudní pravomoce z otce rodiny na radu starších (srov. Dt 21,18–21). Další, kdo vykonával v Izraeli spravedlnost, byli levijští kněží a soudci.¹⁰⁹ V době království soudil případy král (srov. 2 S 14; 15,2–6; 1 Kr 3,16–28).¹¹⁰ Kvůli nepřiměřeným trestům pro pachatele vznikl v Izraeli tzv. *lex talionis*. Podle něj se měl trest vztahovat pouze na pachatele zločinu a musel být přiměřený (srov. Ex 21,23–25).¹¹¹ *Lex talionis* tedy znamenal humanizaci trestu.¹¹²

S eticko-právním vývojem zákonodárství se nesetkáváme pouze v Izraeli, nýbrž u všech nomádských národů, které se postupně usazovaly ve městech.¹¹³ Pokud jde o tresty smrti v Izraeli, byla smrt za přestoupení Zákona v Pentateuchu nařízena více než čtyřicetkrát. Trest smrti byl uplatňován především v souvislosti s přestupky proti rodině, komunitě nebo lidskému životu. Pentateuch jmenuje celou řadu provinění: rouhání (srov. Lv 24,16), obětování cizím bohům (srov. Ex 22,20; 32,21–27; Dt 13,6–10; 17,2–7), znesvěcování svátečního dne (srov. Ex 31,12–14; 35, 2), modlářství, věštění a čarodějnictví (srov. Dt 13,5; Lv 20,27; Ex 22,18), hazard (srov. Lev 21,9), opovážlivé neuposlechnutí soudce nebo kněze (srov. Dt 17,12), přivlastnění si věci propadlé kletbě (srov. Dt. 13,17), sexuální delikty a cizoložství (srov. Dt 22,22; Lv 20,10), homosexuální akty (srov. Lv 20,13), incest (srov. Lev 20,11; Lev 12,14), pohlavní styk se zvířetem (srov. Ex 22,19; Lv 20,15–16), předmanželský sex (srov. Dt 22,20–21), svádění zasnoubené panny (srov. Dt 22,25–27), únos (srov. Ex 21,16), křivá přísaha (srov. Dt 19,16–19), vzpoura (srov. Dt 21,8–21), prokletí nebo napadnutí rodičů (srov. Ex 21,15; 17, Lv 20, 9), nezajištění zvířete, které usmrtilo člověka (srov. Ex 21,29), vykořisťování vdov a sirotků (srov. Ex 22,22–24), zabití nevinného (srov. Gn 9,6; Ex 21,12).¹¹⁴ Lidský život byl spojován s krví: Pokud někdo prolil nevinnou krev, bylo to pokládáno za provinění proti Bohu, a takový čin musel být potrestán. Trest smrti tak měl v případě provinilce i funkci obětního očišťujícího rituálu (srov. Dt 19,13), sloužil ale především jako výchovný a odstrašující prostředek, který měl chránit komunitu.¹¹⁵

¹⁰⁹ Srov. BIČ, *Výklady ke Starému zákonu*, s. 535–539.

¹¹⁰ Srov. RENDTORFF Rolf, *Hebrejská bible a dějiny*, Praha: Vyšehrad, 1988, s. 123–124.

¹¹¹ Srov. ŠRAJER Jindřich, „Trest smrti z etického pohledu“, in *Studia theologica*, 2003, roč. 5 č. 3 (2003), s. 56.

¹¹² Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 756.

¹¹³ Srov. ŠRAJER, „Trest smrti z etického pohledu“, s. 56.

¹¹⁴ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 60–61; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 755; LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 176.

¹¹⁵ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 61–62.

V Izraeli však nebyl trest smrti prováděn často. V 6. století př. Kr. převládala nechuť pachatele takto trestat. I přes tuto nechuť Izraelité ovšem věřili, že trestat provinilce smrtí si Bůh přeje. Jeho provádění však nebylo jednoduché. Provinilec musel být usvědčen svědky (srov. Dt 17,7; Dt 19,15–21), musely být splněny i další podmínky.¹¹⁶ Později už rabíni trest smrti vůbec nenařizovali. Soudní tribunál se většinou skládal až ze sedmdesáti soudců, svědci si nesměli vzájemně protiřečit a museli mít povědomí o celém zločinu. Svědek musel pachatele varovat a upozornit jej na to, že jedná protizákonně. U soudu musel pachatel potvrdit, že byl svědkem varován. Jakákoli pochybnost v případě odsouzeného byla užita v jeho prospěch. Přísné podmínky pro odsouzení provinilce téměř nedovolovaly trest smrti uložit. Po zničení chrámu v roce 587 př. Kr. byl trest smrti rabíny zcela zrušen.¹¹⁷

2.3 Nový zákon

Děje popisované v Novém zákoně se udály na území Římské říše. Novozákonní člověk byl ovlivněn jejími předpisy a zákony. Trest smrti byl na jejím území běžně vykonáván. Římané jej zároveň považovali i za jakýsi náboženský rituál. Nejprve byl trest smrti vykonáván popravou. Římané se domnívali, že pachatel trestním činem urazil božstvo, smrtí pachatele mělo být božstvo usmířeno. Na rozdíl od jiných národů trestali Římané jen samotného pachatele, ne celou jeho rodinu. Rozsudek nad obviněným nemohl vynést soudce sám, musel se na něm shodnout celý kolektiv soudců. V období Republiky byly rozsudky smrti méně časté, za Pompeia (106 př. Kr.–48 př. Kr.) se téměř neprováděly. Za císaře Augusta (27 př. Kr.–14 po Kr.) byly rozsudky smrti opět hojně prováděny – a to s velkou krutostí. Trestem smrti se většinou trestala provinění proti manželské věrnosti, krádeže nebo provinění proti náboženskému kultu.¹¹⁸

Texty Nového zákona vznikaly v politicky složité době. Židé byli utlačováni Římany. Své posvátné texty a zákonodárství pokládali za důležitější než římské právo

¹¹⁶ Srov. tamtéž, s. 62; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 756.

¹¹⁷ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 177.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 154–156.

(srov. J 8,33). To však neznamená, že by trest smrti v Novém zákoně politicky nebyl považován za legitimní běžně vykonávanou záležitost. Z etického hlediska s ním pisatelé Nového zákona zřejmě souhlasili.

V Janově evangeliu je reprodukován Ježíšův rozhovor s Pilátem. Pilát vyslýchá Ježíše:

„Pilát mu řekl: ‚Nemluvíš se mnou? Nevíš, že mám moc tě propustit, a mám moc tě ukřižovat?‘
Ježíš odpověděl: ‚Neměl bys nade mnou žádnou moc, kdyby ti nebyla dána shůry. Proto ten, kdo mě tobě vydal, má větší vinu.‘“ (J 19,10–11)

Tato pasáž z evangelia však neřeší otázku, zda má stát oprávnění trestat trestem smrti.¹¹⁹ Přesto se však tato pasáž z evangelia takto po dlouhá staletí chápala.

V evangeliích je možné alespoň částečně nalézt náznak toho, co si Ježíš o trestu smrti myslel. Z jeho slov a postoje k cizoložné ženě lze usoudit, že trest smrti, který byl tehdy praktikován, by sám nepoužil (srov. J 8,2–11). Na druhou stranu Ježíš nepřišel Zákon, který v sobě obsahoval i trest smrti, zrušit, ale naplnit (srov. Mt 5,17). Ježíš ve svém učení nepovažoval prolití viníkovy krve za akt usmíření nebo oběti za hřích. Přišel s radikálním obratem: neodporovat zlu a nešířit ho dále, nýbrž zastavit ho dobrem.¹²⁰ Ježíš se snažil o radikální obrácení srdce člověka (srov. Mt 4,17), člověk by měl vymýt zlo ze svého srdce, ze svých myšlenek už v zárodku, aby žádný špatný skutek nebo trestný čin nespáchal (srov. Mt 5,29–30; Mt 15,16–20). Ježíš přenechává soud Bohu, to samé vyžaduje od svých posluchačů (srov. Mt 7,1–2). Zpochybňoval starozákonní *lex talionis*, místo toho mluvil o nastavení druhé tváře (srov. Mt 5,38–41), kázal, že mají lidé upřednostňovat lásku k sobě navzájem a vzájemně si odpouštět (srov. Mt 7,1–5; L 6,27–38; 41–42).¹²¹

Podle Ondreje Prostředníka Ježíš nepopíral Mojžíšův zákon, ale eticky ho doplnil a vyložil jeho pravý smysl, podporoval tedy morální chování člověka vůči druhému člověku, místo aby lpěl na úzkostlivém dodržování Zákona. Ježíš tak nevytvořil nový právní systém, ale vyučoval etickým hodnotám.¹²² Jeho kázání na hoře je *magnou chartou*

¹¹⁹ Srov. ŠRAJER, „Trest smrti z etického pohledu“, in *Studia theologica*, s. 57.

¹²⁰ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 756; BONDOLFI, „Pena di morte“, *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 916.

¹²¹ Srov. ŠRAJER, „Trest smrti z etického pohledu“, in *Studia theologica*, s. 56.

¹²² Srov. PROSTŘEDNÍK Ondrej, „Trest smrti vo svetle vybraných textov Novej zmluvy“, in *Testimonia Theologica*, roč. 10, č. 1, 2016, s. 4–5.

křesťanství. Ježíš chtěl kázáním na hoře posluchače spíše vybídnout, aby v životě napodobovali Boha v lásce (tzv. *imitatio Dei*, srov. Mt 5,48). Po svých učednících vyžadoval naprosto jiné smýšlení, odlišné od smýšlení starozákonního nebo např. Zélotů či kumránské sekty.¹²³ Ježíš požadoval od svých učedníků, aby jejich chování odráželo jejich vztah k Bohu: Nešlo o nějakou stoickou apatii, ale o snahu sloužit lidem a vnášet do světa Boží lásku. Ježíš požadoval to, co už znal Starý zákon (srov. Lv 19,2). Věděl, že na světě jsou vraždy a násilí, a s tímto faktem i počítal. Tušil, že jeho učedníci budou trestáni (srov. Mt 23,31–36). Lidskými dějinami od prvního pádu prostupuje utrpení a trestání jako červená nit. Ježíš chtěl říct, že Bůh se nedomáhá lidské krve. V evangeliu sice lze najít odkazy na soud nebo odplatu (srov. Mt 25,31–46), jsou to však – jak upozorňuje Grilli – paraboly, které mají vést člověka k osobnímu obrácení, protože Bůh není ten, kdo čeká na to, až bude moci člověka potrestat, nebo ten, kdo si dokonce libuje v trestání. Ježíš to dosvědčil na kříži. Bůh dává sám sebe a ukazuje tím člověku, že ho má rád. Kříž je klíčem k pochopení celé Ježíšovy zvěsti.¹²⁴ Benedikt XVI. v encyklice *Deus caritas est* píše:

[...] Skutečná novost Nového zákona nespočívá v nových myšlenkách, nýbrž v samotné postavě Krista, jenž slově propůjčuje tělo a krev, což je naprosto neslýchaný realismus [...]. V jeho smrti na kříži se naplňuje ono obrácení se Boha proti sobě samému, v němž se On sám daruje, aby znovu pozvedl člověka a zachránil ho. Je to láska ve své nejradikálnější podobě. Pohled upřený na Kristův probodený bok, o němž hovoří Jan (srov. Jan 19, 37), v sobě zahrnuje to, co se stalo výchozím bodem tohoto okružního listu: „Bůh je láska“ (1 Jan 4, 8). Právě tam je možno uvedenou pravdu nazírat. Na tomto základě je tudíž třeba definovat, co je to vlastně láska. Díky tomuto hledisku totiž křesťan nalézá cestu svého života a svého milování.¹²⁵

Podle Bruggera měly texty evangelií na první křesťany v otázce trestu smrti velký vliv. Bohužel se však rané církvi nepodařilo zpochybnit jeho legitimitu ve světském právu.¹²⁶ Ve Skutcích apoštolů můžeme sledovat, jaký měli křesťané v prvním století po Kristu vztah k světské moci (srov. Sk 25; Sk 26). Pavel se chtěl po rozsudku od Židů

¹²³ Kumránská sekta považovala za bratra pouze toho, kdo patřil do stejné komunity, zatímco pro Ježíše byl bratrem i ten, kdo s ním nesouhlasil nebo jím pohrdal.

¹²⁴ Srov. GRILLI, „La pena di morte alla luce del pensiero biblico sulla giustizia“, in *Gregorianum*, s. 80–89.

¹²⁵ BENEDIKT XVI., enc. *Deus caritas est*, čl. 12, Praha: Paulínky, 2006, s. 21.

¹²⁶ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 64.

odvolat ke světskému soudu a podvolit se tak rozhodnutí císaře. Světské soudy rozhodovaly o křesťanech a křesťané se těmto soudům podvolovali (srov. Sk 25,11). Nicméně i navzdory zákazu státní moci, šířili apoštolové a později i ostatní křesťané zvěst o Ježíši Kristu. Věděli, že za šíření evangelia mohou být odsouzeni na smrt (srov. Sk 5,29–33).¹²⁷

Zásadní text Nového zákona, který ovlivnil chápání církve ve věci trestu smrti, nacházíme u sv. Pavla (Ř 13,1–7):

Každý ať se podřizuje vládní moci, neboť není moci, leč od Boha, takže ten, kdo se staví proti vládnoucí moci, vzpírá se Božímu řádu. Kdo se takto vzpírá, přivolává na sebe soud. Vládcové nejsou přece hrozbou tomu, kdo jedná dobře, nýbrž tomu, kdo jedná zle. Chceš, aby ses nemusel bát vládní moci? Jednej dobře, a dostane se ti od ní pochvaly. Vždyť je Božím služebníkem k tvému dobru. Jednáš-li však špatně, máš proč se bát, neboť nenese meč nadarmo; je Božím služebníkem, vykonavatelem trestu nad tím, kdo činí zlo. Proto je nutno podřizovat se, a to nejen z bázně před trestem, nýbrž i pro svědomí. Proto také platíte daň. Vládcové jsou v Boží službě, když se drží svých úkolů. Dávejte každému, co jste povinni: daň, komu daň; clo, komu clo; úctu, komu úctu; čest, komu čest.

Na tento text se odvolávala raná církev. Později na něj poukazovali teologové, kteří tvrdili, že stát má právo odsuzovat na smrt. Brugger se však s odvoláním na Druhý vatikánský¹²⁸ koncil ptá, je-li možné vykládat Bibli doslovně nebo máme-li číst Písmo spíše s ohledem na kontext doby, kulturu tehdejší společnosti či literární žánr textu. Když psal Pavel zmíněný text, měl v úmyslu zabývat se morálností trestu smrti v civilním právu?¹²⁹ Podle Mirei Ryškové byl tento text pro svou chybnou interpretaci v minulosti často zneužíván. Interpreti textu se domnívali, že je správné slepě poslouchat nařízení světské moci, bez ohledu, zda její představitelé jednají správně či ne. Pavlovy listy však nevybízejí k podřizování se jakékoli světské moci.¹³⁰ Pavel adresoval text konkrétní obci, která žila v konkrétním politickém a kulturním prostředí. Ve dvanácté kapitole listu Římanům podrobně vysvětluje, jak mají věřící v Krista žít podle víry a jak mají plnit své křesťanské povinnosti. Celou dvanáctou kapitolu zakončuje napomenutím, aby křesťané

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 63.

¹²⁸ Konkrétně se otázkou inspirace Písma sv. zabývá věroučná konstituce Druhého vatikánského koncilu *Dei verbum*.

¹²⁹ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 65.

¹³⁰ Srov. RYŠKOVÁ Mireia, *Pavel z Tarsu a jeho svět*, Praha: Karolinum, 2014, s. 370.

nežili vůči nikomu v nenávisti a neopláceli zlo zlem. Tento základní rámec měl Pavel patrně na mysli, když ve třinácté kapitole vysvětluje, jak světské právo čelí lidskému zlu.¹³¹

Tento text vznikl v letech 54–59 po Kr. Pavel jím vybízel římské křesťany, aby se podrobili světské moci. Učinil tak proto, že věděl o rozhodnutí císaře Claudia (srov. Sk 18,1–3), který v roce 49 po Kr. vykázal z Říma kvůli vzpouře všechny židy a židokřesťany. Pavel se obával nových restrikcí císaře proti křesťanům, pokud by vyvolávali vzpoury proti světské moci. Křesťané totiž nebyli v Římě kvůli nedávným nepokojům moc oblíbení. Je tedy pravděpodobné, že se Pavel, který dával křesťanům pokyny, jak správně křesťansky žít, chtěl vyhnout nerozumným sporům se státní mocí, a proto raději doporučoval křesťanům v Římě, aby plně akceptovali římské právo vzhledem k politické situaci a zkušenostem z minulosti. Podvolit se světské moci však křesťanům nedoporučoval jen Pavel. Nabádali k tomu i jiní autoři novozákonních knih (srov. Mk 12,14–17; 1 Petr 2,13–14; Tt 3,1).

Brugger se ptá, jaká je tedy správná interpretace Pavlových veršů 1–4. Chce Pavel pouze konstatovat, že vládní moc je Bohem chtěná instituce a má od něj autoritu? Má stát právo chránit občany a trestat provinilce, nebo tím myslel ještě něco jiného? Pavel nehodnotí morální správnost římského práva, spíše křesťany v Římě nabádá k tomu, aby v rámci veřejného pořádku akceptovali světské právo. Zdá se, že z literární a historické interpretace textu nelze dojít k jednoznačnému závěru, že by Pavel z morálního hlediska trest smrti schvaloval.¹³²

¹³¹ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 64–67.

¹³² Srov. tamtéž, s. 67–71; RYŠKOVÁ Mireia, Trest smrti z pohledu Nového zákona, in *Šimuj*, roč. 3, č. 2, (2002): 11; ŠRAJER, „Trest smrti z etického pohledu“, in *Studia theologica*, s. 57; THEOBALD Michael, *List Římanům*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 343–364.

2.4 Církevní otcové do roku 313

Církevní otcové považovali praxi státu trestat smrtí za běžný způsob trestání. Otázka, zda mohou křesťané nebo katechumeni podstoupit vojenskou službu nebo službu v úřadech se lišila v době před Konstantiem a po něm.

Teologie církevních otců a jejich způsob nazírání na svět byly ovlivněny řeckými i římskými filozofy. V pohledu na trest smrti čerpali z Platóna a Seneky. Platón rozlišoval dva typy pachatelů. První jsou ti, u nichž je naděje, že se mohou někdy napravit, druzí ti, kdo se nezmění a budou nadále páchat trestnou činnost. Platón chápe trest jako prostředek k polepšení. Pachatel se má během výkonu trestu postupně měnit k lepšímu, naučit se milovat dobro a vykonávat ho.¹³³ V případě těch „nepolepšitelných“, kteří zůstávají nebezpečím pro společnost, je lépe, aby byli jak pro dobro společnosti, tak i svých sousedů odstraněni.¹³⁴ Seneca se domnívá, že potrestat provinilce trestem smrti je jako zbavit nemocného zkaženého údu. Tak jako lékař při léčení nemocného používá mnohdy bolestivé metody pro záchranu nemocného, tak i trest smrti je bolestivý, ale může pachatele očistit.¹³⁵ Tyto představy podle Bruggera přejali i církevní otcové a zaznamenáváme je až do středověku.¹³⁶

Pro křesťany žijící před Ediktem milánským byl typický velmi radikální život podle evangelia. Odmítali každou formu násilí, což zahrnovalo zákaz vykonávání vojenské služby, účasti na pohanském kultu, podílení se na světských soudech a zastávání veřejné moci.¹³⁷ Ten, kdo neakceptoval tato nařízení, se nemohl stát křesťanem.¹³⁸

V textech církevních otců je patrné následující: církevní otcové nezpochybňovali světskou autoritu, která podle nich měla právo rozhodovat o životě a smrti jedinců. Zdůrazňovali však, že světská autorita je Bohem chtěná, její moc tedy pochází od Boha. Toto tvrzení dosvědčovali citacemi z Písma.¹³⁹ Dále tvrdili, že život křesťana nelze sloučit

¹³³ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 74–75.

¹³⁴ Srov. PLATÓN, *Prótagoras*, čl. 322d, Praha: Oikúmené, 2015, s. 321–322.

¹³⁵ Srov. SENECA Licius Annaeus, *O duševním klidu*, I,6, Praha: Odeon, 1999, s. 19–20.

¹³⁶ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 74–75.

¹³⁷ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 757; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 917; PROSTREDNÍK, „Trest smrti vo svetle vybraných textov Novej zmluvy“, in *Testimonia Theologica*, s. 6.

¹³⁸ Srov. DE IANNI, „Pena di morte“, in *Nuova enciclopedia di bioetica e sessuologia*, s. 1709.

¹³⁹ Především L 22,38; J 19,10–12; Ř 13,4.

s násilím nebo proléváním krve. Brugger navrhuje, abychom tedy hovořili o době *rozdvojení v učení* církevních otců, kdy katechumenům a pokřtěným lidem církev sice zakazovala podílet se jakýmkoliv způsobem na krveprolévání a zabíjení, na druhou stranu ovšem mluvila o legitimitě státu vykonávat trest smrti.¹⁴⁰ Synoda v Elvíře (asi 303) zakazovala křesťanům, ale i katechumenům, podílet se jakkoliv na vykonávání trestu smrti. Voják, který už byl křesťanem, nesměl popravit druhého člověka, i když mu to bylo nařízeno. Katechumen ani pokřtěný člověk nesměl vykonávat vojenskou službu. Pokud někdo udáním nebo obviněním způsobil, že jiný člověk byl odsouzen k smrti, nesměl ten, kdo ho udal, do smrti přistupovat ke svátostem.¹⁴¹ Hyppolit Římský (170–235) v díle *Apoštolská tradice*, jež se mu připisuje, zmiňuje povolání, která by člověk obrácený na křesťanství neměl vykonávat, jmenuje činnosti jako např. gladiátor, vozataj, majitel nevěstince, nevěstka, konkubína, věštec, astrolog aj.¹⁴² O vojácích se vyjadřuje takto:

Voják, který je podřízený, nezabije člověka. Dostane-li (k tomu) rozkaz, nevykoná ho. Nebude skládat přísahu. Když však nechce, bude odmítnut. Má-li kdo moc meče nebo je městským (státním) úředníkem oblékajícím purpur, buď toho nechá, nebo bude odmítnut. Katechumen nebo věřící, který se chce stát vojákem, bude odmítnut protože (tím) pohrdá Bohem.¹⁴³

Lactantius (214–320) píše, že křesťané nesmí vykonávat trest smrti, světská moc jej však provádět může.¹⁴⁴ Justin (asi 100–165) se trestu smrti věnoval pouze nepatrně. Nikde neuvádí, že se císařská moc vztahuje i na trest smrti. Podle Bruggera to však Justin považoval za samozřejmost. Ve své *První apologii* Justin píše, že pokud křesťané nepáchají žádné zlo, nemělo by s nimi být zacházeno jako se zločinci.¹⁴⁵ Justin jistě obecně trest smrti neschvaloval, akceptoval ho ovšem tehdy, pokud státní moc uznala pachatele vinným.

Podobně jako Justin se vyjadřoval i Athénagorás (133–190). Ve svém díle *Prosebný list za křesťany* žádá císaře Marka Aurelia, aby křesťané byli při soudu

¹⁴⁰ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 74–75.

¹⁴¹ Srov. tamtéž, s. 78; POLÁK Jan, „Induced Abortion in the Contemporary Penitential Praxis of the Catholic Church. How to be an Instrument of New Hope“, in *The Person and the Challenges* 10, č. 1 (2020), s. 215–233.

¹⁴² Srov. HIPPOLYT Římský, *Apoštolská tradice*, čl. 16, Velehrad: Refugium, 2000, s. 27–29.

¹⁴³ Tamtéž, s. 28–29.

¹⁴⁴ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 757; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 917.

¹⁴⁵ Srov. JUSTIN, *The Apologies*, London: Cambridge University Press, 1911, 2. kap.

důkladněji vyšetřování, když se prokazuje, zda opravdu zasluhují odsouzení.¹⁴⁶ Pokud se nedopustili ničeho protiprávního, žádá císaře o jejich propuštění. Trest smrti udělený státní mocí považoval za běžnou praxi, křesťanům však zakazoval podílet se jakýmkoliv způsobem na jeho vykonávání.

Tertulián (160–220) se domníval, že by křesťanům měla být zcela zakázána možnost pracovat ve státní správě, aby neměli co do činění s výkonem trestu smrti. Vojenskou službu může křesťan dle Tertuliána vykonávat pouze v případě, že voják nebude mít přímý podíl na trestu odsouzeného nebo se nebude účastnit výkonu trestu smrti. Pro Tertuliána byl trest smrti legitimní za předpokladu, že jej udělovala státní moc. V díle *De Anima* vysvětluje, že civilní moc má právo trest smrti udělovat. Domnívá se, že ti, kdo zemřou násilnou smrtí kvůli nespravedlivému soudu mučením, mečem, sekýrou nebo roztrháním divokými zvířaty, budou uchráněni věčného zavržení, pokud ale trest smrti nařídí státní moc, nemá být považována za násilnou. Za násilnou smrt pokládal usmrcení křesťana kvůli víře v Boha.¹⁴⁷

Další církevní otec Klement Alexandrijský (150–215) se opíral o řeckou filozofii proto, aby jejím prostřednictvím obhájil křesťanství před řecky mluvícími učenici. Domníval se, že řecká filozofie čerpá z hebrejských Písem. Klement přijímal pouze takovou filozofii, která byla slučitelná s Božím zjevením. Tento církevní otec se ptal, jaké jsou důvody k provedení rozsudku trestu smrti, nebo jak ochránit společnost před pachatelem. Přikláněl se k Senekově interpretaci trestu smrti jako odřezání postiženého údu na nemocném těle. Domníval se, že trest je pro pachatele něčím jako operace duše, která se provedením zločinu zanítí. Popravčím nástrojem se od duše amputuje postižené místo a duše bude znovu moci žít podle pravdy. Tak jako léčba těla může být bolestivá, podobně může být bolestivá i léčba duše. Trest smrti, přestože je krutý, stává se podle Klementa léčebnou kúrou k uzdravení duše. Pro Klementa je důležité ochránit před pachatelem komunitu. Pachatel, jenž se dopustí těžkého zločinu, je nevléčitelně nemocný a mohl by společenství nakazit, proto je třeba ho od této komunity oddělit.¹⁴⁸

¹⁴⁶ Srov. ATHENAGORAS, „A Plea for the Christians,“ in *The writings of Justin martyr and Athenagoras*, Edinburgh: T & T Clark, 1909, s. 375–377.

¹⁴⁷ Srov. TERTULLIAN, *De Anima*, caput 56 [online]. Dostupné z: [https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima_\[Schaff\],_EN.pdf](https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima_[Schaff],_EN.pdf) [cit. 12. 12. 2023]; TERTULLIANUS, *De Anima*, caput 56 [online]. Dostupné z: https://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima,_MLT.pdf [cit. 13. 12. 2023].

¹⁴⁸ Srov. KLEMENT Z ALEXANDRIE, *Stromata*, in *Early christian writings*, chap. 27 [online]. Dostupné z: <https://www.earlychristianwritings.com/text/clement-stromata-book1.html> [cit. 9. 11. 2023].

Órigenés (185–253) si rovněž kladl otázku po účelu trestu smrti. Byl žákem Klementa, proto také přebral jeho myšlenky. Stejně jako Klement i Órigenés přirovnává trest smrti k lékařskému zákroku. Lékař je povinen zachránit lidský život. V případě nutnosti musí oddělit nemocný úd od těla, aby nemocný úd neinfikoval zdravou část těla. Dokonce vybízel lékaře (soudce) k rychlým rozsudkům, aby nemocné údy nakazily společnost co nejméně, protože ani lékař neváhá s amputací nemocného údu, pokud je to prospěšné pro záchranu těla. Dále vybízel soudce, aby záchraně jedince vždy nadřazovali ochranu komunity. Tak soudce podle něj ochrání blaho společnosti a zároveň trestem odradí případné další zločince.¹⁴⁹ Trest smrti Órigenés obhajuje Písmem, chápe ho jako odčinění viny, kterou pachatel nese. Domnívá se, že pokud pachatel podstoupí trest, jeho duše se trestem smrti zachrání pro věčný život. Bůh duši už více trestat nebude. Trest smrti tedy chápe jako očištění pachatele od hříchu.¹⁵⁰ Órigenés stejně jako jeho předchůdci trest smrti schvaluje pouze za předpokladu, že jej udělí státní moc. Pokud jde o účast křesťanů na exekucích, je proti.¹⁵¹ Brugger mluví v jeho případě opět o *rozdvojení v učení*. V díle *Contra Celsum* se Órigenés zabývá tím, zda je životní styl Židů podle Mojžíšova zákona slučitelný se životem křesťanů podle evangelia. Domnívá se, že životní styl podle Mojžíšova zákona musel projít korekcí, protože nebylo možné, aby křesťané schvalovali zabíjení svých nepřátel.¹⁵²

Cyprián z Kartága (†258) opět potvrzuje legitimitu trestu smrti a tím i *rozdvajenost učení*. Tvrdí, že křesťan nemá útočit a nemá ani právo zabít agresora. Zároveň však uznává oprávněnost trestu smrti, pokud je nařízen světskou mocí.¹⁵³ Ve svých dopisech se vyjadřuje k tomu, že vražda spáchaná zločincem je trestným činem. Pokud stát takového zločince odsoudí k trestu smrti, aby odradil další potencionální zločince, jedná správně.¹⁵⁴ Brugger došel na základě patristické literatury k závěru, že politická moc je pro církevní otce Božího původu, proto má stát právo udělovat trest

¹⁴⁹ ORIGEN, *In Jeremian Homilia XII* (PG, vol 13. col. 386b.). Citováno dle: BRUGGER, *Capital punishment*, s. 211.

¹⁵⁰ Srov. ORIGEN, *Homilies on Leviticus 1–16*, Washington, DC: The Catholic University of America Press, 1990, s. 208–218.

¹⁵¹ Srov. ORIGEN, *Contra Celsum*, bk. 7, chap. 26, in *New Advent* [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/04167.htm> [cit. 21. 12. 2023]; ORIGEN, *Contra Celsum*, bk. 8, chap. 73, in *New Advent* [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/04168.htm> [cit. 21. 12. 2023].

¹⁵² Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 75–83.

¹⁵³ Srov. tamtéž, s. 75–83.

¹⁵⁴ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektive človeka*, s. 180; CYPRIANI THASCI CAECILI, *Opera omnia–Ad Donatum*, Vindobonae: Geroldi filium bibliopolam academiae, 1868, s. 3–17 [online]. Dostupné z: <https://archive.org/details/corpuscriptoru16wisssgoog/page/n141/mode/2up?view=theater> [cit. 10. 11. 2023].

smrti, účast na jeho výkonu je ovšem neslučitelná s členstvím v církvi. To vytvářelo jisté napětí, a proto se pohled na trest smrti dále vyvíjel.¹⁵⁵

2.5 Církevní otcové po roce 313

Koncem čtvrtého století došlo k obratu. Pohled církve na trest smrti se změnil, křesťané přestali být posíláni na smrt pro svou víru. Církev a stát se navzájem začaly podporovat. Mnozí biskupové a teologové váhali, jaké stanovisko k trestu smrti zaujmout.¹⁵⁶ Konstantinovský obrat vedl církevní představitele ke změně pohledu na ty, kdo sloužili v armádě či na ty, kdo chtěli do armády vstoupit. Členové kléru byli přesvědčeni, že trest smrti je záležitostí státu, oni že mají hlásat evangelium. Tato praxe se plně projevila ve středověku, kdy bylo církevním představitelům zakázáno soudit nebo se přímo účastnit výkonu trestu smrti.¹⁵⁷

Jan Zlatoústý (350–407) vyzýval k bázni a úctě k soudům, křesťané se jim měli podle něj ve všem podřizovat. Sv. Jan si vážil světských soudů. Uvádí, že pokud by neexistovaly, nastal by na světě chaos a bezpráví. Nebyl by nikdo, kdo by potíral nespravedlnost a tresty zastrásoval případné zločince, jak píše ve svých homiliích.¹⁵⁸ Křesťané mají mít podle něj úctu ke svému císaři a být mu loajální. Zlatoústý nikde nezpochybňuje právo císaře trestat města a jeho obyvatele. Vybízí ale ke spravedlivým soudům, aby bylo dobře rozlišeno, kdo je vinen a kdo nevinen. Trest smrti má být podle něj však použit v případě nutnosti, protože člověk je Božím obrazem. Trest smrti je nevratný, proto je třeba správně rozlišit, kdy je nutný a kdy ne.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 84.

¹⁵⁶ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 757; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 917.

¹⁵⁷ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 84–92.

¹⁵⁸ Srov. St. JOHN CHRYSOSTOM, *Homilies on the Statues*, Homily VI., par. 2, in *Documenta catholica omnia* [online]. Dostupné z: http://www.documenta-catholica.eu/d_0345-0407-%20Iohannes%20Chrysostomus%20-%20Homilies%20on%20Statues%20-%20EN.pdf [cit. 20. 3. 2024].

¹⁵⁹ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 84–92.

Eusébios z Caesareje (263–340) své postoje k trestu smrti vyslovil ještě před Janem Zlatoústým. Ve svých spisech chválí císaře za jeho mírný, ale spravedlivý přístup k obviněným. S unáhleným rozsudkem smrti nesouhlasí.¹⁶⁰

Postoj milánského biskupa Ambrože (340–394) k trestu smrti je patrný v jeho dopise soudci Studiovi a v pojednání *De Cain et Abel*.¹⁶¹ Ambrož se domnívá, že mít jednoznačný názor na trest smrti je těžké. Pokud by Ambrož neznal Písmo, patrně by s trestem smrti nesouhlasil. Odvolává se na list Římanům 13. Chválí soudce a vykonavatele trestu smrti, že nepřistupují ke svátostem, zároveň však kvůli tomu, co píše Pavel římské obci, soudcům a vykonavatelům trestů svátosti neodpírá. Ambrož je ve svém pohledu navíc ovlivněn příběhem o cizoložné ženě z Písma (srov. J 8,1–11). Doporučoval soudcům, aby se během souzení drželi tohoto Kristova příkladu. Pokud je to možné a pachatel má snahu se obrátit, soudci by mu měli raději uložit pokání než trest smrti, nebo pokud je to možné, doporučoval Ambrož, má se dát pachateli čas, aby se obrátil, podobně jak ho dal Bůh Kainovi. V případě, že je pachatel nebezpečný pro společnost, upřednostňuje Ambrož dobro společnosti před životem pachatele. Podle Ambrože nemá mít klérus s trestem smrti nic společného. Trest smrti Ambrož tedy obecně nedoporučuje, jeho legitimitu ve státě ale zároveň nepopírá.

Existovalo tedy stálé napětí mezi státem a křesťanským učením. Raná církev považovala státní autoritu za určenou a chtěnou Bohem, její popírání by znamenalo popřít autoritu samotného Boha a Božího řádu na zemi.

Augustin z Hippo (354–430) svým učením ovlivnil církev na velmi dlouhou dobu. Byl ovlivněn svým učitelem Ambrožem z Milána a stejně jako on byl přesvědčen, že světská moc má právo udělovat trest smrti. Důležitý je Augustinův list biskupu Evodiovi. V tomto listu Augustin souhlasí s Evodiovou myšlenkou, že pokud voják zabije nepřítele, není vinen. Pokud voják zajme nepřítele a soudce nepřítele odsoudí k smrti, soudce ani voják nejsou podle něj vinni.¹⁶² Později toto tvrzení Augustin potvrdil ve svých *Sermones*.¹⁶³ Domníval se, že starozákonní lidé užívali trestu smrti pro výstrahu a kvůli

¹⁶⁰ Srov. EUSEBIUS, *Life of Constantine*, bk II., ch. 18, Oxford: Clarendon Press, 1999, s. 101; EUSEBIUS, *Life of Constantine*, bk. III., ch. 1, s. 120.

¹⁶¹ Srov. AMBROSE, Hexameron, „Cain and Abel“, in *The Fathers of the Church*, New York: Catholic University of America Press, 1961.

¹⁶² Srov. AUGUSTINE, *De Libero Arbitrio*, bk. 1, chap. 1.4.9.24. [online]. Dostupné z: http://www.logicmuseum.com/wiki/Authors/Augustine/De_libero_arbitrio/L1 [cit. 12. 11. 2023].

¹⁶³ Srov. AUGUSTINE, *Letter 87*, chap. 7 [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/1102087.htm> [cit. 12. 11. 2023].

zachování blaha ve společnosti. Pravomoc udělovat trest smrti byla stanovena Bohem a neměla by být znevažována.

Augustinův výklad listu Římanům 13 prolomil pochybnosti o legitimitě trestu smrti u mnohých autorů. Pozemská moc byla pro Augustina lidem propůjčena a svěřena Bohem. Stát má tedy právo rozhodovat o životě a smrti svých občanů. Upírat mu pravomoc vykonávat trest smrti by znamenalo odmítat, co napsal Pavel římské církevní obci.¹⁶⁴ Augustin zároveň dbal i na to, aby církev měla ve veřejném životě silnější vliv. Křesťan ve státě se má chovat jako otec, který musí své děti, pokud je třeba, i pokárat.¹⁶⁵ Pro Augustina bylo velkou ranou dobytí Říma Vizigóty v roce 410. Římané si mysleli, že je Bůh opustil a tyto nálady přiměly Augustina k sepsání velkého díla *De civitate Dei*, na němž pracoval více než čtrnáct let. Poukazuje v něm na to, že pozemské říše se rozpadají, zatímco Boží království je věčné, proto je nutné vytvářet pozemské říše tak, jak chce Bůh.¹⁶⁶ Augustin v tomto díle o oprávněnosti státní moci ukládat tresty píše:

Avšak z pravidla, že není dovoleno člověka zabít, určila právě tatáž božská autorita výjimky. Ale vyjímaje ty, které Bůh káže usmrtit buďto zákonem nebo výslovným příkazem, v určitou dobu jednotlivci daným. Nezabíjí však ten, kdo je rozkazujícímu povinen ochotou, jako meč je tasícimu povinen pomoci; a proto naprosto nepřestoupili přikázání „Nezabiješ“ ti muži, kteří na Boží popud vedli války nebo potrestali zločince smrtí, ztělesňující státní moc podle jeho zákonů, t. j. dle spravedlivého příkazu rozumu; a Abraham, že chtěl zabít svého syna (Gen. 22), nejen proto nebyl nařčen z ukrutnosti, nýbrž dokonce pochválen pro zbožnost – nejednal zločinně, ale poslušně [...].¹⁶⁷

Když se ve čtvrtém století stalo křesťanství nejprve povoleným a poté výsadním státním náboženstvím, začali ho císařové chránit. Dělali si nárok na dodržování správné nauky. Jakýkoliv blud považovali za nebezpečí pro společnost. Bludaři byli odsuzováni a často

¹⁶⁴ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 84–92.

¹⁶⁵ Srov. PROSTREDNÍK, „Trest smrti vo svetle vybraných textov Novej zmluvy“, in *Testimonia Theologica*, s. 6.

¹⁶⁶ Srov. DRŠKA Václav, SUCHÁNEK Drahomír, *Církevní dějiny antika a středověk*, Praha: Grada, 2013, s. 95–96; NORTH James B., *Dějiny církve od Letnic k dnešku*, Praha: Návrat domů, 1983, s. 63; DROBNER Hubertus R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, Praha: Oikumené, 2011, s. 541.

¹⁶⁷ AUGUSTUS Aurelius, *O Boží obci I*, Praha: Karolinum, 2007, s. 58.

popravování.¹⁶⁸ Za bludaře byli považováni například manichejci¹⁶⁹, donatisti¹⁷⁰, pelagiáni¹⁷¹ a další.¹⁷² Podle Bruggera však není zároveň pochyb, že Augustin s trestem smrti vnitřně nesouhlasil a nejraději by ho byl zrušil. Podobně jako Jan Zlatoústý nebo Ambrož se i Augustin domníval, že klérus nemá mít nic společného se soudy nebo s exekucemi. Pro Augustina jakožto kněze bylo v první řadě důležité vybízet hříšníky k pokání.¹⁷³ Přimlouval se za viníky, což potvrzuje i množství dopisů, např. *Epistola 153*, které adresoval soudcům, když je prosil, aby byli při rozsudku milosrdní.¹⁷⁴

Na problematiku trestu smrti reagovali i pozdější papežové. Inocenc I. (387–417) byl prvním pontifikem, který se touto otázkou hlouběji zabýval. V roce 405 napsal dopis biskupu v Toulouse, v němž se odvolává na List Římanům 13. Potvrzuje v něm, že stát má právo vykonávat trest smrti.¹⁷⁵ Papež Lev Veliký (400–461) napsal církevním představitelům, že s trestem smrti nemají mít nic společného. Hříšníci mohou být trestáni ve spolupráci se světskou a církevní mocí. Naopak Řehoř Veliký (540–604) se vrátil k pojetí trestu smrti v duchu sv. Ambrože a Augustina a jako oni vyzýval soudce k mírnosti v ukládání tohoto trestu.¹⁷⁶

¹⁶⁸ Popularizující autor August Franzen se zmiňuje o narůstajícím sporu mezi Augustinem a donatisty. Augustinovi spolu s jinými biskupy se nepodařilo donatisty přesvědčit o tom, že jejich učení je proti Písmu a tradici církve. Augustin dokonce nabídl svůj úřad ve prospěch donatistů, pokud od svého bludu ustoupí. Donatisté však trvali na svém učení. Augustin se podle Franzena nakonec rozhodl k tomu, že je třeba donatisty donutit silou. Augustin svého činu ale litoval. Podle Franzena byl tento Augustinův čin později záminkou pro vznik středověké inkvizice. Srov. FRANZEN August, *Malé dějiny církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006, s. 76–78.

¹⁶⁹ Manicheismus tvrdí, že existují dvě stejně silné říše dobra a zla, které jsou ve vzájemném boji. Ve Starém zákoně působí zlý bůh, zatím co v Novém dobrý bůh. Srov. DROBNER, *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, s. 517.

¹⁷⁰ Toto hnutí vzniklo v severní Africe v období pronásledování křesťanů Diokleciánem. Donatisté tvrdili, že svátosti se udílí platně v závislosti na osobní dokonalosti udělovatele, dále jejich účinky závisí na dispozici udělovatele. Srov. KRAFT Heinrich, „Donatismus“, in *Slovník starokřesťanské literatury*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 91.

¹⁷¹ Pelagianismus popírá nauku o dědičném hříchu, tvrdí, že člověk může dojít spásy svým vlastním úsilím, tj. bez Božího přičinění. Pelagianismus považoval Krista pouze za učitele a vzor pro život. Srov. KOLÁŘ Daniel, *Katolická církev v proměnách času*, Havlíčkův Brod: JenTak Havlíčkova Borová, 2012, s. 39.

¹⁷² Srov. KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve*, II., Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 185–186.

¹⁷³ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 84–93.

¹⁷⁴ Srov. BONDLOFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 757; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 917.

¹⁷⁵ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 181.

¹⁷⁶ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 93–94.

2.6 Středověk

Středověký pohled na trest smrti, tedy otázka, je-li takový trest z etického hlediska správný, se od smýšlení církevních otců pokonstantinovské doby mnoho neliší. Některé rozdíly však najít lze. Zatímco církevní otcové pozdního období patristiky žádali vládců o milosrdenství vůči viníkům nebo je alespoň vybízeli k tomu, aby trest smrti nebyl nadužíván, ve středověku se tyto prosby objevují jen zřídka.¹⁷⁷

V období rané patristiky bylo křesťanům zakázáno podílet se na soudech. Nyní jsou to křesťané, kdo se stávají soudci. Rovněž se podílí na vyhlášení trestu smrti. Stále existuje rozdíl mezi klérem a laiky, dokonce lze říct, že se tento rozdíl ještě prohlubuje. Podle koncilu v Toledo v 7. století nesměl mít klérus s rozsudky smrti nic společného. Ve 12. století tuto skutečnost nový toledský koncil znovu potvrdil. Kněží, kteří jsou svědky svatých tajemství, se nijak neměli podílet na vynášení a výkonu trestu smrti. Papež Alexandr III. (1159–1181) pohrozil kněžím exkomunikací, kdyby se v tomto ohledu nějak angažovali. Čtvrtý lateránský koncil stanovil, že kněží nesmí psát dopisy, ve kterých by vybízeli k trestu smrti a že se nesmí jakkoliv na tomto trestu podílet. Toto nařízení trvalo až do vrcholného středověku.¹⁷⁸

Naskytá se otázka, co bylo příčinou změny postoje k trestu smrti v období přechodu patristiky do středověku. Christian Brugger se domnívá, že důvodem nebyla změna politické morálky, neboť stále existovaly spisy církevních otců, které vybízely panovníky ke křesťanskému životu. Důvody pravděpodobně souvisejí s chaotickou politickou situací v Evropě. Před korunovaci Karla Velikého (748–814) na císaře v roce 800 Evropu asi čtyři sta let sužovaly nájezdy barbarů. Stabilita vlády Karla Velikého byla velmi křehká. Po jeho smrti se Evropa opět začala politicky drobit. Nástup feudalismu způsobil další politický úpadek. Bylo zapotřebí obnovit právní státy, což bylo úkolem spravedlivých politiků, po nichž volala evropská inteligence. Středověk obecně považoval trest smrti za legitimní pouze za podmínky, že byl udělen v souladu se státní legislativou.¹⁷⁹ Historický vývoj chápání trestu smrti v církvi a v oblasti světské moci je

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 96.

¹⁷⁸ Srov. tamtéž, s. 95–96.

¹⁷⁹ Srov. tamtéž, s. 98–100.

dost složitý. Světská a církevní moc byla vzájemně velmi propojená, což vedlo k řadě vzájemných konfliktů a napětí.

Za prvního popraveného heretika je považován mnich Priscillian z Avily, kterého nechal roku 385 zbavit života císař Magnus Maximus (335–388) na žádost dvou biskupů.¹⁸⁰ Papež Mikuláš I. (800–867) během svého pontifikátu napsal dopis Bulharům, ve kterém je vyzývá, aby se trest smrti užíval co možná nejméně.¹⁸¹ Odsoudit někoho k popravě pro něj znamenalo provinit se proti lidskému i Božímu zákonu.¹⁸²

Na začátku středověku se definitivně rozdělily kompetence mezi státem a církví v soudních záležitostech. Pro církev to znamenalo: *ecclesia non sinit sanguinem*. Synoda v Rouen (1190) zakazovala církvi zabývat se procesy, které by předpokládaly udělování trestu smrti. Církev ovšem připouštěla i výjimky, v nichž stát mohl trest smrti udělit. Především to byly náboženské války, křížové výpravy nebo konflikty s heretiky.¹⁸³ Proti heretikům bylo možné tvrdě zakročit. Ten, kdo šířil jiné učení než církev nebo s rozhodnutím církve nesouhlasil, byl prohlášen za heretika.¹⁸⁴ Procesy s kacíři byly ve středověku běžné. Probíhaly v různých vlnách, především ve 13. a 15. století. postupně byly podporovány i papeži. Historik Jaroslav Kadlec se domnívá, že příčina vzniku nejrůznějších bludů byla způsobena kulturním vzestupem společnosti. Vznikala lidová hnutí proticírkevního charakteru. Snahou lidí bylo nejen vymanit církev z područí světské moci,¹⁸⁵ ale také zbavit se institucionální církve, jejího kléru a náboženského života spojeného s církevními normami.¹⁸⁶

Hereze vznikaly především jako reakce na život církevních a státních představitelů neodpovídající křesťanským hodnotám. Kdyby se církev vnitřně hluboce

¹⁸⁰ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 159–160.

¹⁸¹ Srov. DE IANNI, „Pena di morte“, in *Nuova enciclopedia di bioetica e sessuologia*, s. 1709.

¹⁸² Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 187.

¹⁸³ „Bludem se nazývá tvrdošíjné popírání některé pravdy, kterou je nutno věřit vírou božskou a katolickou, nebo tvrdošíjné pochybování o ní po přijetí křtu; odpad od víry je odmítnutí křesťanské víry jako celku; rozkol (schisma) je odmítnutí podřízenosti papeži nebo odmítnutí společenství s členy církve papeži podřízenými.“ *Kodex kanonického práva*, Praha: Zvon, 1994, čl. 751. Herezí se rozumí zatvrzelé odmítání zásadní pravdy víry, kterou Boží lid v čele s autoritou církve uznává skrze Písmo, Tradici a magisterium jako Bohem zjevenou pravdu. Srov. POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Hermeneutika mystéria*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, Krystal, 2005, s. 89–90.

¹⁸⁴ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 758; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 917–918.

¹⁸⁵ Jako příklad uvádí Kadlec Arnolda z Brescie (+ 1155), jenž usiloval o to, aby se církev radikálně vymanila z područí světské moci. Církev se podle něj měla zbavit veškerého svého majetku a žít přísným asketickým životem. Jeho učení nebylo církvi přijato. Přívrženci tohoto učení byli stejně jako jeho původce vyhoštěni, Arnold sám byl nakonec upálen. Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 180.

¹⁸⁶ Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 180–181.

reformovala, je pravděpodobné, že by se hereze a nespokojenost lidí tak razantním způsobem nešířily.¹⁸⁷ Heretické myšlenky začaly pronikat nejen do církevního prostředí, ale i do politického a společenského života lidí. Představitelé států nechávali heretiky, kněze i laiky popravovat. Francouzský král Robert II. (972–1031) v roce 1022 v Orleánu nařídil popravit celkem třináct odsouzených, německý král Jindřich III. (1017–1056) nechal rovněž popravit větší množství lidí obviněných z bludařství. Církev se na začátku středověku spíše nevyjadřovala, zda je dobré posílat nepravověrné na smrt nebo ne. Přestože v minulosti, kvůli manichejské a donatistické herezi, trest smrti pro odpadlé církve podporovala, nyní však spíše zastávala, vlivem sv. Bernarda, přesvědčení, že odsouzení mají být exkomunikováni nebo uvězněni. Exkomunikaci nebo uvěznění odpadlých v roce 1168 odsouhlasil i papež Alexandr III. (1105–1181) na koncilu v Tours.¹⁸⁸

Když během 12. a 13. století rostly počty příznivců hnutí katarů¹⁸⁹ a valdenských,¹⁹⁰ začala se praxe, jak proti nim postupovat, měnit. Církev valdenským nedovolovala veřejně kázat, s čímž zástupci tohoto hnutí nesouhlasili. Na Třetím lateránském koncilu (1179) se obrátili na Alexandra III., jenž způsob jejich života sice neformálně schválil, ale opět jim nedovolil kázat. Valdenští se vzbouřili, trvali na svém domnělém právu, a následně byli proto prohlášeni za odpadlíky.¹⁹¹ Na Východě a ve Španělsku se vedly boje proti islámu, evropští státníci se proto snažili tvrdě postupovat i proti těm, kdo šířili nejednotu víry, aby se Evropa ještě více nede stabilizovala.¹⁹² Aragonský král Petr II. (1174–1213) v roce 1197 prohlásil katary za nepřátele státu. Podobně požadoval francouzský král Ludvík VII. (1120/21–1180) spolu s anglickým králem Jindřichem II. (1133–1189), aby církve během III. lateránského koncilu hereze tvrdě odsoudila. Výsledek koncilu byl takový, že heretikové měli být, pokud nezmění své

¹⁸⁷ Srov. tamtéž, s. 185.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 186.

¹⁸⁹ Stoupenci této náboženské sekty se domnívali, že z církve musí být vyloučeni všichni hříšníci a nečistí. Byli přesvědčeni, že církev je zde pouze pro svaté a dokonalé. Zakladatel této sekty byl Novatian (220–258), jenž odmítal přijímat znovu do církve ty, kdo během pronásledování odpadli. Od 12. století se toto učení začalo šířit v jižní Francii ve městě Alba, proto se jeho stoupencům začalo říkat albigenští. Svět a tělo považovali albigenští za něco špatného a hříšného, dokonalost viděli v odmítnutí světa a všeho, co se v něm nachází, a v přísné askezi. Mnozí kvůli přísné askezi umřeli hladem. Srov. PETROSILO Piero, „Kataři“, in *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 88–89.

¹⁹⁰ Sekta založená Petrem Valdesem (1140–1205). Vyznačovali se radikální chudobou a kritikou církve. Vytvořili si svoji laickou církve s vlastní bohoslužbou a svátostmi. Valdenští existují dodnes, žijí převážně v Itálii, kde mají svoji teologickou fakultu a angažují se v sociálních službách. Srov. PETROSILO, „Valdenští“, in *Křesťanství od A do Z*, s. 217–218.

¹⁹¹ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 103.

¹⁹² Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 185.

učení, zbavení majetku nebo osobní svobody. Hereze byly považovány za rozvrat politické moci státu a vlivu církve, proto se papež Lucius III. (1097–1185) v roce 1184 dohodl s Fridrichem Barbarossou (1122–1190), že exkomunikovaní heretikové budou vyhledáváni a trestáni. Papež Innocenc III. (1161–1216)¹⁹³ se nejdříve snažil s heretiky domluvit.¹⁹⁴ V prosinci roku 1208 obdržel od malé skupiny valdenských vyznání víry, které mělo uspišit jejich přijetí do církve. V roce 1209 jim zaslal dopis, v němž stálo, že valdenští musí souhlasit s právem světské autority trestat odsouzené smrtí. S tím však valdenští i přes naléhání nesouhlasili.¹⁹⁵ Když si papež uvědomil, že jsou jeho snahy zbytečné, začal interpretovat šířící se heretická hnutí jako rozvrácení západního křesťanstva a rozhodl se proti nim velmi tvrdě zakročit. Poté, co byl albigenskými zavražděn papežský legát, vyzval Innocenc III. v roce 1209 ke křížové výpravě proti nim. Toto křížové tažení si vyžádalo mnoho mrtvých na obou stranách a zničení řady měst. Papež dokonce podřídil inkviziční jednotky církevnímu právu.¹⁹⁶ Na IV. Lateránském koncilu roku 1215 stanovil pravidla, jak zacházet s heretiky. Majitelé panství měli povinnost podezřelého vyhledat a vypudit ze svých panství. Jestliže tak neučinili, byli sami uvrženi do klatby (anatomy).¹⁹⁷ Nástupce Innocence III., papež Honorius III. (1148–1227), žádal pro odsouzené přísnější tresty. Církev tak trest smrti začala plně podporovat. V praxi to vypadalo tak, že pokud biskup odevzdal podezřelého světskému řízení, mohl být tento člověk odsouzen k trestu vyřiznutí jazyka nebo upálení.¹⁹⁸ Pokud se chtěli heretikové vrátit do katolické církve, museli dát písemný souhlas s katolickým vyznáním víry a souhlasit s tím, že světská moc má právo odsoudit k trestu smrti. Valdenští totiž nesouhlasili s právem státu trestat smrtí.¹⁹⁹

Papež Řehoř IX. (1170–1241) zavedl s císařem Fridrichem II. Štaufským (1194–1250) v Římě a Lombardii praxi upalování odsouzených heretiků. Zřízením organizovaných inkvizičních procesů ujednotil postup, jak proti bludařům postupovat.

¹⁹³ Vládl v době vrcholného středověku. Centralizoval církev, nechal se oslovovat jako *náměstek Kristův*, což vedlo k značnému oddělení papežského úřadu od kolejality biskupů. Značně rozšířil církevní legislativu, což vedlo k hlubšímu přesvědčení, že papež je nejvyšším soudcem a zákonodárcem. Papež se tak začal cítit být oprávněn zasahovat do politické moci králů a císařů. Zasadil se i o obnovu církve. Srov. KOLÁŘ, *Katolická církev v proměnách času*, s. 91–93.

¹⁹⁴ Srov. FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 159–160.

¹⁹⁵ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 104.

¹⁹⁶ Srov. FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 159–160.

¹⁹⁷ Tento termín znamenal v církevní praxi odsouzení nesprávného tvrzení nebo vyloučení provinilého z církve. Odsouzený takto formálně odpadl od církve a neměl nárok na přijetí svátostí. Srov. PETROSILLO, „Anatema“, *Křesťanství od A do Z*, s. 11.

¹⁹⁸ Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 185–187.

¹⁹⁹ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 181.

Prosba církve, aby se při soudních procesech trest smrti nevynášel, však byla příliš často pouhým formalismem. Papež Innocenc IV. (1195–1254) povolil inkvizici, aby podle potřeby používala pro přiznání i mučících prostředků.²⁰⁰

Úkolem inkvizice bylo především pátrat po těch, kdo se jakkoli provinili proti řádu, a případné obviněné odevzdat světské moci k potrestání. Jaroslav Kadlec se domnívá, že inkviziční praktiky znamenaly ve své době v právní praxi určitý pokrok. Překračování zákona se posuzovalo podle přesných pravidel úřední moci, mohlo se tak předejít osobním nenávistným sporům. Bohužel i za takových okolností docházelo nezhřídky k tomu, že inkvizitor svoji moc zneužil. Kadlec mezi ně řadí např. Konráda z Marburku či dominikána Petra. Středověká inkvizice je historiky považována za dobový projev sepětí státu a církve. V církvi tato instituce nemá žádné dogmatické opodstatnění.²⁰¹

Přední středověký teolog Tomáš Akvinský (1224/5–1274) přirovnává trest smrti k léku či uzdravování nemocného údu v těle. Domnívá se, že státní moc má právo ukládat trest smrti. Ve své *Sumě proti pohanům* píše:

Mimo to: jako lékař sleduje svou činností zdraví, jež spočívá v uspořádané vyrovnanosti šťáv tak státník sleduje svou činností mír, který spočívá v uspořádané svornosti občanů. Lékař však dobře a užitečně odstraňuje nemocný úd, hrozí-li od něho záhuba tělu. Státník tedy spravedlivě a bez hříchu odsuzuje k smrti zločince, aby nebyl rozvrácen mír ve společnosti. [...] Tím je však vyvrácen blud některých, tvrdících, že není dovoleno, aby se ukládaly tělesné tresty kteří na podporu svého bludu uvádějí, že se praví „*Nezabiješ*“ (Ex 20, 18). Uvádějí také že Pán odpověděl svým služebníkům, kteří chtěli vytrhávat koukol mezi pšenici: „*Nechte at' obojí spolu roste až do žní*“ (Mt 13, 30). Koukolem se přece rozumějí zlí lidé, kdežto žněmi konec světa, jak se praví tamtéž (Mt 13, 36 a 39). Proto se zlí nemají odstraňovat (trestem) smrti ze středu dobrých. Uvádějí také že člověk, pokud je na světě, může být změněn k lepšímu. Nemá tedy být odstraňován (trestem) smrti ze světa, nýbrž se má uchovávat k pokání. To jsou však chatrné námitky. Vždyť v Zákoně, který praví „*Nezabiješ!*“ (Ex 20, 13) připojil: „*Zločinců neponecháš naživu*“ (Ex 22, 18), z toho je jasné že je zakázáno nespravedlivé zabítí lidí což se také objevuje ve slovech Páně, neboť když pravil: „*Slyšeli jste, že bylo řečeno starým: Nezabiješ!*“, připojil: „*Já však pravím vám, že každý, kdo se hněvá na bratra svého, propadne soudu*“, atd (Mt 5, 21 a 22). Z toho lze rozumět, že je zakázáno to zavraždění, jež pochází z hněvu, avšak nikoli ono, jež pochází z horlení spravedlnosti. Což také Pán praví: „*Nechte at' obojí spolu roste až do žní*“ (Mt 13, 30), čemuž se

²⁰⁰ Srov. FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 160.

²⁰¹ Srov. KADLEC, *Dějiny katolické církve*, II., s. 188–189.

má rozumět tak, jak vyplývá z následujícího: *„Abyste snad sbírajíce koukol, nevytrhali spolu s ním i pšenici“* (Mt 13, 29). Usmrcení zlých se tedy zakazuje tam, kde to nemůže nastat bez ohrožení dobrých, což se děje většinou tehdy, když zlí ještě nejsou odlišeni od dobrých zjevnými hříchy nebo když vzniká obava z nebezpečí, že zlí za sebou stáhnou mnohé dobré. Avšak to, že zlí, pokud *žijí se* mohou napravit, nebrání tomu, že by nemohli být spravedlivě usmrceni. Vždyť nebezpečí, které hrozí z jejich života, je větší a jistější, než dobro, které se očekává z jejich nápravy. Mají ostatně možnost v samotné hodině smrti obrátit se pokáním k Bohu. Pokud jsou ale tak zatvrzelí, že ani v hodině smrti neustoupí jejich srdce od zloby lze s velkou pravděpodobností usuzovat, že by od zloby neustoupili nikdy.²⁰²

Takový typ léčby je podle Tomáše prospěšný nejen pro pachatele, nýbrž i pro celou společnost.²⁰³ Je totiž přesvědčen, že na světě existuje *řád věcí*, který je nutno zachovávat. Tento *řád* je zárukou, že lidé doputují do cíle, kterým je Bůh sám. Každá odchylka od *řádu* vzdaluje člověka od cíle. Každý lidský úkon se děje díky řádu dobra, hřích je proti řádu lidskému, i proti řádu Božímu. Porušení Božího řádu vyžaduje zadostiučinění.²⁰⁴ Tomáš je přesvědčen, že „[n]ejvětším trestem tedy bude vyloučení člověka z účasti na blaženosti, po tomto však, být zbaven ctnosti a dokonalosti jakýchkoli přirozených ctností duše ke konání dobra, dále nezřízenosti přirozených mohutností duše, poté poškození těla a konečně odejmutí veškerého vnějšího dobra“²⁰⁵.

Pro Tomáše není největším trestem poškození těla nebo zánik vnějších věcí, nýbrž ztráta duchovního dobra a intelektu.²⁰⁶ Zároveň dobro státu a společnosti nadřazuje nad dobro jedince. Ví, že trest smrti je špatný, společné dobro ovšem podle něj vyžaduje za jistých okolností omezení osobního blaha.²⁰⁷ Tomáš se upřednostňováním celku nad jedincem inspiroval u Aristotela. Domnívá se, že pachatel se narušením *řádu* zbavil sám a dobrovolně lidské důstojnosti a svobody. Takový člověk se podle něj podobá divokým šelmám a je možné s ním také tak jednat. V tomto případě není zabití člověka považováno za hříšný skutek. Trest smrti však může podle Tomáše vynést pouze legitimní světská autorita.²⁰⁸

²⁰² TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa contra gentiles*, kap. CXLVI, Olomouc: Maticе cyrilometodějská, 1993, s. 290–291.

²⁰³ Srov. TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa*, II–II, q. 64 a. 2 co. [online]. Dostupné z: <http://summa.op.cz/sth.php?&A=2> [cit. 20. 12. 2023].

²⁰⁴ Srov. AKVINSKÝ Tomáš, *Summa contra gentiles*, kap. CXL., s. 280–281.

²⁰⁵ AKVINSKÝ Tomáš, *Summa contra gentiles*, kal. CXLI., s. 282.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 282.

²⁰⁷ Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 173.

²⁰⁸ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 110.

2.7 Od novověku po Jana Pavla II.

Společenské postavení církve v novověku prochází zásadní proměnou. Evropské státy požívají stále větší autonomie, vliv církve není už tak velký jako ve středověku. Církev se v této době potýká s velkými vnitřními problémy, na něž není schopna včas zareagovat.²⁰⁹ Šlo především o zneužívání moci. V této oblasti selhal nejen klérus, ale morálními zločiny se obtížila i řada laiků. Krize uvnitř církve vyvolala reakci v podobě reformace,²¹⁰ na niž zareagoval tridentský koncil (1545–1563).²¹¹ Tento koncil však nebyl jediným pokusem katolické církve o nápravu sebe sama. O ni usilovali mnozí členové církve již mnohem dříve. Protestanští reformátoři, jako Martin Luther a jiní, považovali za správné, že stát uděluje trest smrti, zastávali tak středověkou praxi.²¹² Martin Luther (na rozdíl od Ulricha Zwingliho a Jana Kalvína) byl však k udělování trestu smrti heretikům kritický.²¹³

Touha po reformě církve byla vnímatelná už před obdobím reformace. V roce 1380 vzniklo uvnitř církve tzv. hnutí *devotio moderna*, jehož členové usilovali o svatý život a o jednotu s církví. Dále vzniklo tzv. *biblické hnutí* a *křesťanský humanismus*.²¹⁴ Představitelé těchto hnutí si toužebně přáli obrodu církve. Reformu zakládali na pečlivém studiu Písma sv., intenzivním duchovním životě a jednotě s církví. V Anglii tyto myšlenky šířil např. John Fisher (1469–1535), Thomas Morus (1478–1535) nebo John Colet (1467–1519).²¹⁵ Thomas Morus přišel i s novým pohledem na trest smrti. Pokládal za nepřijatelné ukládat tento trest například zlodějům:

Bůh přikázal: ‚Nezabiješ!‘ a my tak snadno zabíjíme pro odcizení mizerných peněz? A jestliže by někdo vykládal ono boží přikázání tak, že se jím zapovídá možnost zabít jen potud, pokud lidský zákon nenařizuje usmrcovat, co potom brání, aby se lidé stejným způsobem mezi sebou nedohodli,

²⁰⁹ Srov. KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve*, III., Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého v Olomouci, 1993, s. 313.

²¹⁰ Srov. FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 190–194.

²¹¹ Církev se reformovala nejen na poli církevního učení, ale především hlubokým duchovním životem vynikajících osobností té doby jako byli například Ignác z Loyoly, Tomáš Kempenský, Jan od Kříže, Terezie z Avily.

²¹² Srov. WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handbook on capital punishment*, London: Taylor & Francis, 2018, s. 211.

²¹³ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 758–759; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 918–919.

²¹⁴ Hlavní představitel Erasmus Rotterdamský (1469–1536).

²¹⁵ Srov. FRANZEN, *Malé dějiny církve*, s. 193–197.

v jaké míře je připustit prznění, cizoložství nebo křivopřísežnictví? Bůh přece odňal každému člověku právo sáhnout nejenom na život cizí, ale i na vlastní. Má-li tedy souhlas lidí, kteří jistými usneseními připouštějí vzájemné vraždění, mít takovou sílu, aby vyjímá ze závaznosti onoho přikázání své druhy, kteří bez jakéhokoli příkazu božího zabijí ty, jež lidské ustanovení poručilo usmrtit, zdaž tímto způsobem nebude mít ono přikázání boží jenom tolik práva, kolik mu dovolí práva lidská? Pak ovšem dojde k tomu, že si lidé stejným způsobem ustanoví ve všech věcech, až do jaké míry se sluší zachovávat přikázání boží.²¹⁶

More doporučoval viníky trestat odnětím svobody, protože mohou být společnosti užiteční tím, že pro ni budou pracovat, ale i tím, že druhé mohou od podobných trestných činů odstrašit. Připouští ale, že

[...] teprve tenkrát, jestliže se v takovémto postavení vzbouří a vzeprou, zabíjejí je jako nezkracené šelmy, které nedokáže ukrotit ani vězení, ani okovy. Těm však, kteří se chovají trpělivě, neodnímá se zcela všeliká naděje: jestliže totiž, zkracení jsouce dlouhou pohromou, dávají najevo takové pokání, které může nasvědčovat tomu, že mají ve větší ošklivosti hřích než trest, někdy se jim na přednostní návrh vladařův, někdy lidovým hlasováním otroctví buď zmírní, anebo zcela odpustí.²¹⁷

Církev v této době zastávala názor, že trest smrti je legitimní, pokud jej udělí světská autorita. V 16. století se stále domnívala, že trest smrti je možno doložit Písmem a pokud jej vyřkne světská moc, která má autoritu od Boha, jedná správně.²¹⁸ Trest smrti byl v té době hojně používán v kontextu náboženských válek, ale také byl nástrojem proti herezím, podobně jako tomu bylo ve středověku. Existovali však i tací, kdo užívání trestu smrti kritizovali. Byla to především malá část teologů nebo některé náboženské skupiny.²¹⁹ Naopak za obhájce trestu smrti lze považovat teology zastávající učení Tomáše Akvinského. Jedním z nich byl generální představitel dominikánského řádu Tommaso de Vio (1469–1534). De Vio navázal na učení Tomáše Akvinského o nemocných údech, které mají být odstraněny. Stejně jako Akvinský aplikoval i on toto učení na společnost. Blaho společnosti nadřadil životu jedince. Dalším významným dominikánem, který

²¹⁶ MORE Thomas, *Utopie*, Praha: Mladá fronta, 1978, s. 40.

²¹⁷ Tamtéž, s. 93.

²¹⁸ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 114.

²¹⁹ Srov. WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handbook on capital punishment*, s. 212.

schvaloval trest smrti, byl například Španěl Francisco de Vitoria (1483–1546). Vitoria byl toho názoru, že zabítí odsouzeného je možné, ale musí ho odsoudit veřejná moc.²²⁰ K podporovatelům trestu smrti nepatřili pouze dominikáni, ale například i vlámský jezuita Leonard Lessius (1554–1623), který byl přesvědčen, že trest smrti lze použít pro dobro společnosti.²²¹

Církevní učení bylo v potridentské době šířeno mezi lidem především kázáním a výukou. Mezi výukový materiál patřily katechismy.²²² Nejvýznamnější byly katechismus jezuitského kněze Petra Canisia (1521–1597), katechismus kardinála a jezuitu Roberta Bellarmina (1542–1621) a *Římský katechismus*. Katechismus Petra Canisia se o trestu smrti explicitně nezmiňuje, další dva se jím už zabývají celkem podrobně. Bellarminův katechismus je zajímavý tím, že byl napsán ve formě dialogu mezi učitelem a žákem.²²³ Bellarmin je přesvědčen, že panovník je povinen chránit životy svých poddaných a má trestat ty, kdo si to zaslouží. Inspiruje se pasáží z evangelia uvádějící, že „[...] všichni, kdo se chápou meče, mečem zajdou“ (Mt 26, 52). Proto ten, kdo nespravedlivě usmrtil druhého, musel podle Bellarmina, počítat s tím, že podobným způsobem zemře také sám.²²⁴ Bellarmin své myšlenky dále rozvíjí v díle *De Controversiis* a *De Laicis*.²²⁵

Koncem 16. a během 17. století teologové i nadále plně hájili trest smrti, pokud byl udělen legitimní světskou autoritou. K pozvolné změně dochází až v 18. století, kdy trest smrti začaly kritizovat některé mimocírkevní skupiny.²²⁶ V Evropě se rozvíjely politické strany a filozofická hnutí, které ke křesťanství zaujímalý odmítavý postoj.²²⁷ Především to byli osvícenci, jež považovali trest smrti za nepřijatelný. Jejich čelním představitelem byl italský právník Cesare Beccaria (1738–1794).²²⁸ V roce 1764 napsal

²²⁰ Srov. DE VITTORIA Francisco, *Relectio on homicide—Commentary on Summa theologiae*, University Press, 1997, s. 135.

²²¹ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 114–116; LESSIO Leonardo, *De iustitia*, 1630, lib. 2, cap. 9. dub. 2 [online]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=YxyVlzn3_MC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [cit. 13. 11. 2023].

²²² Katechismus je kniha obsahující nauku církve. Srov. RATZINGER Josef, SCHÖNBORN Christoph, *Malý úvod do Katechismu katolické církve*, Praha: Nové Město, 1994.

²²³ Srov. BELLARMIN Robert, *Bellarmino's Short Catechism*, 1614 [online]. Dostupné z: <https://bellarminforum.org/the-catholic-faith/bellarmines-short-catechism/> [cit. 13. 11. 2023].

²²⁴ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 117–119; Srov. BELLARMIN Robert, *De Laicis*, New York: Fordham University Press, chap. 13, 1928, s. 54–57.

²²⁵ Srov. tamtéž.

²²⁶ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 123.

²²⁷ Srov. WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handbook on capital punishment*, s. 212.

²²⁸ Srov. HOLLERBACH Alexander, „Todesstrafe“, in *Lexikon der Bioethik*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2001, s. 585.

knihu *O zločinech a trestech*, která se zabývala nenáboženskými důvody proti trestu smrti. Jeho dílo vznikalo ve složité době rozkladu italského soudnictví. Beccaria v něm kritizuje nekalost soudnictví a zneužívání trestu smrti. Obává se justičních omylů a vražd.²²⁹ „Toto neužitečné mrhání tresty, které ještě nikdy nepolepšilo lidi, přivedlo mne k tomu, abych zkoumal, zdali trest smrti jest vskutku užitečný a spravedlivý ve vládě dobře zařízené.“²³⁰ Beccaria byl přesvědčen, že zabití člověka lze stěží ospravedlnit. Je to možné jedině tehdy, když pachatel představuje pro společnost vážné nebezpečí.²³¹

Smrt občana nemůže se považovati za nutnou než ze dvou příčin. První, když on ač zbaven svobody, má stále ještě takové styky a takovou moc, že uvádí bezpečnost národa v nebezpečí; když jeho další život mohl by přivoditi nebezpečný obrat pro ustálenou formu vládní. Smrt některého občana stává se tudíž nutnou, když národ dobývá anebo ztrácí své svobody, aneb za času bezvládní, když vlastní nepořádky zastupují místo zákonů: při formě vlády, v níž přání národa jest spojeno, dobře chráněné uvnitř a zevně mocí a veřejným míněním, které snad účinnější jest moci samé, kde vláda nepřísluší než pravému panovníku, kde za bohatství kupuje se potěšení a nikoli moc, nevidím žádné nutnosti, aby se zhubil občan, leč když smrt jeho byla by pravou a jedinou překážkou, aby oddálila ostatní od spáchání zločinu: toť druhá příčina, pro kterou může se trest smrti považovati za spravedlivý a nutný.²³²

Trest smrti stává se podívanou pro většinu lidí a předmětem útrpnosti, smíšené s opovržením pro druhé; oba dva tyto city zaujímají více mysl diváků nežli onen blahodárný strach, jež zamýšlí způsobiti zákon.²³³

Aby byl trest spravedlivý, nesmí míti nežli onen stupeň rozsahu, který postačuje, aby oddálil lidi od zločinů. Není však nikdo, kdo mysl na to mohl by voliti veškeru a věčnou ztrátu vlastní svobody, byť by onen zločin byl sebe výhodnější [...].²³⁴

Beccaria byl toho názoru, že trest smrti lze uvalovat pouze v souvislosti s politickými delikty. Trest za ostatní delikty by měl být svou tvrdostí srovnatelný s kapitálním trestem, aby zároveň odstrašil druhé.²³⁵

²²⁹ Srov. BESTOVÁ Cornélie C., *Trest smrti v německo-českém porovnání*, Brno: Doplněk, 1996, s. 71.

²³⁰ BECCARIA Cesare, *O zločinech a trestech*, Praha: Bursík a Kohout, 1893, s. 43.

²³¹ Srov. WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handkook on capital punishment*, s. 212.

²³² BECCARIA, *O zločinech a trestech*, s. 45.

²³³ Tamtéž, s. 46.

²³⁴ Tamtéž, s. 47.

²³⁵ Srov. BESTOVÁ, *Trest smrti v německo-českém porovnání*, s. 72.

Ale ten, kdo vidí před svými očima velký počet let anebo také celý běh života, strávený v otroctví aneb v bolesti přede tváří svých spoluobčanů, s kterými žije svobodně a společensky, jsa otrokem oněch zákonů, kterými byl chráněn, – ten jistě srovná toto všechno s nejistotou výsledků svých zločinů, s krátkostí času, ve kterém by užívati mohl ovoce zločinů. Trvalý příklad těch, které nyní vidí jako oběti vlastní neprozřetelnosti, činí onen dojem daleko mohutnějším nežli podívání na trest, která jej více zatvrzuje, nežli polepšuje.

Není užitečný trest smrti pro příklad krutosti, který dává lidem. Jestliže vášeň aneb nutnost válečná naučily lidstvo prolévati krev, zákony zmírňující chování lidí neměly by rozmnožovati smutný příklad, tím zhoubnější, poněvadž smrt' dle zákona jest dávana s rozvahou a formalitami. Zdá se mi to náramně zpozdilé, když zákony, které jsou výrazem veřejné vůle, které zatracují a trestají vraždu, samy dopouštějí se této, a aby oddálily občany od vraždy, veřejně tuto nařizují.²³⁶

Beccariovo dílo nebylo v jeho době církví přijato. Octlo se na seznamu zakázaných knih.²³⁷ Církev nepřistoupila na Beccariovy myšlenky z toho důvodu, že byly spojeny se sekulárními vlivy ve společnosti a že je prvně formulovali převážně kritici katolické církve.²³⁸ Beccaria však nebyl jediný, kdo na trest smrti pohlížel kriticky. K dalším odpůrcům trestu smrti patří např. Giuseppe Pelli, C. Malanima, Franz Xaver Linsenmann nebo Friedrich Schleiermacher.²³⁹ Německý evangelický teolog a filozof Friedrich Schleiermacher se domníval, že viníkovi nesmí být uložen jiný trest než takový, jaký je viník schopen si uložit sám. Existenci trestu smrti v křesťanských zemích považoval za alarmující.²⁴⁰

Opačné názory na trest smrti zastávali například filozofové Immanuel Kant či Georg Friedrich Hegel.²⁴¹ Kant se domnívá, že musí existovat jakási rovnost mezi závažností trestného činu a jeho trestem. Hegel však je přesvědčen, že naprosté rovnosti není možné nikdy dosáhnout, ale udělený trest by se měl zločinu v jeho závažnosti alespoň přiblížit.²⁴²

²³⁶ BECCARIA, *O zločinech a trestech*, s. 48.

²³⁷ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 759; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 919.

²³⁸ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 129.

²³⁹ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 759; BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, s. 919.

²⁴⁰ Srov. SCHLEIERMACHER Friedrich Daniel, *Die christliche Sitte nach dem Grund der evangelischen Kirche*, Berlin: Reimer, 1843, s. 248–249.

²⁴¹ Srov. HOLLERBACH Alexander, „Todesstrafe“, in *Lexikon der Bioethik*, s. 585.

²⁴² Srov. LACA, *Etika v životnej perspektíve človeka*, s. 149.

Další osobností, která naopak považuje trest smrti za legitimní, je Alfons Maria de Liguori (1696–1787). Tento italský právník a později i biskup hájí trest smrti ve svém díle *Theologia Moralis*. Je přesvědčen, že světská moc má ve společnosti hájit spravedlnost, a pokud tak nečiní, hřeší. K ochraně společnosti, tvrdí Alfons, patří i trest smrti.²⁴³ Odsouzeným se však má před samotným trestem nabídnout duchovní pomoc ve formě sv. pokání a eucharistie.

Stanovisko církve k otázce trestu smrti během 19. a 20. století obsahují příručky morální teologie, dogmatické teologie a učebnice kanonického práva. Tato literatura byla psána především členy dominikánského, jezuitského a redemptoristického řádu, které v té době formovaly svědomí obrovského množství lidí. V otázce legitimacy kapitálního trestu existoval v katolickém učení konsenzus. Katolická morálka stále čerpala z dědictví Tomáše Akvinského. V roce 1852 vyšla kniha *Pena di morte* profesora filozofie Pietra Luigiho Albinho argumentující tím, že trest smrti vychází ze zjevení a církevní tradice.²⁴⁴

Papež Pius XI. (1857–1939) ve své encyklice *Casti Connubii* (1930) hájí život nenarozených dětí a při tom zmiňuje právo státu použít trest smrti: „[...] ani stát nikdy nebude moci míti právo jej zahubit. Naprosto nemístně však toto právo státu proti nevinným se vyvozuje z práva státu hrdelního, které přece platí jenom u provinilců [...]“²⁴⁵

V roce 1963 papež Jan XXIII. (1881–1963) vydal encykliku *Pacem in terris*. Tato encyklika, i když se přímo o trestu smrti nezmiňuje, začala pomalu měnit pohled církve na lidskou osobu a důstojnost. Papež zde mluví o nezcizitelných lidských právech. O veřejné moci tvrdí, že má uznávat práva a svobodu občanů a mít je v úctě. Veřejná moc je zde proto, aby přispívala k veřejnému blahu občanů, proto stát nemá činit úklady, ani nespravedlivě dělat nic proti důstojnosti člověka a jeho právům.²⁴⁶ Zajímavý je pohled na ty, kdo upadli do nějakého bludu nebo byli v jiné církvi. Církev se dle papeže na tyto lidi již nemá dívat středověkým úhlem pohledu.

²⁴³ Srov. DE LIGORIO Alphonsi, *Theologia Moralis*, 1879, vol. 1, lib. 3, tract. 4, cap. 1, dub. 2–3, par. 376, s. 380–381 [online]. Dostupné z: <https://archive.org/details/theologiamoralis01inligu/page/n5/mode/2up> [cit. 13. 11. 2023].

²⁴⁴ Srov. ALBINI Pietro Luigi, *Pena di Morte*, Vigevano: Lezioni accademiche, 1852.

²⁴⁵ PIUS XI., enc. *Casti connubii*, čl. 64, Olomouc: Nakladatelství dobré knihy, 1941, s. 48.

²⁴⁶ Srov. JAN XXIII., enc. *Pacem in Terris*, čl. 9–27, 55–65, Praha: Zvon, 1996.

Neboť upadne-li člověk do bludu, nepozbývá tím ještě svého lidství ani neztrácí svou lidskou důstojnost – a na to je stále nutno brát ohled. Kromě toho: u člověka nikdy úplně neuhasíná schopnost postavit se bludu na odpor a hledat cestu k pravdě. A nikdy také v této věci neschází pomoc nanejvýš prozřetelného Boha. Může se tedy stát, že toho, kdo dnes nemá jasno ve věcech víry nebo se odchýlil k mylným názorům, osvítí později Boží světlo a on přijme pravdu. Jsou-li totiž katolíci z vnějších příčin v kontaktu s lidmi, kteří vůbec v Krista nevěří, nebo v něho věří nesprávně, protože žijí v omylu, pak jim mohou být příležitostí a podnětem, aby se dali dovést k pravdě.²⁴⁷

Dalším faktorem, proč církve začala postupně v kontextu s lidskými právy měnit svá stanoviska či lépe řečeno, více je hájit, byla skutečnost, že se všeobecně z vědomí lidí vytrácela úcta k lidskému životu. To všechno bylo způsobeno obdobím válek v Evropě, marxisticko-leninským učením a mnoha jinými faktory.²⁴⁸

2.8 Od Jana Pavla II. po papeže Františka

V roce 1992 vydal papež Jan Pavel II. (1920–2005) první vydání *Katechismu katolické církve*. O trestu smrti se v něm pojednává takto:

2265 Oprávněná obrana může být nejen právo, nýbrž i závažná povinnost toho, kdo je odpovědný za život druhých, za obecné blaho rodiny nebo občanského společenství.

2266 Zachovat obecné blaho společnosti vyžaduje, aby byl útočník zneškodněn. Z tohoto důvodu tradiční učení Církve uznalo, že je odůvodněné právo a povinnost právoplatné veřejné moci ukládat tresty přiměřené závažnosti zločinu, aniž by vylučovala v případech krajní závažnosti, trest smrti. Z podobných důvodů mají držitelé moci právo použít zbraní k odvrácení útočníka od občanského společenství svěřeného jejich odpovědnosti.

Prvním cílem *trestu* je napravit nepořádek způsobený vinou. Když jej viník dobrovolně přijme, může mít smírnou hodnotu. Kromě toho je cílem trestu obrana veřejného pořádku a bezpečnost osob. Konečně má trest léčebnou hodnotu: podle možností má přispívat k nápravě viníka.

²⁴⁷ Tamtéž, čl. 158.

²⁴⁸ Srov. BRUGGER, *Capital punishment*, s. 134.

2267 Dostačují-li nekrvavé prostředky k obraně lidských životů před útočníkem a k ochraně veřejného pořádku a bezpečnosti osob, veřejná moc se omezí na tyto prostředky, protože lépe odpovídají konkrétním podmínkám obecného blaha a více se shodují s důstojností lidské osoby.²⁴⁹

Papež ve své encyklice *Evangelium vitae* (1995) znovu mluví o tom, že úcta k lidskému životu je pošlapávána. Hovoří o „spiknutí proti životu“²⁵⁰. Papež však v této encyklice vystupuje primárně proti potratům a eutanázii.²⁵¹ Na otázku trestu smrti odpovídá, že společnost má dost prostředků k tomu trestat pachatele jiným způsobem než smrtí. Vyzývá státy k lepší prevenci kriminality.²⁵² Je přesvědčen, že lidský život je nedotknutelný. O trestu smrti hovoří v čl. 56:

V tomto kontextu se vynořuje otázka *trestu smrti*. V církvi i v občanské společnosti stále více převažuje mínění těch, kteří jej chtějí silně omezit nebo i docela odstranit. Tuto otázku je třeba řešit v oblasti takového kárného opatření, které více odpovídá důstojnosti člověka a zároveň Božímu plánu s člověkem i společností. Ve skutečnosti je „cílem trestu napravit nepořádek způsobený vinou“. Veřejná moc musí zabránit porušování práv jednotlivců i společnosti tak, že viníkovi uloží trest odpovídající provinění jako podmínku, aby mohl znovu užívat svou svobodu. Tím vláda dosahuje toho, že je zajištěna ochrana společnosti i jednotlivce a viníkům je nabídnuto povzbuzení a pomoc, aby se napravili a nahradili škodu.

Je zřejmé, že aby se dosáhlo tohoto cíle, musí být pečlivě zvažován a vybírán *druh a způsob trestu* a není možné odsuzovat provinilce k nevyššímu trestu, totiž trestu smrti, nejedná-li se o případ absolutní nezbytnosti, totiž o případ, kdy se společnost nemůže bránit jinak. Dnes již, díky vhodnějšímu uspořádání trestního systému, se tyto případy vyskytují velmi zřídka, pokud vůbec.²⁵³

Evangelium vitae bylo podnětem k přepracování katechismu. V jeho oficiálním latinském vydání (*editio typica*) z roku 1997 kvůli tomu najdeme již jiné znění:

2265 Oprávněná obrana může být nejen právo, nýbrž i závažná povinnost toho, kdo je odpovědný za život druhých. Zachovat obecné dobro společnosti vyžaduje, aby byl nespravedlivý

²⁴⁹ *Katechismus katolické církve*, Praha: Zvon, 1995, čl. 2265–2267 [online]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf> [cit. 13. 11. 2023].

²⁵⁰ JAN PAVEL II., enc. *Evangelium vitae*, Praha: Zvon, 1995, čl. 17.

²⁵¹ Srov. tamtéž, čl. 20.

²⁵² Srov. tamtéž, čl. 27.

²⁵³ Tamtéž, čl. 56.

útočník zneškodněn. Z tohoto důvodu mají nositelé veřejné moci právo použít zbraní k odvrácení útočníka od občanského společenství svěřeného jejich odpovědnosti.

2266 Nutnosti hájit obecné dobro společnosti odpovídá snaha státu, aby omezoval šíření takových způsobů jednání, které poškozují lidská práva a základní normy občanské společnosti. Právoplatná veřejná moc má právo i povinnost ukládat tresty přiměřené závažnosti provinění. Prvním cílem *trestu* je napravit nepořádek způsobený vinou. Když jej viník dobrovolně přijme, může mít trest smírnou hodnotu. Kromě toho je cílem trestu obrana veřejného pořádku a bezpečnost osob. Konečně má trest léčebnou hodnotu: podle možností má přispívat k nápravě viníka

2267 Tradiční učení církve, za předpokladu, že je s plnou jistotou určena totožnost a odpovědnost viníka, nevylučuje použití trestu smrti, pokud je toto jediná možnost účinné ochrany lidských životů před útočníkem. Dostačují-li však nekrvavé prostředky k obraně a ochraně lidských životů před útočníkem, veřejná moc ať se omezí na tyto prostředky, protože lépe odpovídají konkrétním podmínkám obecného dobra a více se shodují s důstojností lidské osoby. Vzhledem k možnostem, které má stát k dispozici k účinnému potírání zločinu a zneškodnění pachatele, aniž by ho s definitivní platností zbavil možnosti, aby se napravil, vyskytují se v dnešní době případy absolutní nezbytnosti odstranění viníka „velmi zřídka, pokud vůbec“.²⁵⁴

Církev tak k trestu smrti zaujímá zdrženlivé stanovisko. Připouští ho pouze v případě naprosté nutnosti, a to kvůli ochraně společnosti. Díky existenci nápravných zařízení jsou taková odsouzení ojedinělá.²⁵⁵ Církev sice formálně povoluje zákonodárnou obranu ve formě trestu smrti, ale teologicky ji neobhajuje.²⁵⁶

Stejně jako Jan Pavel II. apeloval Benedikt XVI. na to, aby byl trest smrti zrušen. Ve své post-synodální exhortaci *Africae Munus* vyzýval k tomu, aby se s vězni zacházelo s respektem a s důstojností. Chtěl, aby vězňům nebyla upírána pomoc a duchovní doprovázení. Veřejné činitele žádal, aby reformovali vězeňský systém, který by umožnil zrušení nejvyššího trestu.²⁵⁷

V linii obou zmíněných papežů jde i papež František, který učení o trestu smrti mění. Církev již v otázce trestu smrti nečiní kompromis mezi zákonnou a teologickou

²⁵⁴ *Katechismus katolické církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, čl. 2265–2267.

²⁵⁵ Srov. FAGGIONI Maurizio Pietro, *Život v našich rukách*, Kežmarok: Tlačiareň Kežmarok, 2012, s. 183–184.

²⁵⁶ Srov. WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handkook on capital punishment*, s. 214.

²⁵⁷ Srov. BENEDIKT XVI., apod. exh. *Africae Munus*, čl. 83, in *The Holy See*, 2009 [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20111119_africae-munus.html#_ftn54 [cit. 13. 11. 2023].

formou, nýbrž trest smrti odmítá ve své podstatě.²⁵⁸ Papež je přesvědčen, že tak jako bylo v minulosti běžnou praxí otroctví a nyní je nepřístupné, dokonce morálně špatné, stejně je tomu i s trestem smrti. V dnešní době je podle papeže trest smrti zcela nepřípustný.²⁵⁹ Není slučitelný s evangelijní zvěstí a s důstojností člověka, který zůstává Božím obrazem i tehdy, když spáchá závažný trestný čin. Podle papeže nesmí být nikomu upíráno právo se změnit a napravit.²⁶⁰

V roce 2018 dal papež František prostřednictvím prefekta Kongregace pro nauku víry Luise F. Ladarii SJ na vědomí, že výkon trestu smrti je nepřijatelný. Je to oficiální stanovisko církve.²⁶¹ Nauka církve o trestu smrti nebyla vyhlášena jako článek víry ani se nejedná o tzv. definitivní pravdu. Samozřejmě platí, že pokud někdo dogma popírá, upadá do hereze a vylučuje se ze společenství církve.²⁶² Nauka katolické církve o trestu smrti však spadá až do třetího stupně magisteria, kam patří papežské dokumenty, encykliky, exhortace aj. Nepřijímání těchto nauk neznamena automaticky blud nebo herezi, ale nebezpečí odklonu od katolické víry. Učení církve se může na třetím stupni měnit.²⁶³ V roce 2020 schválila a potvrdila Papežská rada pro novou evangelizaci České biskupské konference změnu článku č. 2267 v *Katechismu katolické církve* v tomto novém znění:

2267 Dlouho panoval názor, že legitimní autorita může po řádném procesu použít trest smrti jako odpověď přiměřenou závažnosti některých zločinů a vhodný, ačkoliv extrémní nástroj k ochraně společného dobra. V současnosti je stále patrnější, že žádná osoba nemůže pozbýt své důstojnosti, a to ani ta, jež se dopustila skutečně těžkých zločinů. Nadto se stále intenzivněji šíří nové chápání trestní sankce uložené státní autoritou. Byly také vynalezeny účinnější způsoby

²⁵⁸ Srov. BONDOLFI, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, s. 760.

²⁵⁹ Srov. ESTEVES Junno Arocho, Pope Francis: The death penalty is a „mortal sin“ and inadmissible“, in *America The Jesuit Review*, (5. 17. 2017) [online]. Dostupné z: <https://www.americamagazine.org/faith/2017/05/11/pope-francis-death-penalty-mortal-sin-and-inadmissible> [cit. 8. 11. 2023].

²⁶⁰ Srov. FRANTIŠEK, Discorso del santo padre Francesco ai partecipanti all'incontro promosso dal Pontificio Consiglio per la Promozione delle Nuova Evangelizzazione, in *La Santa Sede*, (10. 11. 2017) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/october/documents/papa-francesco_20171011_convegno-nuova-evangelizzazione.html [cit. 7. 11. 2023].

²⁶¹ Srov. FERRER LADARIA Luis Francisco, Letter to the bishops regarding the new revision of number 2267 of the Catechism of the catholic church on the death penalty, in *The Holy See*, (8. 1. 2018) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20180801_letter-a-vescovi-penadimorte_en.html [cit. 4. 2. 2024].

²⁶² Srov. POSPÍŠIL, *Hermeneutika mystéria*, s. 89.

²⁶³ Srov. tamtéž, s. 99-106.

věznění, jež zabezpečují patřičnou ochranu občanů, ale u trestanců nijak nevyklučují možnost nápravy. Proto církev vedena světlem evangelia učí, že trest smrti není přístupný, protože odporuje neporušitelné důstojnosti lidské osoby a sama se zasazuje o jeho celosvětové zrušení.²⁶⁴

3. Trest smrti v aktuální teologické debatě

3.1 Dopis biskupům k revizi čl. 2267 *Katechismu katolické církve*

Dne 1. srpna 2018 zaslal prefekt kongregace pro nauku víry kardinál Luis Francisco Ladaria Ferrer dopis biskupům, v němž oznamuje revizi čl. 2267 *Katechismu katolické církve*. Ladaria v něm uvádí, že změna pohledu na trest smrti je rozvinutím učení Jana Pavla II. Tento papež v otázce morální přípustnosti nejvyššího trestu připouštěl vývoj. Tento vývoj vyplývá ze změn příslušných článků v katechismech z roku 1992 a 1997. Změna katechismového článku znamená dle Ladarii přirozený vývoj magisteria. Věřícím, kteří se však ve svědomí s touto změnou neztotožní, není společenství s církví v žádném případě odepřeno. Kardinál v dopise dále vysvětluje rozhodnutí papeže Františka o změně nauky v souvislosti s trestem smrti. Papež si přál, aby učení o trestu smrti navazovalo na nauku jeho předchůdců a aby vedlo k větší úctě k lidskému životu a jeho důstojnosti. Papež František tento krok učinil u příležitosti 25. výročí promulgace *Katechismu katolické církve* Janem Pavlem II. Ladaria v dopise uvádí, že změnou učení o trestu smrti magisterium v čele s papežem reaguje na rozvíjející se učení církve, na postoj představitelů místních církví a na citlivost věřících v této problematice.

Papež František změnil učení o trestu smrti, aby zdůraznil posvátnost lidského života. Lidskou důstojnost člověk neztrácí ani v případě, kdy spáchá těžký zločin. V současné době, kdy je lidská společnost natolik vyspělá a veřejnost citlivá na dodržování lidských práv, považoval papež za nutné postoj církve k trestu smrti revidovat. Trest smrti nemá být ukládán ani v případě, kdy by byl považován za tzv. legitimní obranu společnosti před pachatelem, neboť dnes již – alespoň v západní

²⁶⁴ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Nové znění článku 2267 Katechismu katolické církve týkající se trestu smrti*, (17. 9. 2020) [online]. Dostupné z: https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18688_cbkdc_s_200917-acta2020-nove-zneni-clanku-2267-kkc-tykajici-se-trestu-smrti-17-zari-2020.pdf [cit. 13. 11. 2023].

společnosti – existují účinné prostředky, jak uchránit občany před pachateli trestných činů. Pachatelům by zároveň nemělo být upíráno právo na nápravu. Papež vnímá trest smrti jako ponižující a nelidský prostředek, který umožňuje, aby se s odsouzeným jednalo v rozporu s jeho lidskou důstojností a který mu upírá prostor pro nápravu. Navíc hrozí nebezpečí justičních omylů. Papež tímto rozhodnutím podle Ladarii nijak neporušuje tradici církve, nachází se v přímé kontinuitě s předchozím magisteriem.²⁶⁵ Ladaria upozorňuje na to, že revize katechismu navazuje na učení Jana Pavla II., který se opakovaně vyslovoval proti trestu smrti. Učinil tak ve svých projevech,²⁶⁶ především pak v encyklice *Evangelium vitae*.

3.2 Reakce teologů na změnu učení o trestu smrti

Rozhodnutí papeže Františka o změně učení v otázce trestu smrti a zároveň i změně čl. 2267 *Katechismu katolické církve* vyvolalo mezi teology bouřlivé reakce. Skupina amerických teologů se dokonce obrátila na kardinály s žádostí přesvědčit papeže, aby tuto inovaci zrušil.²⁶⁷ Polemizuje se veřejně o tom, zda byla tato změna papeže Františka vhodná či nikoliv. Někteří se dokonce domnívají, že papež touto změnou porušil tradici církve. Kongregace pro nauku víry sice rozhodnutí papeže Františka okomentovala a poukázala na to, že jeho rozhodnutí je v souladu s učením církve a v kontinuitě s magisteriem předchozích papežů, mnohým teologům se však toto vysvětlení jeví jako nevyhovující. Především v USA se kolem časopisu *First Things* objevily hlasy, které požadují, aby se učení o trestu smrti vrátilo do původní podoby.

²⁶⁵ Srov. FERRER LADARIA Luis Francisco, Letter to the bishops regarding the new revision of number 2267 of the Catechism of the catholic church on the death penalty, in *The Holy See*, (8. 1. 2018) [online]. Dostupné z:

https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20180801_letter_a-vescovi-penadimorte_en.html [cit. 4. 2. 2024].

²⁶⁶ Srov. JAN PAVEL II., projev *Urbi et Orbi*, čl. 5, (25. 12. 1988), in *The Holy See*, [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/urbi/documents/hf_jp-ii_mes_25121998_urbi.html [cit. 4. 2. 2024].

²⁶⁷ Srov. FIRST THINGS, *An Appeal to the Cardinals of the Catholic Church*, (15. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/an-appeal-to-the-cardinals-of-the-catholic-church> [cit. 16. 2. 2024].

Je jisté, že papež otevřel citlivé téma, které je velmi komplexní a není jednoduché na něj dát snadnou odpověď. Tato tematika si v budoucnu vyžádá určitě ještě mnohé debaty a reflexe. Není zcela jisté, zda je paušálně možné jednoznačně odpovědět na to, zda je trest smrti morálně přijatelný či ne. Lze se domnívat, že papež vydal toto rozhodnutí proto, poněvadž si přeje, aby lidé směřovali k ideální společnosti, v níž nebude trest smrti nutný. To s sebou jistě ponese řadu změn v myšlení i chování lidí. Sv. otec si velmi přeje, aby univerzální církev, zvláště jednotlivá dikasteria římské kurie, byla více evangelizačně a pastoračně zdatná. Jeho cílem je vytvořit církev, v níž se vede dialog o problematických otázkách víry.

Podle Františka se výklad církevní nauky a hledání odpovědí na aktuální problémy a požadavky doby očividně nemá zakládat pouze na neměnné tradici církve. Je třeba položit důraz na milosrdenství, evangelizaci a rozvíjející se aktuální učitelství. Církev má uchovávat učení, které vyplývá z víry a mravů, zároveň se však nemá chovat nepřátelsky ke světu, který často vyznává protichůdné hodnoty.²⁶⁸

Papež si je vědom toho, že při vykládání nauky nelze vždy jednoznačně říct „ano“ či „ne“ (vzpomeňme např. na absenci jasné odpovědi na *dubbia* čtyř kardinálů v souvislosti s encyklikou *Amoris laetitia*). Sv. otec je spíše toho názoru, že církev je na cestě, na níž hledá odpovědi z Božího zjevení, reflektuje svůj dějinný vývoj, ale stejně tak se snaží číst „znamení doby“, v níž žije. Ve světle Písma svatého rozlišuje, jak správně a dobře žít. Mohou však vznikat různé protiklady nebo nesrovnalosti, které odráží světla a stíny dané doby. Mnozí by od papeže rádi slyšeli jasná stanoviska, on však často odpovídá s pastorační moudrostí a prozíravostí velmi široce. Realita současného světa je pro Františka, jeho myšlení a prožívání důležitá. Při formulování doktrinních vyjádření vychází z reality. Více však než na důsledné vyžadování doktríny klade důraz na milosrdenství a preferuje postupnou výchovu věřících k vyššímu cíli.

Abychom lépe pochopili, oč v teologických debatách ohledně trestu smrti, které papež František vyvolal, jde, je vhodné zmínit alespoň některé příklady stanovisek teologů. Podle profesora teologie Stevena A. Longa se mnozí teologové domnívají, že se papež změnou katechismové formule odklonil od tradiční nauky církve a porušil

²⁶⁸ Srov. FRANTIŠEK, *Lettera del Santo Padre al nuovo Prefetto del Dicastero per la Dottrina della Fede* (1. 7. 2023), in *La Santa Sede*, [online]. Dostupné z: https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2023/07/01/0487/01090.html#LETTER_A [cit. 28. 12. 2023].

kontinuitu magisteriálních vyjádření na toto téma. Long si sám klade otázku, zda se v případě pohledu na trest smrti skutečně jedná o změnu doktríny. Papežské dokumenty a rozhodnutí se běžně vydávají v kolegiální s ostatními biskupy. Ti všichni ví, že učení o trestu smrti bylo potvrzeno Písmem, církevními otci, katechismy nebo učením Tomáše Akvinského. Kritické zkoumání Písma, textů církevních otců a historických událostí dává nový pohled na celou problematiku. Pokud by se jednalo o zásadní doktrinální změnu na úrovni tzv. *prvního či druhého koše*, pak by veškeré dosud platné učení církve o trestu smrti bylo chybné. Neplatilo by učení předchozích papežů o trestu smrti, mýlilo by se Písmo atd. Jedná se však o změnu tzv. *třetího koše* magisteriálních výroků, které má papež právo měnit. Long se domnívá, že celá dřívější doktrína o trestu smrti přispěla k nynějšímu lepšímu pochopení celé problematiky. Nejedná se o odtržení od kontinuity učení církve. Ti, kdo nový pohled nepřijmou, nestávají se heretiky, ani nejsou vyloučeni z církve.²⁶⁹

Lze se setkat ovšem i s tvrzeními teologů, že změna učení o trestu smrti jde proti kontinuitě učení církve a proti Písmu. Svátý Pavel například v Novém zákoně neobhajuje trest smrti, pouze vybízí k loajalitě křesťanů vůči státnímu zřízení. Z 13. kapitoly listu Římanům nelze vyčíst, zda Pavel trest smrti schvaloval, či nikoli. Písmo je třeba vykládat s ohledem na dobu, ve které bylo napsáno. Pokud jde o trest smrti a učení církevních otců, rozlišujeme učení církevních otců v době předkonstantinovské a po vládě císaře Konstantina. Pohled na tuto problematiku se v těchto obdobích značně liší. Dalo by se říci, že otázka trestu smrti se vyvíjela převážně z politických důvodů a z potřeby doby. Na stejnou potřebu doby se dnes odvolává magisterium v čele s papežem.

Podle Longa existují důvody, které je třeba nahlížet kriticky, například argumenty z dopisu kardinála Ladarii o lidské důstojnosti, jejíž hlubší poznání brání církvi nadále schvalovat trest smrti. Long uvádí, že církev přece mluvila o důstojnosti člověka už před změnou nauky o trestu smrti. Tím, že zločinec spáchá zločin, neztrácí důstojnost člověka.²⁷⁰ Ve svém článku Long tvrdí, že neexistuje důkaz, že by církev kdy popírala, že zločinec ztratil lidskou důstojnost ve smyslu *imago Dei*.²⁷¹ V případě těžkého hříchu

²⁶⁹ Srov. LONG A. Steven, Magisterial irresponsibility, in *First Things*, oktober 2018 [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/article/2018/10/magisterial-irresponsibility> [cit. 7. 2. 2024]; PAKALUK Michael, Cardinal Dulles's dubia, in *First Things*, (6. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/cardinal-dulless-dubia> [cit. 16. 2. 2024].

²⁷⁰ Srov. LONG A. Steven, Magisterial irresponsibility, in *First Things*, oktober 2018 [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/article/2018/10/magisterial-irresponsibility> [cit. 7. 2. 2024].

²⁷¹ Toto Longovo tvrzení je však v kontrastu s učením Tomáše Akvinského v *Teologické summě*.

ztrácí člověk podle Longa pouze *imago gratiae* nebo *imago Christi*, jako každý, kdo těžce zhřeší. Je problematické tvrdit, že dnes více rozumíme tomu, kdo je člověk a jakou má důstojnost. Pokud by byla tato argumentace pravdivá, společnost by si vážila života od jeho početí až do přirozeného konce.

Podle katolické tradice právě vědomí lidské důstojnosti bylo chráněno legitimním trestem smrti. Historicky existují rozdíly v udělování trestů a také různé druhy trestů za zločiny. Pouze svobodný a duchovní tvor, kterým je člověk, může, ba musí být za své činy potrestán nebo odměněn. Znakem svobody člověka je i to, že je člověk schopen přijmout trest za své činy. Jeho duše je citlivá na lítost, obrácení a patření na Boha. Do lidské duše je nadpřirozeně vtisknuta touha po Bohu. Lidská důstojnost si tak zaslouží jak legitimní právní ochranu, tak i nejvyšší sankce proti ní. Řeceno jinak: v lidské duši je silně zakořeněna možnost litovat vlastních zlých skutků a činit za ně pokání. Za jednu z forem pokání může být pokládán i trest smrti. Církev vždy proto k člověku, který měl podstoupit trest smrti, volala kněze. Long se domnívá, že v západní a dnes již silně sekularizované společnosti je trest smrti mnohem méně formou pokání či zadostiučinění za zlo, které člověk spáchal. Je to spíše potupa odsouzeného. Společnost, v níž nerezonují pojmy jako duše či věčný život, může chápat trest smrti pouze jako formu odplaty, popř. ponížení, nikoli zadostiučinění za vykonané zlo či trest za přestoupení zákona. Kdyby společnost byla citlivější na duchovní věci jako jsou duše, hřích či život věčný, automaticky by se regulovalo nakládání s lidským životem, jako je třeba eutanázie, umělé ukončení těhotenství nebo trest smrti.²⁷²

Dalším důvodem, proč je pro Longa zrušení trestu smrti problematické, je představa, že se tím podporuje nespravedlnost. Zrušení trestu smrti je ve prospěch pachatele, zapomíná se ale na oběti trestných činů.²⁷³ Je pravděpodobné, že předchozí papežové Benedikt XVI. nebo Jan Pavel II. (přestože s trestem smrti nesouhlasili) nezměnili nauku církve, protože chtěli dát věřícím prostor k vlastnímu úsudku. Je diskutabilní, zda Františkova změna stanoviska církve k tomuto tématu byla na místě.

²⁷² Srov. LONG A. Steven, Magisterial irresponsibility, in *First Things*, oktober 2018 [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/article/2018/10/magisterial-irresponsibility> [cit. 7. 2. 2024].

²⁷³ Srov. tamtéž.

Dle Longa se může zdát, že rozhodnutí papeže je v rozporu s Písmem a tradicí. Papež společně s magisteriem ukazuje zájem o kontinuitu. Pro nevěřící společnost může rozhodnutí papeže Františka znamenat krok dopředu. Věřící člověk však může být tímto krokem zmaten.²⁷⁴

Americký katolický filozof Edward Feser se domnívá, že mezi katolíky vždy existovala neshoda v otázce, je-li trest smrti morální. Trest smrti byl církví chápán v souladu s přirozeným zákonem a Písmem sv. Předchozí papežové vyzývali k tomu, aby se trest smrti, pokud možno, neuplatňoval. Jan Pavel II. polemizoval s tím, zda se vůbec někdy může vyskytnout výjimečná situace, kdy by bylo možné trest smrti použít, avšak – alespoň teoreticky – ji akceptoval.²⁷⁵ Papežové jako například Pius XI. kladli velký důraz na kontinuitu církevní tradice, proto oficiálně trest smrti nezrušili. Pozdější vývoj zapříčinil, že Jan Pavel II. a Benedikt XVI. vyzývali k jeho nepoužívání. Když papež František zrušil trest smrti, mohlo by se zdát, že se dostal do rozporu s přirozeným zákonem a Písmem. Podle Fesera je škoda, že dopis kardinála Ladarii neuvádí víc detailnějších argumentů, jakým způsobem zrušení trestu smrti rozvíjí předchozí učení papežů nebo čím na ně navazuje. Takto se mohou mnozí domnívat, že papež František narušuje tisícileté učení církve i svých předchůdců na Petrově stolci.²⁷⁶

Americký profesor etiky Michael Pakaluk tvrdí, že společnost využívá vůči pachatelům, kteří se dopustili nějakého trestného činu, trojí mechanismus: *oddělení, pomstu a ochranu*. Dítě, které zlobí nebo udělá něco špatného, matka potrestá tím, že ho pošle do jeho pokoje, kde zůstane samo, aby přemýšlelo o tom, co špatného udělalo a mohlo se z toho poučit. Oddělí ho na nějakou dobu od zbytku rodiny. Zaměstnanec, který se zásadním způsobem proviní proti společnosti, v níž pracuje, bývá propuštěn, a tak oddělen od firmy. Člověk, který spáchá těžký hřích, se oddělí od Boha. Stejně tak je zločinec, který spáchá trestný čin, společností oddělen od společenství, aby mohl odčinit vinu, jíž se dopustil. Logicky lze trest smrti aplikovat na velmi těžkou vinu. Příkladem mohou být popravy válečných nacistických zločinců v roce 1946 v Norimberku.

²⁷⁴ Srov. tamtéž.

²⁷⁵ Srov. JAN PAVEL II., enc. *Evangelium Vitae*, čl. 56.

²⁷⁶ Srov. FESER Edward, Pope Francis and Capital punishment, in *First Things*, (8. 3. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/pope-francis-and-capital-punishment> [cit. 8. 2. 2024].

Odsouzení byli popraveni a jejich popel byl vysypán do řeky Isary. Tím bylo naznačeno, že společnost je od sebe radikálně oddělila, aby v ní nebyli nijak přítomni.²⁷⁷

Pakaluk kriticky hodnotí postoj papeže Františka z roku 2015, v němž papež v dopise adresovaném předsedovi *Mezinárodní teologické komise* Federiku Mayorovi vyzývá k zrušení trestu smrti. Nejen že ho papež odsuzuje, ale také nesouhlasí s doživotními tresty nebo příliš dlouhým odnětím svobody.²⁷⁸

Společnost obecně vyžaduje nejen oddělení odsouzeného od společnosti, ale také, aby byl uveden do rovnováhy nesoulad, který v ní kvůli zločinu vznikl. *Msta* je zde však myšlena jako moudré zadostiučinění za spáchaný čin v rámci spravedlnosti. Nemyslí se tím, že se zabráni pachateli konat další trestné činy či že se další potencionální pachatelé odstraší, nýbrž právní ochrana společnosti. Tak jako majitele domu chrání před údajným pachatelem jím vlastněná zbraň, tak může trest smrti chránit společnost před potencionálním pachatelem²⁷⁹

Papež František význam msty jako snahy obnovit elementární spravedlnost odmítl. Podle něj je msta, a proto tedy i trest smrti, v rozporu s Božím milosrdenstvím, které má být kritériem i pro lidské soudy. Znamená kruté zacházení s lidským životem. Papež je dále přesvědčen, že zabít někoho, kdo zabil, je daleko horší zločin než samotná vražda. Eliminací lidského života nebude podle něj spravedlnosti nikdy učiněno zadost, protože lidská spravedlnost má své limity.²⁸⁰

V souvislosti s právní ochranou společnosti se v roce 2018 prezident Srí Lanky Maithripala Sirisena²⁸¹ rozhodl nechat popravít drogové dealery, kteří byli nebezpeční pro společnost. Drogové gangy jsou na Srí Lance velmi rozšířené, ohrožují nejen dospělé, ale

²⁷⁷ Srov. PAKALUK Michael, Capital Punishment and the Sex Abuse Crisis, in *First Things*, (22. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/capital-punishment-and-the-sex-abuse-crisis> [cit. 15. 2. 2024].

²⁷⁸ Srov. FRANTIŠEK, Lettera del Santo Padre Francesco al presidente della commissione internazionale contro la pena di morte, in *La Santa Sede*, (20. 3. 2015) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papa-francesco_20150320_lettera-pena-morte.html [cit. 15. 2. 2024].

²⁷⁹ Srov. PAKALUK Michael, Capital Punishment and the Sex Abuse Crisis, in *First Things*, (22. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/capital-punishment-and-the-sex-abuse-crisis> [cit. 15. 2. 2024].

²⁸⁰ Srov. FRANTIŠEK, Lettera del Santo Padre Francesco al presidente della commissione internazionale contro la pena di morte, in *La Santa Sede*, (20. 3. 2015) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papa-francesco_20150320_lettera-pena-morte.html [cit. 15. 2. 2024].

²⁸¹ Prezidentem Srí Lanky v letech 2015–2019.

především děti a mládež. Dealeři a mafie působí zlo i ve věznicích, není proto jednoduché proti nim bojovat. Na stranu prezidenta Siriseny se postavil srílanský kardinál Malcolm Ranjith. Ten tvrdí, že není zastáncem obnoveného trestu smrti, je cele oddán papeži Františkovi, v této době však považuje za nutné přiklonit se k rozhodnutí prezidenta Siriseny. Poukazuje na to, že situace drogových gangů je neúnosná, matky takto zneužitých dětí se obracejí na biskupství, protože neví, co si počít. Drogově závislí mladí lidé páchají sebevraždy apod. Kardinál se domnívá, že v tomto případě je trest smrti pro drogové mafiány jedinou možnou ochranou pro společnost. Srí Lanka znovu obnovila nejvyšší trest v roce 2004, dosud jím však žádného zločince nepotrestala.²⁸²

Papež František pokládá trest smrti za nepřijatelný, protože chce v dnešní společnosti chránit důstojnost každého člověka a nikoho z ní nechce vylučovat. Z příkladu s drogovou mafií na Srí Lance, která ohrožuje nejen dospělé, ale i dospívající, však vyplývá, že je obtížné argumentovat proti trestu smrti na základě eticky zralejší společnosti. Pokud se proti drogové mafií nedá účinně bojovat, je otázkou, zda není lepší tyto lidi ze společnosti definitivně vydělit. Musíme se i vzhledem k podobným případům ptát, jestli by bylo moudré vymezit se proti trestu smrti v tomto případě stejným způsobem, jak to udělal papež František. Jiní odborníci poukazují na skutečnost, že možnost trestu smrti ve společnosti potencionální zločince nijak neodrazuje. Lidé při páchání zločinů na možnost vlastního odsouzení, popřípadě trestu smrti, většinou vůbec nemyslí. Joseph Besette a Edward Feser v knize *By Man Shall His Blood Shed* uvádí naopak příklady delikventů, kteří neprovedli např. vraždu v určitém státu USA, kde je nejvyšší trest možný. Pokud by byli v jiném státě USA, kde se trest smrti neprovádí, zločin by nejspíše provedli.²⁸³

²⁸² Srov. KATHOLISCH, *Kardinal bekräftigt Zustimmung für Todesstrafe*, artikel 18311 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/ARTIKEL/18311-KARDINAL-BEKRAEFTIGT-ZUSTIMMUNG-FUER-TODESSTRAFE> [cit. 15. 2. 2024]; KATHOLISCH, *Kardinal begrüsst Todesstrafe für Drogendealer*, artikel 18242 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/artikel/18242-kardinal-begruesst-todesstrafe-fuer-drogendealer> [cit. 15. 2. 2024].

²⁸³ Srov. BESSETTE Joseph M., FESER Edward, *By Man Shall His Blood Be Shed*, San Francisco: Ignatius Press, 2017.

Závěr

Mluvit a psát o trestu smrti je v současné době problematické. Toto téma je ovlivněno celou řadou skutečností, ať už politických, kulturních či etických. V neposlední řadě určuje pohled na trest smrti i náboženství a religiozita jednotlivce či společnosti, jehož je součástí. Je těžké jednoznačně určit, zdali je tento trest kategoricky správný. K tomu, aby se člověk mohl v této složité otázce alespoň částečně zorientovat, je zapotřebí pochopit historický kontext trestu smrti v dané společnosti. Je třeba také zdůraznit, že poprava byla v historii politicky zneužívána, což se nevyhnulo ani církvi.

Tato diplomová práce si kladla za cíl zmapovat historický vývoj trestu smrti a jeho pojetí v tradici římskokatolické církve v širších souvislostech a poukázat na kontroverzi, kterou s sebou přineslo rozhodnutí papeže Františka změnit katechismus. Je jistě vhodné, že se církev nad touto složitou problematikou zamýšlí a své učení dále rozvíjí. Pouze zastávat učení a stanoviska mnohých teologů (jako například Tomáše Akvinského) a považovat je za jediná správná (navíc bez ohledu na dnešní kontext) by podle našeho názoru nebylo moudré. Je otázkou, jak by se k trestu smrti tento scholastický učenec vyjadřoval dnes, kdyby žil v jiné společnosti. Samozřejmě také netušíme, jak se ke stejné otázce postaví příští generace. Na druhé straně je třeba dodat, že křesťan má setrvat v tradici a kontinuitě církevního učení. Jak už bylo řečeno, nauka o trestu smrti však není obsahem žádného článku víry. Křesťan zároveň nemá popírat stav dnešního vědeckého poznání, ale měl by ho aplikovat na to, jak svou víru prožívá.

Tato práce se skládá ze tří kapitol. První kapitola se zabývá obecně fenoménem trestu smrti. Důraz nebyl kladen ani tak na jeho definici, ani na to, jakými způsoby byl nebo ještě je konkrétně vykonáván. Spíše se zaměřuje na to, jak se trest smrti vyvíjel na území dnešních Čech a Moravy od dob rakouské monarchie až po současnost. Rovněž je přihlédnuto k problematice trestu smrti v mezinárodním kontextu, např. pokud jde o snahy politiků, mezinárodních organizací, především Organizace spojených národů, zrušit trest smrti v zemích, kde je dosud užíván. Zmíněny jsou i některé země, které postupně upustily od trestu smrti, ale i ty státy, v nichž počet vykonaných trestů smrti narůstá. Dále je v textu zmíněna rovněž otázka trestu smrti v Evropě, např. úsilí Evropské unie o zrušení trestu smrti.

Druhá kapitola se soustředí na historický vývoj trestu smrti v katolické církvi. Tento vývoj je komplexní, proto také jde o nejdélší část práce. Vychází z biblického pojetí trestu smrti ve Starém zákoně, následně se zaměřuje na Nový zákon. Rovněž se zabývá otázkou, jak správně interpretovat trest smrti z pohledu Písma sv. Zatímco Starý zákon ho uznává a praktikuje, Nový zákon sice zná jeho legitimitu, ale explicitně se nevyjadřuje k tomu, zda je správné či nesprávné jej používat. Také církevní otcové se trestem smrti podrobně zabývali. Práce proto reflektuje jejich úvahy a přibližuje jejich argumentaci na danou problematiku. Období otců je v této práci rozděleno na dobu předkonstantinovskou a období po vládě císaře Konstantina. V době před vládou císaře Konstantina křesťané trest smrti formálně uznávali, ovšem neschvalovali, v odborné literatuře se hovoří o *rozdvojenosti v učení*. Od vlády Konstantina byla tato forma trestu považována za legitimní v případě, že se k ní rozhodla legitimní státní autorita. Opět lze ale mluvit o *rozdvojení v učení*. Zajímavé je středověké pojetí trestu smrti a názory mnoha teologů v raném a vrcholném středověku. I v tomto období se pojetí trestu smrti a frekvence jeho výkonu značně lišily. Ve vrcholném středověku začala církev s ohledem na narůstající počet herezí a hrozbu ztráty jednoty samostatných státních celků více spolupracovat se státní mocí na udržení jednotného náboženství a jednoty států tím, že vznikla inkvizice, která měla dohlížet na čistotu víry. V tomto kontextu se práce zabývá především osobností Tomáše Akvinského a jeho učením, jež ovlivnilo církev na dlouhá staletí. Druhá část kapitoly se následně soustředí na skutečnosti, které pozvolně vedly ke změně perspektivy. Nejednalo se o velké obraty v názorech. Stanoviska se však začala různit (např. Tomáš More, Robert Bellarmin, Alfons z Liguori, Cesare Beccaria aj). Zmíněni jsou i papežové Pius XI. a Jan XXIII. Velmi důležité jsou pohledy papežů Jana Pavla II., Benedikta XVI. a následně Františka, přičemž práce odkazuje na encykliku Jana Pavla II. *Evangelium vitae* a na to, jak přispěla ke změně katechismu v roce 1997. Konec kapitoly je věnován papeži Františkovi a jeho revizi čl. 2267 v *Katechismu katolické církve*.

Změna učení katolické církve o trestu smrti vyvolala v církvi živou debatu. Nejrůznějším teologickým pohledům a otázce, zda bylo vhodné, aby papež udělal revizi učení o trestu smrti nebo ne, se podrobněji věnuje třetí kapitola. Bylo využito článků amerických teologů, jako jsou Steven A. Long či Edward Feser, kteří se touto problematikou podrobně zabývali.

Teologové si mnohdy nejsou jisti, zda se papež František revizí *Katechismu katolické církve* neodklonil od tradičního církevního učení. Osobně se stavím na stranu těch, kdo tvrdí, že se od tradice neodklonil. Jeho rozhodnutí je sice velmi kontroverzní, ale znamená určitý vývoj v životě církve. Písmo sv., které je a zůstává morální autoritou, považuje trest smrti za legitimní. Zároveň však také platí učení věroučné konstituce Druhého vatikánského koncilu *Dei verbum*, že Písmo lze správně vyložit tehdy, čte-li se a vykládá v takovém Duchu, ve kterém bylo napsáno. Dále je vhodné přihlížet k době a kulturnímu kontextu, v němž byl daný text napsán.²⁸⁴ Podobně by se mělo studovat a interpretovat i učení Tomáše Akvinského a jiných teologů nejen o trestu smrti. Existují pravdy víry, které nelze měnit jako například dogma o Nejsvětější Trojici, christologická dogmata a jiná. Vyjádření tzv. *třetího koše* magisteria se však mohou rozvíjet. Křesťan s těmito vyjádřeními nemusí vždy plně souhlasit. V případě, že s nimi nesouhlasí, není automaticky považován za heretika. Dále je podle mého názoru vhodné, aby se teologie inspirovala i jinými obory, ať už psychologíí, sociologií či filozofií.²⁸⁵

Osobně se spíše kloním k zachování formulace o trestu smrti v *Katechismu katolické církve* z roku 1997. Rozumím snaze papeže Františka, který touží vést všechny k ideálu evangelia, nejsem však přesvědčen o tom, že v současnosti jsou věřící římskokatolické církve na takové rozhodnutí připraveni. Podle mého názoru dosud neexistuje dostatečný způsob, jak ochránit společnost např. před nebezpečnými devianty. Existují doživotní tresty, jejichž realizace je finančně náročná, především ale podobné tresty nutně nepředstavují dostatečnou ochranu společnosti. Stejně tak není podle mne ani možné zrušit nebo změnit doživotní tresty, jak by si papež František přál.²⁸⁶ Jednotlivé státy dosud neví, jakým jiným způsobem trestat či napravovat pachatele trestných činů. Když papež mluví o účinnějších prostředcích, které umožňují lépe chránit společnost, neudává současně, které prostředky to jsou a jakým způsobem je efektivně použít. Podle mého názoru by papežovo rozhodnutí mělo být dovysvětleno.

²⁸⁴ Srov. II. VAT. KONC, kons. *Dei verbum*, čl. 11–13.

²⁸⁵ II. VAT. KONC., dekr. *Optatam totius*, čl. 15–18.

²⁸⁶ FRANTIŠEK, enc. *Fratelli tutti*, Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021, čl. 268.

Bibliografie

1. Písmo svaté

Bible: Písmo svaté Starého a Nového zákona, český ekumenický překlad, Praha: Česká katolická charita, 1987.

2. Magisterium

2. 1. Papežské magisterium

BENEDIKT XVI., enc. *Deus caritas est*, (25. 12. 2005), Praha: Paulínky, 2006.

FRANTIŠEK, ap. exh. *Amoris Laetitia*, (19. 3. 2016), Praha: Paulínky, 2016.

FRANTIŠEK, enc. *Fratelli tutti*, (3. 10. 2020), Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2021.

JAN XXIII., enc. *Pacem in Terris*, (11. 4. 1963), Praha: Zvon, 1996.

JAN PAVEL II., enc. *Evangelium vitae*, (25. 3. 1995), Praha: Zvon, 1995.

PIUS XI., enc. *Casti connubii*, (31. 12. 1930), Olomouc: Nakladatelství dobré knihy, 1941.

2. 2. Magisterium Svatého stolce

Dokumenty Druhého vatikánského koncilu, Praha: Zvon, 1995.

Katechismus katolické církve, (15. 8. 1997), Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002².

Kodex kanonického práva, (25. 1. 1983), Praha: Zvon, 1994.

3. Antičtí a středověcí autoři

AMBROSE, Hexameron, Cain and Abel, in *The Fathers of the Church*, New York: Catholic University of America Press, 1961.

ATHENAGORAS, A Plea for the Christians, in *The writings of Justin martyr and Athenagoras*, Edinburgh: T & T Clark, 1909, s. 371–421.

AUGUSTUS Aurelius, *O Boží obci*, I., Praha: Karolinum, 2007.

EUSEBIUS, *Life of Constantine*, Oxford: Clarendon Press, 1999.

HIPPOLYT Římský, *Apoštolská tradice*, Velehrad: Refugium, 2000.

JUSTIN, *The Apologies*: London: Cambridge University Press, 1911.

ORIGEN, *Homilies on Leviticus 1–16*, Washington D.C.: The Catholic University of America Press, 1990.

PLATÓN, *Prótagoras*, Praha: Oikúmené, 2015.

SENECA LUCIUS AENNEUS, *O duševním klidu*, Praha: Odeon, 1999.

TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Summa contra gentiles*, Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1993.

4. Moderní autoři do 20. století

ALBINI Pietro Luigi, *Pena di Morte*, Vigevano: Lezioni accademiche, 1852.

BECCARIA Cesare, *O zločinech a trestech*, Praha: Bursík a Kohout, 1893.

BELLARMINE Robert, *De Laicis*, New York: Fordham University Press, 1928.

DE VITTORIA Francisco, *Relectio on homicide–Commentary on Summa theologiae*, University Press, 1997.

MORE Thomas, *Utopie*, Praha: Mladá fronta, 1978.

SCHLEIERMACHER Friedrich Daniel, *Die christliche Sitte nach dem Grund der evangelischen Kirche*, Berlin: Reimer, 1843.

5. Slovníky

BONDOLFI Alberto, „Pena di morte“, in *Nuovo Dizionario di Teologia morale*, Torino: San Paolo Edizioni, 1990, s. 914–922.

BONDOLFI Alberto, „Pena di morte“, in *Teologia morale*, Milano: San Paolo Edizioni, 2019, s. 754–762.

DI IANNI Mario, „Pena di morte“, in *Nuova enciclopedia di bioetica e sessuologia*, Torino: Editrice Elledici, 2018, s. 1708–1713.

DOUGLAS John Edward, „Krevní mstitel“, in *Nový biblický slovník*, Praha: Návrat domů, 1996, s. 535.

HOLLERBACH Alexander, „Todesstrafe“, in *Lexikon der Bioethik*, Gütersloh: Gütersloher Verlagshaus, 2001, s. 585–587.

KRAFT Heinrich, „Donatismus“, in *Slovník starokřesťanské literatury*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2005, s. 91.

NOVOTNÝ Adolf, „Město útočištné“, in *Biblický slovník*, Praha: Kalich, 1956, s. 420.

PETROSILLO Piero, „Kataři“, in *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 88–89.

PETROSILLO Piero, „Valdenští“, in *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 217–218.

PETROSILLO Piero, „Anatema“, in *Křesťanství od A do Z*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1998, s. 11.

PISANÓ Attilio, „Pena di morte“, in *Enciclopedia di Bioetica e Scienza giuridica*, Napoli: Edizioni Scientifiche Italiane, 2016, s. 240–283.

WINRIGHT Tobias, „Christianity and the death penalty“, in *Routledge Handbook on capital punishment*, London: Taylor & Francis, 2018, s. 201–217.

6. Sekundární literatura

BESSETTE Joseph M., FESER Edward, *By Man Shall His Blood Be Shed*, San Francisco: Ignatius Press, 2017.

BESTOVÁ Cornelia C., *Trest smrti v německo-českém porovnání*, Brno: Doplněk, 1996.

BIČ Miloš, *Výklady ke Starému zákonu*, Praha: Kalich, 1991.

BRUGGER Christian, *Capital punishment*, Notre Dame, IN: University of Notre Dame Press, 2014.

DROBNER Hubertus R., *Patrologie: Úvod do studia starokřesťanské literatury*, Praha: Oikumené, 2011.

DRŠKA Václav, SUCHÁNEK Drahomír, *Cirkevní dějiny antika a středověk*, Praha: Grada, 2013.

ČAPEK Karel, *Hovory s T. G. M.*, Praha: Fragment, 2009.

- CHMEL Ladislav, *Nejslavnější popravy*, Praha: Petrklíč, 2004.
- FAGGIONI Maurizio Pietro, *Život v našich rukách*, Kežmarok: Tlačiareň Kežmarok, 2012.
- FICO Robert, *Trest smrti*, Bratislava: Kódexpress, 1998.
- FICO Robert, LOVIŠEK Milan, *L'udské práva výber dokumentov OSN*, Bratislava: Archa, 1995.
- FRANCEK Jindřich, *Zločin a trest v českých dějinách*, Praha: Rybka Publishers, 1999.
- FRANZEN August, *Malé dějiny církve*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2006.
- KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve II.*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993.
- KADLEC Jaroslav, *Dějiny katolické církve III.*, Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 1993.
- KOLÁŘ Daniel, *Katolická církev v proměnách času*, Havlíčkův Brod: JenTak Havlíčkova Borová, 2012.
- LACA Slavomír, *Etika v životnej perspektive človeka*, Brno: Bonny Press, 2013.
- LIŠKA Otakar a kol., *Tresty smrti vykonané v Československu v letech 1918-1939*, Praha: Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu SKPV PČR, 2006.
- LYONS Lewis, *Historie Trestu*, Praha: Svojtka & Co., 2004.
- MALÝ Karel a kol., *Dějiny Českého a Česko slovenského práva do roku 1945*, Praha: Leges, 2010.
- MAREČKOVÁ Marie, *České právní a ústavní dějiny: Stručný přehled a dokumenty*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2006.
- NAVRÁTILOVÁ Jana, *Výjimečný trest*, Praha: Leges, 2010.
- NORTH James B., *Dějiny církve od Letnic k dnešku*, Praha: Návrat domů, 1983.
- POSPÍŠIL Ctirad Václav, *Hermeneutika mystéria*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, Krystal, 2005.

RATZINGER Josef – SCHÖNBORN Christoph, *Malý úvod do Katechismu katolíckej cirkve*, Praha: Nakladateľství Nové Město, 1994.

RENTORFF Rolf, *Hebrejská bible a dějiny*, Praha: Vyšehrad, 1988.

RYŠKOVÁ Mireia, *Pavel z Tarsu a jeho svět*, Praha: Nakladateľství Karolinum, 2014.

ŠINDELÁŘ Vladimír, *Cesta na popraviště*, Písek: Praam, 2001.

THEOBALD Michael, *List Římanům*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladateľství, 2002.

VANTUCH Jan, *Trestní právo*, Brno: Rašínova vysoká škola, 2006.

VERNANT Jean Pierre, *Počátky řeckého myšlení*, Praha: Oikúmené, 1993.

7. Odborná periodika

DAVID Vladislav, „Principy a cíle Charty OSN“, in *Organizace spojených národů, Evropská společenství, Rada Evropy*, Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 16–20.

GRILLI Massimo, „La pena di morte alla luce del pensiero biblico sulla giustizia“, in *Gregorianum*, 88, č.1 (2007), s. 67–91.

GŘIVNA Tomáš – GŘIVNOVÁ Petra, „Trestní právo procesní“, in *Komunistické právo v Československu*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 528–610.

POLÁK Jan, „Induced Abortion in the Contemporary Penitential Praxis of the Catholic Church. How to be an Instrument of New Hope“, in *The Person and the Challenges* 10, č. 1 (2020), s. 215–233.

PROSTREDNÍK Ondrej, „Trest smrti vo svetle vybraných textov Novej zmluvy“, in *Testimonia Theologica*, 3, č. 1 (2022), s. 1–10.

RYŠKOVÁ Mireia, „Trest smrti z pohledu Nového zákona“, in *Šimij* 3, č. 2 (2002), s. 10–12.

SALÁK Jan, „Trestní právo hmotné“, in *České právní dějiny po roce 1989*, Brno: Masarykova univerzita, 2023, s. 131–138.

ŠRAJER Jindřich, „Trest smrti z etického pohledu“, in *Studia theologica*, roč. 5 č. 3 (2003), s. 55–60.

8. Internet

8. 1. Papežské magisterium

BENEDIKT XVI., *Africae Munus*, in *The Holy See*, 2009 [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/benedict-xvi/en/apost_exhortations/documents/hf_ben-xvi_exh_20111119_africae-munus.html#_ftn54 [cit. 13. 11. 2023].

FRANTIŠEK, Discorso del santo padre Francesco ai partecipanti all'incontro promosso dal Pontificio Consiglio per la Promozione della Nuova Evangelizzazione, in *La Santa Sede*, (10. 11. 2017) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/speeches/2017/october/documents/papa-francesco_20171011_convegno-nuova-evangelizzazione.html [cit. 7. 11. 2023].

FRANTIŠEK, Lettera del Santo Padre al nuovo Prefetto del Dicastero per la Dottrina della Fede, in *La Santa Sede*, (7. 1. 2023) [online]. Dostupné z: <https://press.vatican.va/content/salastampa/it/bollettino/pubblico/2023/07/01/0487/01090.html#LETTERA> [cit. 28. 12. 2023].

FRANTIŠEK, Lettera del Santo Padre Francesco al presidente della commissione internazionale contro la pena di morte, in *La Santa Sede*, (20. 3 2015) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/francesco/it/letters/2015/documents/papa-francesco_20150320_lettera-pena-morte.html [cit. 15. 2. 2024].

JAN PAVEL II., *Urbi et Orbi: Christmas 1988*, in *The Holy See*, (25. 12. 1988) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/content/john-paul-ii/en/messages/urbi/documents/hf_jp-ii_mes_25121998_urbi.html [cit. 4. 2. 2024].

8. 2. Magisterium Svatého stolce

FERRER LADARIA Luis Francisco, Letter to the bishops regarding the new revision of number 2267 of the Catechism of the catholic church on the death penalty, in *The Holy See*, (8. 1. 2018) [online]. Dostupné z: https://www.vatican.va/roman_curia/congregations/cfaith/documents/rc_con_cfaith_doc_20180801_lettera-vescovi-penadimorte_en.html [cit. 4. 2. 2024].

Katechismus katolické církve, Praha: Zvon, 1995 [online]. Dostupné z: <http://web.katolik.cz/feeling/library/KKC.pdf> [cit. 13. 11. 2023].

Nové znění článku 2267 Katechismu katolické církve týkající se trestu smrti, in *Česká biskupská konference*, (17. 9. 2020) [online]. Dostupné z: https://cbk.cirkev.cz/public/media/files/19/source/orig/18688_cbkdc_200917-acta2020-nove-zneni-clanku-2267-kkc-tykajici-se-trestu-smrti-17-zari-2020.pdf [cit. 13. 11. 2023].

8. 3. Antičtí a středověcí autoři

TOMÁŠ AKVINSKÝ, *Teologická summa* II–II, q. 64 a. 2 co. [online]. Dostupné z: <http://summa.op.cz/sth.php?&A=2> [cit. 20. 12. 2023].

AMBROSE, *Letter 25,3* [online]. Dostupné z: <https://www.fourthcentury.com/ambrose-letter-25/> [cit. 16. 2. 2024].

AUGUSTINE, *De Libero Arbitrio* [online]. Dostupné z: http://www.logicmuseum.com/wiki/Authors/Augustine/De_libero_arbitrio/L1 [cit. 12. 11. 2023].

AUGUSTINE, *Letter 87* [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/1102087.htm> [cit. 12. 11. 2023].

CYPRIANI THASCI CAECILI, *Opera omnia–Ad Donatum* [online]. Dostupné z: <https://archive.org/details/corpuscriptoru16wissgoog/page/n141/mode/2up?view=th eater> [cit. 10. 11. 2023].

CHRYSOSTOM JOHN, Homilies on the Statues (Sermons on the Monuments), Homily VI., par. 2, in *Documenta catholica omnia* [online]. Dostupné z: http://www.documenta-catholica.eu/d_0345-0407-%20Iohannes%20Chrysostomus%20-%20Homilies%20on%20Statues%20-%20EN.pdf [cit. 20. 3. 2024].

KLEMENT Z ALEXANDRIE, Stromata, in *Early christian writings* [online]. Dostupné z: <https://www.earlychristianwritings.com/text/clement-stromata-book1.html> [cit. 9. 11. 2023].

ORIGEN, *Contra Celsum*, bk. 7, in *New Advent* [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/04167.htm> [cit. 21. 12. 2023].

ORIGEN, *Contra Celsum*, bk. 8, in *New Advent* [online]. Dostupné z: <https://www.newadvent.org/fathers/04168.htm> [cit. 21. 12. 2023].

TERTULLIANUS, *De Anima* [online]. Dostupné z: [https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima_\[Schaff\],_EN.pdf](https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima_[Schaff],_EN.pdf) [cit. 12. 12. 2023].

TERTULLIANUS, *De Anima*, caput 56 [online]. Dostupné z: https://www.documentacatholicaomnia.eu/02m/0160-0220,_Tertullianus,_De_Anima,_MLT.pdf [cit. 13. 12. 2023].

8. 4. Moderní autoři do 20. století

BELLARMINE Robert, *Bellarmino's Short Catechism*, 1614 [online]. Dostupné z: <https://bellarmineforum.org/the-catholic-faith/bellarmino-short-catechism/> [cit. 13. 11. 2023].

DE LIGORIO Alphonsi, *Theologia Moralis*, 1879 [online]. Dostupné z: <https://archive.org/details/theologiamoralis01inligu/page/n5/mode/2up> [cit. 13. 11. 2023].

LESSIO Leonardo, *De iustitia*, 1630 [online]. Dostupné z: https://books.google.cz/books?id=YxyVlZsn3_MC&printsec=frontcover&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false [cit. 13. 11. 2023].

8. 5. Odborná periodika

AMNESTY INTERNATIONAL *Death Sentences and Executions 2022*, (16. 5. 2023) [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.my/2023/05/16/death-sentences-and-executions-2022/> [cit. 26. 2. 2024].

AMNESTY INTERNATIONAL *Trest smrti* [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/trestsmrti> [cit. 30. 11. 2023].

CALLAMARD Agnès, Trest smrti v roce 2020: Egypt popravý ztrojnásobil, Čína opět v čele, in *Amnesty International*, 2021 [online]. Dostupné z: <https://www.amnesty.cz/zprava/5086/trest-smrti-v-roce-2020-egypt-popravu-ztrojnásobil-cina-opet-v-cele> [cit. 30. 11. 2023].

ESTEVEES Junno Arocho, Pope Francis: The death penalty is a „mortal sin“ and inadmissible“, in *America The Jesuit Review*, (17. 5. 2017) [online]. Dostupné z: <https://www.americamagazine.org/faith/2017/05/11/pope-francis-death-penalty-mortal-sin-and-inadmissible> [cit. 8. 11. 2023].

EVROPSKÝ PARLAMENT, *Trest smrti v Evropě a ve světě: fakta a čísla* [online]. Dostupné z: <https://www.europarl.europa.eu/news/cs/headlines/world/20190212STO25910/trest-smrti-v-evrope-a-ve-svete-fakta-a-cisla> [cit. 30. 11. 2023].

FESER Edward, Pope Francis and Capital punishment, in *First Things*, (8. 3. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/pope-francis-and-capital-punishment> [cit. 8. 2. 2024].

FIRST THINGS, *An Appeal to the Cardinals of the Catholic Church*, (15. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/an-appeal-to-the-cardinals-of-the-catholic-church> [cit. 16. 2. 2024].

GARLAND David, Why does the United States have capital punishment?, in *Americké centrum* [online]. Dostupné z: https://www.americkecentrum.cz/sites/default/files/Self%20Prints_You%20Asked_Why%20Does%20the%20United%20States%20Have%20Capital%20Punishment_Flyer_300.pdf [cit. 1. 12. 2023].

KATHOLISCH, *Kardinal begrüsst Todesstrafe für Drogendealer*, artikel 18242 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/artikel/18242-kardinal-begruesst-todesstrafe-fuer-drogendealer> [cit. 15. 2. 2024].

KATHOLISCH, *Kardinal bekräftigt Zustimmung für Todesstrafe*, artikel 18311 [online]. Dostupné z: <https://www.katholisch.de/ARTIKEL/18311-KARDINAL-BEKRAEFTIGT-ZUSTIMMUNG-FUER-TODESSTRAFE> [cit. 15. 2. 2024].

PAKALUK Michael, Capital Punishment and the Sex Abuse Crisis, in *First Things*, (22. 8. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/capital-punishment-and-the-sex-abuse-crisis> [cit. 15. 2. 2024].

PAKALUK Michael, Cardinal Dulles's dubia, in *First Things*, (8. 6. 2018) [online]. Dostupné z: <https://www.firstthings.com/web-exclusives/2018/08/cardinal-dulless-dubia> [cit. 16. 2. 2024].

SEEWALD Michael, Todesstrafe, Kirchenlehre und Dogmenentwicklung. Überlegungen zur von Papst Franziskus vorgenommenen Änderung des Katechismus, in *Consilium*, (31. 3. 2021) [online]. Dostupné z: <https://concilium-vatican2.org/de/original/2019-01-14/> [cit. 16. 2. 2024].

8. 6. Legislativní dokumenty

ASPI, *Zákon č. 75/1939 Sb.*, Výnos Vůdce a říšského kancléře ze dne 16. března 1939 o Protektorátu Čechy a Morava [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/7722/1/2/vynos-c-75-1939-sb-o-protektoratu-cechy-a-morava/vynos-c-75-1939-sb-o-protektoratu-cechy-a-morava> [cit. 21. 11. 2023].

ASPI, *Zákon č. 91/1934 Sb.*, Zákon o ukládání trestu smrti a doživotních trestech [online]. Dostupné z: <https://www.aspi.cz/products/lawText/1/5938/1/2/zakon-c-91-1934-sb-o-ukladani-trestu-smrti-a-o-doivotnich-trestech/zakon-c-91-1934-sb-o-ukladani-trestu-smrti-a-o-doivotnich-trestech> [cit. 21. 11. 2023].

BECK ONLINE, *Zákon č. 117/1852 Sb.*, Zákon o zločinech, přečinech a přestupcích, v znění předpisů jej měnících a doplňujících ke dni 1. 1. 1927 [online]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzf6mjrg4wta> [cit. 28. 11. 2023].

RADA EVROPY – EVROPSKÝ DVŮR PRO LIDSKÁ PRÁVA, *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [online]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces [cit. 23. 11. 2023].

EUR-LEX, *Listina základních práv Evropské unie 2012/C 326/02* [online]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:12012P/TXT&from=CS#d1e751-393-1> [cit. 27. 11. 2023].

EUR-LEX, *Smlouva o Evropské unii (konsolidované znění)*, čl. 2. [online]. Dostupné z: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:2bf140bf-a3f8-4ab2-b506-fd71826e6da6.0008.02/DOC_1&format=PDF [cit. 27. 11. 2023].

EVROPSKÝ PARLAMENT, *Návrh Usnesení o trestu smrti B8-0998/2015* [online]. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/B-8-2015-0998_CS.html#_part1_def1 [cit. 27. 11. 2023].

MINISTERSTVO ZAHRANIČNÍCH VĚCÍ ČESKÉ REPUBLIKY *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. Dostupné z: https://www.mzv.cz/file/3156327/Vseobecna_deklarace_lidskych_prav.pdf [cit. 28. 11. 2023].

POSLANECKÁ SNĚMOVNA PARLAMENTU ČESKÉ REPUBLIKY, *Zákon ze dne 29. února 1920, kterým se uvozuje Ústavní listina Československé republiky* [online]. Dostupné z: https://www.psp.cz/docs/texts/constitution_1920.html [cit. 21. 11. 2023].

RADA EVROPY, *Evropská úmluva o ochraně lidských práv* [online]. Dostupné z: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/convention_ces [cit. 27. 11. 2023].

UNITED NATIONS, *Safeguards guaranteeing protection of the rights of those facing the death penalty*, res. no. 50/1984 (25. 5 1984) [online]. Dostupné z: https://www.unodc.org/pdf/criminal_justice/Safeguards_Guaranteeing_Protection_of_the_Rights_of_those_Facing_the_Death_Penalty.pdf [cit. 27. 11. 2023].

ÚSTAV PRO STUDIUM TOTALITNÍCH REŽIMŮ, *Mezinárodní pakt o občanských a politických právech* [online]. Dostupné z: <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/projekty/usmrceni-hranice/pakt.pdf> [cit. 28. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Dekret č. 16/1945 Sb.*, Dekret prezidenta republiky o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1945-16> [cit. 24. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon, jímž se schvalují, mění a doplňují předpisy o potrestání nacistických zločinců, zrádců a jejich pomahačů a o mimořádných lidových soudech* [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1946-22> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 45/1973 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1973-45> [cit. 24. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 63/1956 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon č. 86/1950 Sb. [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1956-63> [cit. 24. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 86/1950 Sb.*, Trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1950-86> [cit. 24. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 140/1961 Sb.*, Trestní zákon [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-140> [cit. 24. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 159/1989 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zákon o přečinech a trestní řád [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-159> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 159/1989 Sb.*, Zákon, kterým se mění a doplňuje trestní zákon, zákon o přečinech a trestní řád [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1989-159> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Zákon č. 231/1948 Sb.*, Zákon na ochranu lidově demokratické republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1948-231> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Sdělení č. 209/1992 Sb.*, Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-209> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Usnesení č. 2/1993 Sb.*, Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2> [cit. 23. 11. 2023].

ZÁKONY PRO LIDI, *Ústavní zákon č. 23/1991 Sb.*, Ústavní zákon, kterým se uvozuje Listina základních práv a svobod jako ústavní zákon Federálního shromáždění České a Slovenské Federativní Republiky [online]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-23#p6> [cit. 23. 11. 2023].

Anotace

Jméno a příjmení autora: Bc. et Bc. Radek Búbela

Název fakulty a katedry: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Katedra systematické teologie

Název práce: Trest smrti v tradici římskokatolické církve

Vedoucí práce: ThLic. Jan Polák, Ph.D.

Počet stran: 78

Rok obhajoby: 2024

Klíčová slova: Trest smrti, historický vývoj trestu smrti, papež František, tradice, magisterium, Písmo sv., Katechismus katolické církve.

Diplomová práce se věnuje tématu trestu smrti v tradici římskokatolické církve a jeho historickému vývoji. Zabývá se otázkou, do jaké míry je trest smrti spjat s tradicí církve. Sleduje nejenom vývoj trestu smrti na území dnešních Čech a Moravy od doby rakouské monarchie po současnost, ale také situaci v Evropě a ve světě. Zaměřuje se především na revizi paragrafu č. 2267 papeže Františka o trestu smrti v *Katechismu katolické církve*. To vše je obohaceno myšlenkami teologů, kteří se podrobně zabývají tím, zda byla tato revize správná. Práce přibližuje pojetí problematiky trestu smrti současného magisteria a zkoumá, jak jeho nové pojetí ovlivňuje věřící uvnitř katolické církve.

ANNOTATION

Author's name and surname: Bc. et Bc. Radek Búbela

Institution: Cyril and Methodius Faculty of Theology, Palacký University in Olomouc, Department of Systematic Theology

Thesis title: The Death penalty in the tradition of the Roman Catholic Church

Thesis supervisor: ThLic. Jan Polák, Ph.D.

Number of pages: 78

Thesis defence: 2024

Keywords: Death penalty, historical development of the death penalty, Pope Francis, tradition, magisterium, Scripture, Catechism of the Catholic Church.

The thesis deals with the topic of the death penalty in the tradition of the Roman Catholic Church and its historical development. It also deals with the question to what extent the death penalty is connected with the tradition of the Church. It traces not only the development of the death penalty in present-day Bohemia and Moravia from time of the Austrian monarchy to the present, but also the situation in Europe and the world. In particular, it focuses on the revision of Pope Francis' paragraph 2267 on the death penalty in the Catechism of the Catholic Church. All of this is enriched by the thoughts of theologians who examine in detail whether or not this revision was correct. The work presents the contemporary magisterium's understanding of the death penalty issue and examines how its new understanding affects the faithful within the Catholic Church.